

**«ЖЕРГІЛІКТІ АТҚАРУШЫ
ОРГАНДАРДЫҢ АШЫҚТЫҒЫНЫҢ
ТИПТІК МОДЕЛІ»**

**«ТИПОВАЯ МОДЕЛЬ ОТКРЫТОСТИ
МЕСТНЫХ ИСПОЛНИТЕЛЬНЫХ
ОРГАНОВ»**

**ТАЛДАМАЛЫҚ ЕСЕП
АНАЛИТИЧЕСКИЙ ОТЧЕТ**

2019 жылғы 25 шілдедегі «2019-78-ГЗ» шарт

Договор от 25 июля 2019 года «2019-78-ГЗ»

Нұр-Сұлтан, 2019

Мазмұны

Кіріспе.....	2
Қысқаша түйіндеме.....	4
1 бөлім. Техникалық/ғылыми «үлгі»	12
1.2. Сызба	13
1.3. SWOT-талдау.....	15
2 бөлім. Өкімдік актілерді/нормативтерді басқаратын «Үлгі»	176
2.1. Жалпы сипаттама	16
2.2. Ведомствоаралық бірыңғай жағдаяттық орталықтың өзара әрекеттесу сызбасы (Шығыс-Қазақстан облысы).....	23
2.3. Шығыс-Қазақстан облысының берген деректерінің негізінде қолданыстағы моделдер/механизімдердің SWOT-талдауы	24
3 бөлім. Жабық (көп дәрежеде ашыққа қарағанда«ҮЛГІ»).....	276
3.1. Жалпы сипаттама.....	276
3.2. Алматы қаласымен берілген деректердің негізінде қолданыстағы моделдер/механизімдердің SWOT-талдауы	321
4 бөлім. ЖАО ашықтылығының типтік үлгісі.....	354
4.1. «Тік» схема қағидаты бойынша мемлекеттік органдар ішіндегі ведомствоаралық ынтымақтастық схемасының жалпы сипаттамасы (Шығыс Қазақстан облысының ВБСО қазіргі үлгісінің мысалында)	35
4.2. Кең тарту механизмдері	53
4.3. Сызба.....	74
4.4. Азаматтық қоғаммен өзара әрекет механизмдері үшін ұсынылатын SWOT-талдаулар	75
5 бөлім. Жергілікті атқарушы органдармен шешімге ұсынылатын кейстер.....	77

ЖЕРГІЛІКТІ АТҚАРУШЫ ОРГАНДАРДЫҢ АШЫҚТЫҒЫНЫҢ ТИПТІК МОДЕЛІ

КІРІСПЕ

Бұл құжат Қазақстандағы жергілікті атқарушы органдардың ашықтық моделдерін қарастырудың кабинеттік зертеулерінің нәтижесі бойынша дайындалған және азаматтық қоғаммен ашықтық және өзара әрекеттесу бойынша халықаралық тәжірибені қолдану бойынша аналитикалық есеп болып табылады.

Зерттеу Қазақстандық «Рухани жаңғыру» қоғамдық дамыту институтымен АҚДМ 2019 жылғы 28 тамыздағы №02-к бұйрығына сәйкес грант ретінде бөлінген қаражат және конкурс негізінде (2019 жылғы 25 шілдедегі «2019-78-ГЗ» шарт) жүзеге асырылды.

Зерттеу барысында қолданыстағы модельдер қысқаша сипатталды, оң және теріс жақтары бағаланады, үкімет пен халық арасындағы ашықтық пен өзара әрекеттестіктің ұсынылған моделінде сипатталған құралдарды қолдана отырып, кейс шешімдер әзірленеді.

Зерттеу нәтижелері жергілікті атқарушы органдар, халықтың пікірін есепке алуға, көрсетілетін қызметтердің сапасын жақсартуға, мемлекетті басқаруға қоғамның қатысуы мен өзара әрекеттесуін ұйымдастыруға жауапты қоғамдық және қоғамдық-мемлекеттік құрылымдарға арналған.

Зерттеуді жүргізу үшін келесі регламенттер сақталды.

Біріншіден, зерттеу мақсаты айқындалды - Қазақстан аймақтарында қолданылатын әдістерді қарастыру, сонымен қатар халықпен өзара әрекеттесудің оң және теріс жақтарын анықтау.

Екіншіден, 45 практикалық кейстер әзірленді, олар мемлекеттік шешімдерді қабылдау мен ортақ жауапкершілікті тарту тұрғысынан азаматтық қоғаммен өзара әрекеттесудің барлық құралдарын қамтиды.

Жергілікті атқарушы органдардың жергілікті жердегі ашықтығы жаңа деңгейге көтеріліп, мемлекеттік мәселелерді шешуге қатысатындардың уақыт талабына сай болуларын талап етеді.

Қазіргі уақытта Қазақстанның өңірлері үшін жоғарыдан басқару және жабық есіктердің артында жұмыс істеу, сонымен қатар техникалық тәртіп пен өкімдік механизм тәртібіне тән екендігін мойындаған жөн.

Бұл аналитикалық есепте жергілікті атқарушы органдардың жұмысында байқалатын бірқатар тәсілдер мен әртүрлі құралдарды қолдану тиімділігі салыстырылады.

Ашықтық - мемлекет пен азаматтық қоғамның өзара әрекеттестігінің арқасында көптеген аймақтық мәселелерді шешуге ықпал ететін қозғаушы күш. Халықаралық тәжірибеде билік

органдарының жұмысына біріктірілген және басқаруда қажетті нәтиже беретін көптеген модельдер қолданылады.

Жалпы алғанда, қолданыстағы қазақстандық және халықаралық тәжірибелер қарастырылды, оның негізінде жергілікті қажеттіліктер мен қоғамдық пікірлерді қамтитын стандартты модель арқылы шешуге болатын жағдайлардың қысқаша сипаттамасы ұсынылды.

Модель жергілікті мүдделер ескеріліп, назардан тыс қалмай және дағдарыстық жағдайға жеткізілмеуге бағытталған. Ашықтық, айқындық және азаматтардың жергілікті атқарушы органдардың жұмысына қатысу принциптері басымды болу керек және бұл жерде шешімдерді бірлесіп қабылдау жауапкершілігі (мемлекет пен азаматтық қоғам тарапынан) бірінші орынға қойылады.

Осылайша, үлгілік модельді қолдану кезінде - ашықтық, айқындық, адами фактордың әлеуетін құру, төменнен жоғарыға жобалау және тұрақтылық - аймақтың негізгі көрсеткіштері бола алады.

Тәжірибеде жиі кездесетін төрт «үлгі»:

- 1) техникалық/ғылыми «үлгі»;
- 2) өкімдік актілерді/нормативтерді басқаратын «үлгі»;
- 3) «үлгі» жабық (ашық болғанға қарағанда);
- 4) ведомствоаралық өзара іс-қимыл мен азаматтық қоғамды тартудың өсіп келе жатқан үлгісіне сәйкес «үлгі».

ҚЫСҚАША ТҮЙІНДЕМЕ

Бұл зерттеуде жергілікті атқарушы органдарға азаматтық қоғамды барынша тарта отырып жұмыс істеуге мүмкіндік беретін ашықтық моделін жасау басымды болып табылады.

Осыған байланысты Алматы қаласында, Шығыс Қазақстан облысында қолданылатын қазақстандық тәжірибе, сондай-ақ халықаралық тәжірибе қарастырылды.

45 практикалық кейс әзірленді, оларды ведомствоаралық байланыстар (мемлекеттік құрылымдар ішінде) мен азаматтық қоғаммен өзара әрекеттестікті (түрлі механизмдері тарту арқылы) қамтитын стандартты модельді қолдану арқылы шешу ұсынылады.

Халықаралық тәжірибе қазақстандық ерекшеліктер тұрғысынан ЖАО мен азаматтық қоғамның өзара ірекеттестігін анағұрлым қарқынды және нәтижелі ете алады. Сонымен қатар, басқарушылық шешімдерді қабылдауға қатысуға мүдделі тараптардың келесі топтары қатыстырылды (қызығушылық деңгейіне және қабылданатын шешімдерге әсер ету деңгейіне байланысты):

1 топ – жоғарғы деңгейдегі мүдделлі, бірақ әсері төмен тараптар.

Өзара әрекеттесу - осы мүдделі тараптардың негізгі қажеттіліктерін шешу = қабылданған шешімдер туралы ақпараттың уақтылы, толық және тұрақты ағынын қамтамасыз ету.

2 топ - жоғарғы деңгейдегі мүдделлі және жоғарғы дәрежедегі әсері бар тараптар.

Өзара әрекеттесу = мүдделі тараптардың мемлекеттік басқару шешімдерін әзірлеуге белсенді түрде қосылуы = пікірлерді ескеру + кері байланысты қамтамасыз ету.

3 топ - жоғарғы деңгейдегі мүддесі жоқ және төменгі дәрежедегі әсері бар тараптар.

Өзара әрекеттесу = әлеуметтік топтар - мониторинг объектілері.

Егер қызығушылық пен әсер етудің бастапқы деректері өзгерсе, онда басқа санатқа көшу осы топтардың дамуы мен шешім қабылдауға толық қатысуын талап етеді.

Өзара әрекеттесу = мониторингтің әлеуметтік топтары-нысандары.

4 топ - жоғарғы деңгейдегі мүддесі бар, бірақ жоғарғы дәрежедегі

әсері бар тараптар.

Өзара әрекеттесу = дайындық пен шешім қабылдау аясындағы жағдайлар (қоршаған орта және қатысуды ұйымдастырудың тетіктері) мүдделі тараптар үшін қанағаттанарлық болуы керек

Азаматтық қоғаммен өзара әрекет кезінде қоғамдық қатынастың бірнеше деңгейлерін сақтау қажет: ақпараттандыру, кеңес беру, диалог, серіктестік.

1. Ақпараттандыру

Ақпараттандыру - бұл қатысудың салыстырмалы түрдегі төмен деңгейі, ол әдетте мемлекеттік органдардан ақпараттың біржақты берілуінен тұрады және азаматтық қоғамның ешқандай әрекеті талап етілмейді немесе күтілмейді.

На практике государственные органы самостоятельно определяют «повестку дня» и выбирают приоритетные направления, рассматривая граждан в роли пассивных потребителей информации.

Іс жүзінде, мемлекеттік органдар «күн тәртібін» дербес анықтайды және азаматтарды ақпараттың енжар тұтынушысы ретінде қарастыра отырып, басым бағыттарды таңдайды.

Тарату арналары: газеттер, радио, телевидение және интернет.

Қазақстандағы өзара әрекет үшін ұсынылатын механизм: Великобританиядағы азаматтар үшін кеңес беру бюросы.

Кеңестер бюросы азаматтарға өмірлерінің әртүрлі аспектілері бойынша кез-келген мәселе бойынша үкіметтік емес ұйымдар арқылы ақысыз, құпия, объективті және тәуелсіз кеңестер береді.

Қазіргі уақытта Англия, Уэльс және Солтүстік Ирландиядағы 2800-ден астам елді мекендерде азаматтарға кеңес беру бюросы (АКБ) бар.

Бұндай әр бюро тәуелсіз қайырымдылық ұйым (ТҚҰ) болып табылып,

- гранттар түріндегі мемлекеттен;
- биліктің жергілікті органдарынан;
- бизнес-құрылымдардан;
- қайырымдылық қорлардан;
- жеке игілік іске қаржы берушілерден қаражат алады.

Бюро жиірек еріктілердің еңбегін қолданады.

Жыл сайын адам өмірінде негізгі орын алатын алты миллионның шамасындағы жаңа проблемаларды шешуге көмектеседі:

- несиелерді жабу;
- тұтынушылардың проблемалары;
- жеңілдіктер мәселесі;
- тұрғын үй мәселелері;
- құқықтық мәселелер;
- жұмыспен қамту және көші-қон проблемалары.

Консультанттар бланкілерді толтыруға, хаттар жазуға, несие берушілермен келіссөздер жүргізуге және сотта клиенттердің мүдделерін қорғауға көмектеседі.

Кеңес беру

Кеңес беру - бұл билік органдарының қоғам дамуының жекелеген мәселелері бойынша өз пікірлерін білдіру үшін үкіметтік емес ұйымдарға белсенді түрде жүгінген кездегі өзара әрекет формасы.

Кеңес беру: Кеңес беру мыналарды қамтиды:

1 кезең - билік мүдделі тұлғаларға белгілі бір саладағы ағымдағы жағдай туралы ақпаратты жеткізеді;

2 кезең - олардан деректерге түсініктеме беру және мүмкін шешімдер туралы пікір білдіру сұралады.

Айта кету керек, ұсыныстар саясаткерлер үшін міндетті емес, бірақ оларды тиісті түрде қарастыруға және өз шешімдерін негіздеуге міндетті.

Құралдар: қоғамдық тыңдаулар, пікірталастар, интернет-форумдар, сауалнамалар және т.б.

Қазақстанда пайдалану үшін ұсынылатын механизм:
телекоттедж – ауыл қоғамдастығының қатысуы (Швеция)

Телекоттедж - бұл «инфотека», мақсаты оқшауланған ауылдық қауымдастықтарды әлемнің қалған бөліктерімен байланыстыру. Телекоттедждер арқылы шағын қоғамдастықтар күнделікті өмірде әлемнен оқшауланған адамдар үшін қарым-қатынас пен тұлғалық дамуға мүмкіндік беретін ақпараттық технологияларды ұсынады.

Швецияда және басқа Скандинавия және Батыс Еуропа елдерінде телекоттедж оқу орталығы, кітапхана, пошта бөлімі, телекоммуникация жабдықтары дүкені және байланыс орталығы қызметтерін біріктіреді, онда компьютерде жұмыс істеу және телекоммуникациялық құралдарды пайдалану бойынша курстар өткізіледі.

Сервистік орталық ретінде телекоттедж жергілікті компанияларға хаттар, бухгалтерлік есеп, аударма және т.б. қызмет көрсетуге көмектеседі, шағын бизнес үшін кеңсе ретінде қызмет етеді және компьютерлер мен бағдарламалық қамтамасыз етуді сатып алуға кеңес береді.

2. Диалог

Диалогқа бастама екі жақтан да туындауы мүмкін.

Қарым-қатынас өзара мүдделер мен ортақ мақсатқа негізделген, тұрақты пікір алмасуды қамтамасыз етеді.

Осындай өзара әрекеттестіктің спектрі ашық жария тыңдаулардан бастап ҮЕҰ мен биліктің мемлекеттік органдары арасындағы арнайы кездесулерге дейін. Кез-келген тақырыпты талқылауға болады. Диалог нәтижесі - нақты ұсыныстарды, стратегияларды немесе заңнамалық бастамаларды әзірлеу болып табылады.

Формалар: қоғамдық пікірсайыс, фокус-топтар, азаматтық алаңдар және зерттеулер.

Қазақстанда шеттен алып ұсынылатын тетік: Көмек картасы - азаматтар мен төтенше жағдай кезіндегі мемлекеттік департамент үшін интерактивті алаң (РФ)

Ресейде азаматтар мен мемлекеттің (Төтенше жағдайлар министрлігі атынан- ТЖМ) диалогтық өзара әрекеті 2010 жылдың жазында орман өрттерін сөндірудегі «Көмек картасы» жобасының негізінде өте қиын жағдайда көрінді (<http://russian-fires.ru/>).

Ресурс жеке жеке бастамаларды біріктіруге және оларды еріктілер мен мұқтаж азаматтардың мәліметтер базасына негізделген үйлестірілген мониторинг пен көмек жүйесіне айналдыруға мүмкіндік берді.

«Көмек карталары» виртуалды платформасына қосымша үйлестіру орталығы құрылды, онда операторлар ақпараттар жинады, модераторлар оны өңдеп, еріктілер мен оларға мұқтаж адамдарға бір-бірін табуға көмектесті және бұл ақпарат ТЖМ жіберілді.

«Көмек картасы» 2010 жылы «Мемлекет және қоғам» номинациясы бойынша Интернеттің ресейлік сегментін дамытуға қосқан үлесі үшін Ұлттық сыйлыққа ие болды («Рунет» марапаты).

Серіктестік

Әріптестік мемлекеттік шешімдер қабылдау процесінің әр сатысында ортақ жауапкершілікті: күн тәртібін құрудан бастап, шешім қабылдауға дейін және стратегиялық бастамаларды іске асыруға дейін ортақ жауапкершілікті жүктейді.

Әріптестік - бұл қатысудың ең жоғары нысаны, онда азаматтар, ҮЕҰ және мемлекеттік органдар тығыз ынтымақтастық үшін жиналады, алайда ҮЕҰ өз тәуелсіздігін сақтауы керек.

Қатысудың серіктестік формасының аясында:

- ведомстволар қызметін бағалауға қатысатын үкімет органдарының жанындағы қоғамдық кеңестер қатыстырылады;
- біріккен жұмыс және жоба топтары құрылады;
- референдумдар өткізіледі және т.б.

Қазақстанда пайдалану үшін ұсынылатын механизм:

Аудандық комитеттер мен АҚӨБ (Еуропа мен Ресей).

Еуропаның көптеген елдерінде округтік комитеттер муниципалитеттің белгілі бір аймағында қызмет көрсетуді жақсарту үшін қолданылады.

Бұл комитеттерде жергілікті тұрғындар бар, олар өз өмірлерінің сапасын жақсартуда белсенді рөл атқарады.

Аудандық кеңеспен келісе отырып, бұл комитеттер денсаулық сақтау, тұрғын үй, көше тазарту, қоқыс жинау, білім беру, демалыс және ойын-сауық, әлеуметтік бағдарламалар, бос уақытты өткізу бағыттарында аудандық жобаларды жоспарлап, жүзеге асыра алады.

Ресейде мұндай рөлді аумақтық қоғамдық өзін-өзі басқару органдары - АҚӨБ ішінара орындай алады. Аумақтық қоғамдық өзін-өзі басқару (АҚӨБ) - азаматтардың тұрғылықты жері бойынша, муниципалитет аумағының бір бөлігінде (шағын аудандар, кварталдар, муниципалитеттің құрамындағы ауылдар және т.б.) өзін-өзі ұйымдастыру.

АҚӨБ мақсаты - жергілікті маңызы бар мәселелерде азаматтардың өз бастамаларын дербес жүзеге асыруы.

АҚӨБ тікелей халық немесе өзі құрған аумақтық қоғамдық өзін-өзі басқару органдары (қоғамдық өзін-өзі басқару кеңестері) арқылы жүзеге асырылады.

Әдетте, тиімді жұмыс істейтін АҚӨБ -лар жергілікті тұрғындардың іс-әрекеттерін ұйымдастыруда жергілікті тұрғындардың абаттандыру, қоқыс жинау, шағын аудандарда мәдени іс-шараларды ұйымдастыру және т.б. мәселелерді шешуге аз бюджет қаражатын тарту арқылы серіктестік болып табылады.

Мысалы, Нижний Новгородта (Ресей Федерациясы) жергілікті өзін-өзі басқару органдары жергілікті тұрғындар үшін қосымша қызметтерді дамытқаны үшін ең үздік қоғамдық өзін-өзі басқару кеңестерін жыл сайын марапаттайды.

Жеңімпаздар қатарында, мысалы, жергілікті басқару органдарымен серіктестікте қол жетімді сапаны бағалайтын және қарт адамдарға үйде қызмет көрсетуді ұсынатын АҚӨБ бар.

Сондай-ақ, қазақстандық ЖАО жұмысының аясында шетелде өзін дәлелдеген келесі әдістерді қолдануға болады:

- **краудсорсинг** - көпшіліктің ресурстарын пайдалану (ерікті негізде жұмыс істейтін адамдар арасында міндеттерді бөлу арқылы әртүрлі мәселелердің шешімін табуға мүмкіндік береді);

- конкурстар алаңын пайдалану (Doritos, Starbucks, Lay's «Do Us A

Flavor» жіне т.б.компанияларының үлгісінің негіздерінде);

- **аймақтық хакатондар** - бірнеше күннің ішінде сіз осы аймақтың тұрғындарын мазалаған мәселелердің бірін шеше аласыз (оны кадрлық резерв призмасы арқылы пайдалануға болады);

- **Дельфи әдісі** - бас келісімге бірнеше рет анонимді сұрақ қою арқылы тәуелсіз пікірлер мен ортақ шешімді ескеру;

– **коллаборация әдісі** – фишка азаматтардан дерексіз идеяларды жинауда емес, оларды қоғам немесе мамандардың белгілі бір топтарын шақыратын бөлімдердің мәселелерін тұжырымдауда;

– **Форсайт әдісі** - маңызды стратегиялық бағыттардың негізгі қатысушылары арасында олардың тұрақты диалогын ұйымдастырумен жүзеге асырылатын келісімге қол жеткізу;

– **«сыни технологиялар» әдісі** - бұл аз сарапшылардың қатысуымен болатын форсайт түрі.

Тәуелсіз сарапшыларды тарта отырып (Ресей тәжірибесі бойынша) сараптамалық бағытты кеңейту бойынша қоғамдық кеңестердің жұмысына түзетулер енгізу.

ҰСЫНЫМДАР:

1. Қажетті шешімдер қабылдау:

1.1) мемлекеттік процедураларды қамтамасыз ету;

1.2) өкілеттілік орталықтары;

1.3) тұрақты мемлекеттік функция ретінде қоғамның қатысуы аясында өзара әрекеттесуді жүзеге асыру үшін қажет әмбебап тәсілдер мен орындаушылардың біліктілігі бойынша қажетті шешімдерді қалыптастыру.

2. Ақпараттық-коммуникациялық шешімдер азаматтардың ақпаратқа қол жеткізуіндегі кедергілерді және олардың пікірлерін білдіру және ұсыныстар мен шаралар жүйесін тұжырымдау.

3. Азаматтарға арналған мемлекеттік ақпараттарды түсіну үшін талаптар мен шаралар жүйесін тұжырымдау.

4. Қоғамдық қатысу нысандарын әртараптандыру:

4.1) қоғамдық талқылау;

4.2) сарапшылардың ашық үкіметке қатысуы және т.б. әр түрлі формада;

4.3) барлық мүдделі топтарды қамту.

5. Нақты департаменттер үшін міндеттемелер мен өзара әрекеттестік тетіктерін белгілеу:

5.1) жария декларациялары;

5.2) қоғамдық кеңестер;

5.3) қоғамдық қабылдаулар;

5.4) ашық мәліметтер және т.б. (процестерді өлшеу бойынша шараларды қамтамасыз ету - мониторинг жүргізу, мүдделі тараптармен

бірге қоғамның қатысу нәтижелері мен салдарын бағалау).

6. «Кері байланыс» міндетті тетіктерін қарастыру - ЖАО реакциясы, соның ішінде:

6.1) нақты және мазмұнды жауаптың кепілдемесі, сондай-ақ өтініш берушілерді ұсыныстарының есепке алыну нәтижелері туралы хабардар ету (адамдар тобының немесе заңды тұлғалардың өтініштері болған кезде);

6.2) қоғамның қатысу мәртебесін құрайтын «кері байланыста» (оның ішінде формальды) міндетті түрде расталуы - өтінішті қабылдау, оны нақты органға немесе нақты маманға жіберу туралы хабарлама;

6.3) әрі қарай талқылауға шақыру (жеке және заңды тұлғалардың ұсыныстары болған жағдайда).

7. Шешім қабылдаушыға «халықтық» тікелей желі (президенттің атына бағытталған тікелей үндеу) түріндегі «тікелей қол жеткізу» тетіктері азаматтардың құзырет пен шығындарды талап ететін қатысудың мамандандырылған түрлерін қолдануға теріс ынталандыру болуы мүмкін кезде ықтимал қауіптерді азайту.

8. Қоғамдық қатысудың - қоғамдық тексерулер мен қоғамдық бақылауды жүзеге асырудың қоғамдық мониторингін жүргізу.

9. Қоғамдық, қоғамдық қатынастағы үкіметтік емес инфрақұрылымды қолдау, соның ішінде сараптамалық орталықтар, кеңестер, қоғамдық дайындық пен оқытуды жүргізумен айналысатын ҮЕҰ-ға арналған гранттарды беру.

10. Қоғамдық қатысу инфрақұрылымын ынталандыру және оны тұрақты негізде ресурсты түрде қолдау:

10.1) сараптамалық орталықтар арқылы кеңестік қызметтер көрсету;

10.2) халықтың қатысуын ілгерілетуге қатысатын халық топтарының, үкіметтік емес ұйымдардың дәлелдемелерін «жасайды»;

10.3) қоғамдық талқылаулар мен қоғамдық тексерулерге қатысушылардың құзыреттерін арттырады;

10.4) талқыланатын шешім туралы әртүрлі пікірлері бар пікірталас топтарына тарту үшін бейтарап алаңдарды ұсыну.

11. Қоғамдық қатысуды қамтамасыз етудегі мемлекеттік басқарудың және мемлекеттік емес субъектілердің озық тәжірибелерін жинақтау және тарату.

1 БӨЛІМ. ТЕХНИКАЛЫҚ/ҒЫЛЫМИ «ҮЛГІ»

2002 жылы Америка Құрама Штаттары ведомстволардың архитектурасын әзірлеу, енгізу және пайдалану бойынша федералды үкіметтегі жұмыс жағдайын талдауға бағытталған аналитикалық жұмыс жүргізді.

Осы жұмыстың нәтижесі «Кәсіпорын архитектурасының жетілуінің бес кезеңі (1.0 нұсқасы)» стандарты болды.

1.1.Жалпы сипаттама

Әр кезеңнің сипаттамасымен «Кәсіпорын архитектурасының жетілуінің бес кезеңі (1.0 нұсқасы)» стандартын қарастырамыз.

№1 кезең – Кеңсе архитектурасы туралы хабардарлықты арттыру

2 нұсқа бөлектелген:

1) ведомствоның архитектурасын дамыту мен пайдаланудың нақты жоспарларының болмауы;

2) ведомство архитектурасын қолданудың артықшылықтары туралы хабардар етудің қазіргі деңгейіне сәйкес жоспарлардың болуы.

Шындығында, бірінші кезеңде үкімет ведомстволарымен құрылымдық емес және ведомствоның архитектурасын сәтті дамыту үшін қажетті басқару деңгейін қамтамасыз етпейтін дайындық жұмыстарын жүргізеді.

№2 кезең – архитектураны дамытуды басқару ведомствосының негізін қалыптастыру

Негізгі мақсат - рөлдерді, міндеттер мен жауапкершіліктерді анықтау, сонымен қатар ведомствоның архитектурасын қайта құру үшін құрамдас бөліктер мен өнімдерді жасау жоспарларын бекіту.

Бас сәулетші тағайындалады, ведомство архитектурасын әзірлеуге жауапты бөлім қалыптастырылады және қызметкерлермен толықтырылады.

Бұл кезеңде ведомство архитектурасының кейбір негізгі және қажетті элементтерінің дайындығын өркендетеді немесе дайындық жоспары болады.

Ведомствоға жұмыс жоспарында анықталған құрылымды және архитектураның барлық элементтерін құру үшін негіз болатын тұжырымдаманы таңдау керек.

Ведомствоның және оның элементтерінің архитектурасын дамыту процесін қолдайтын автоматтандырылған құралдардың құрамын анықтау.

№3 кезең – архитектура ведомстволарының элементтерін

дайындау

Ведомствоның толық архитектурасын қалыптастыру үшін қажетті нақты өнімдерді әзірлеу.

Архитектураның әсер ету саласының барлық қолданыстағы объектілерінің масштабында анықталады және осы бөлім қабылдаған міндеттемелерді орындаудың институционалды аспектілерін анықтайтын саясат қалыптастырылып, бекітіледі.

Архитектура элементтері толығымен аяқталмауы мүмкін, алайда олар ведомствоны және деректер ағынын, осы архитектураны қолдайтын қолданбалы қолданбалар мен технологияларды бөлу бойынша өндірістік қызметті сипаттау үшін қолданылады.

Архитектура ведомстволарының әзірленген элементтері сипаттау мүмкіндігін қолдау қажет:

- ағымдағы («қалай бар»);
- болашақтағы («қалай болу керек») жағдай;
- ағымдағы жағдайдың болашақтағы жағдайға ауысуы.

Ведомствоның барлық архитектуралық элементтері конфигурацияны басқару процестерімен ұсынылған талаптарға сай болуы керек.

№4 кезең – ведомство құрылымының элементтерін дайындауды аяқтау

Ведомство архитектурасының барлық элементтері аяқталып, талқылау процедурасынан өтуі керек:

біріншіден, үкіметтік ведомстволар ақпараттық технологияларға инвестициялау портфелін қалыптастыру және басқару үшін әзірленген элементтерді қолдануы керек;

екіншіден, барлық әзірленген элементтер функциялар, құрылым және деректер ағындары, қолданбалы қолданбалар мен технологиялар тұрғысынан агенттіктің қызметіне толық сипаттама беруі керек;

үшіншіден, аяқталған элементтер архитектура мен ведомство қызметінің қазіргі және болашақтағы хал ахуалын және қазіргі жағдайдан болашаққа ауысудың тиісті жоспарларын сипаттауы керек.

Бұл кезеңде ұсынылған архитектура тиісті деңгейде мақұлдануы керек және қабылданған архитектура негізінде агенттік осы архитектураны жүзеге асыру үшін ақпараттық технологияларға инвестициялау

*тәртібін анықтайтын саясатты әзірлеп,
қабылдауы керек.*

№5 кезең – архитектура ведомстволарын өзгерістерді басқару үшін қолдану

Басқарушы комитет, инвестициялық қадағалау кеңесі немесе тиісті менеджер ведомстоның архитектурасын бекітеді.

Үкіметтік ведомство өзінің корпоративтік қызметінде әзірленген және бекітілген архитектураны қолдана бастайды, сонымен қатар бөлім архитектурасының тиімділігін өлшеу үшін әртүрлі өлшемдерді қолданады.

1.2. Сызба

Ведомстволық архитектураны құру, оны құру тұжырымдамасы жалпы сәулет құрамына кіретін бірнеше эталондық модельдерге негізделуі мүмкін.

Мұндай модельдерге мыналар кіруі мүмкін:

1) функциялардың эталондық моделі (үкімет жауапкершілігінің барлық негізгі бағыттары мен азаматтарға көрсетілетін қызметтердің сипаттамасын қамтиды);

2) қызметтің эталондық моделі (бөлімдердің мақсаттары мен нақты бағдарламалары үшін анықталған қажетті нәтижелерге қол жеткізу үшін департаменттердің қызметін бағалау құралдары бар);

3) деректердің эталондық моделі (жиынтық деңгейде үкіметтік жауапкершіліктің барлық салаларында функцияларды жүзеге асыру үшін қажетті мәліметтер мен ақпаратты сипаттайды).

Бұл модель үкімет, азаматтар және үкіметтің басқа органдары арасындағы мәмілелерді сипаттауды жеңілдетуге көмектеседі.

1) қолданбалы жүйелердің эталондық моделі (ведомстволық АТ жүйелерінің тік және көлденең қызметіне біріктірілген);

2) ақпараттық технологияның эталондық моделі (архитектураның қалған бөлігін қамтамасыз ететін технологиялық элементтері бар қолданбалы жүйелердің жұмысын қамтамасыз етеді).

Жалпы архитектураның құрылысында ведомстволар мен үкіметтің барлық функциялары маңызды рөл атқарады, бұл жерде архитектура мен бөліктердің бағынуын қисынды түрде құру маңызды.

1.3. SWOT-талдау

Ішкі орта	Оң әсер	Теріс әсер
	Мықты жақтары:	Әлсіз жақтары:
	Жалпы архитектура ведомствоның барлық функцияларын біріктіреді: архитектура және бөліктерге бағыну қисынды түрде құрылған.	ЖАО - процестердің «иелері» болып табылад: - өздерінің ақпараттық жүйелерін енгізуге жауап береді; - ақпараттың өзектілігі мен нақтылығы үшін жауапты.
Сыртқы орта	Мүмкіндіктер:	Қатерлер:
	Дамыған архитектура моделі мыналарды істей алады: - жекелеген мемлекеттік құрылымдардың архитектураларын үйлестіру және республикалық архитектураның ортақ компоненттерін іске асыру үшін қажет инфрақұрылымдық жобаларды орталықтандырылған қаржыландыру тетіктерін ұсынуға.	- шешім қабылдауды аясын шектейтін заңдар.
Ішкі орта	Оң әсер	Теріс әсер
	Мықты жақтары:	Әлсіз жақтары:
	Жалпы архитектура ведомствоның барлық функцияларын біріктіреді: архитектура және бөліктерге бағыну қисынды түрде құрылған.	ЖАО - процестердің «иелері» болып табылад: - өздерінің ақпараттық жүйелерін енгізуге жауап береді; - ақпараттың өзектілігі мен нақтылығы үшін жауапты.
Сыртқы	Мүмкіндіктер:	Қатерлер:

<p>орта</p>	<p>Дамыған архитектура моделі мыналарды істей алады: - жекелеген мемлекеттік құрылымдардың архитектураларын үйлестіру және республикалық архитектураның ортақ компоненттерін іске асыру үшін қажет инфрақұрылымдық жобаларды орталықтандырылған қаржыландыру тетіктерін ұсынуға.</p>	<p>– шешім қабылдауды аясын шектейтін заңдар.</p>
--------------------	---	---

Шешім

Күшті жақтары + Мүмкіндіктер = жеке (ведомстволық) жүйелерді жобалаудың жалпы қағидаттарын анықтау және енгізу арқылы шешімдерді интеграциялау жекелеген мемлекеттік құрылымдардың архитектураларын үйлестіру және республикалық сәулеттің ортақ компоненттерін іске асыру үшін қажет инфрақұрылымдық жобаларды орталықтандырылған қаржыландыру тетіктерін қамтамасыз етеді; жалпы технологиялық компоненттердің шектеулі жиынтығын құру (оларды пайдалану даму кезеңінде қайталануды азайтады); пайдалану кезеңінде бірнеше рет пайдалану республикалық архитектураның ортақ компоненттерін жүзеге асыруға мүмкіндік береді; пайдалану кезеңінде бірнеше рет пайдалану қолда бар қаражатты үнемді пайдалануға мүмкіндік береді.

Күшті жақтар + Қауіптер = шешім қабылдау интеграциясы шешім қабылдау аясын шектейтін заңдар призмасы арқылы жеке (ведомстволық) жүйелерді жобалаудың жалпы принциптерін анықтау және іске асыру арқылы қол жеткізіледі.

Әлсіздіктер + Мүмкіндіктер = процестердің «иелері» болып табылатын министрліктер мен ведомстволарға жекелеген мемлекеттік құрылымдардың архитектурасын үйлестіру және республикалық архитектураның ортақ компоненттерін іске асыру үшін қажет инфрақұрылымдық жобаларды орталықтандырылған қаржыландыру тетіктерін ұсыну қажет.

Әлсіз жақтар + Қауіптер - жекелеген мемлекеттік құрылымдардың архитектураларын үйлестіру және инфрақұрылымдық жобаларды орталықтандырылған қаржыландыру тетіктері шешім қабылдау көлемін шектейтін заңнамалық нормаларды ескере отырып, республикалық архитектураның жалпы компоненттерін іске асыру үшін қажет.

2 БӨЛІМ ӨКІМДІК АКТІЛЕРДІ/НОРМАТИВТЕРДІ БАСҚАРАТЫН «ҮЛГІ»

Нормативтік актілер/нормативтер арқылы жергілікті атқарушы органдармен реттелген және ашықтыққа бағытталған «үлгі» алгоритімін қарастырамыз. Алгоритм қолданыстағы үлгіден Шығыс Қазақстан облысы мысалында алынды.

2.1. Жалпы сипаттама

Алгоритм - мемлекеттік саясатты жариялау аясында әзірленген және пилоттық режимде іске қосылған ведомствоаралық бірыңғай ситуациялық орталық (бұдан әрі - ВБСО).

ВБСО туралы ережеге сәйкес, пайдаланушылар басқарушылық шешімдер қабылдау үшін белгіленген тәртіппен ақпараттық мәліметтер қоймаларына жіберілетін **ақпараттық процестердің субъектілері** болып табылады.

ВБСО ұйымдық-технологиялық кешенді білдіреді:

- ақпараттық ресурстар;
- ақпараттық-аналитикалық моделдер;
- ақпараттық жүйелер мен өңдеудің бағдарламалық-техникалық құралдар мен ақпаратты көрсету (Шығыс Қазақстан облысының жергілікті атқарушы органдарының, Шығыс Қазақстан облысының полиция департаментінің (бұдан әрі - ШҚО ПД) және Шығыс Қазақстан облысының Төтенше жағдайлар департаментінің (бұдан әрі – ШҚО ТЖ) басқарушылық шешімдерін қамтамасыз етуге арналған.

ВБСО құрамына:

- арнайы жабдықталған ғимарат;
- байланыс және деректерді тарату құралдары;
- ақпаратты бейнелейтін бағдарламалық-аппараттық құрылғылар;
- ақпаратты қорғау құралдары, ақпараттық ресурстар;
- ақпараттық-аналитикалық моделдер,
- жинақтау, өңдеу, сараптау және деректерді беру үшін қолданылатын ақпараттық жүйелер кіреді.

ВБСО автоматизация мен интеграция жүргізілді:

- ШҚО ПД жедел басқару орталығының (ЖБО) ақпараттық жүйесімен;
- ШҚО ТЖД бірыңғай кезекшілік-диспечерлік қызметінің басқармасымен (БКДҚБ);
- ШҚО ЖБО ақпараттық жүйесімен.

ВБСО қамтамасыз етеді:

– басқару шешімдерін дайындау және қабылдау кезінде қолданылатын ақпараттық-аналитикалық жүйелердің жұмыс істеуі үшін қажетті ақпаратты жинау, өңдеу және талдау;

– басқару шешімдерін дайындау және қабылдау үшін қажетті ақпараттық жүйелер мен ақпараттық ресурстарды біріктіру;

– ақпараттық-аналитикалық жүйелерді қолдану негізінде басқару шешімдерінің салдарын модельдеу;

– ВБСО пайдаланушыларын ағымдағы хабарландыру мен ақпараттық-анықтамалық қызметтер көрсету;

– құқықтық тәртіпті, жол қауіпсіздігін қамтамасыз ету, төтенше жағдайлардың алдын-алу және жою, Шығыс Қазақстан облысының аумағында терроризмнің алдын алу және қажеттілікке сәйкес қызмет саласындағы басқа көрсеткіштер туралы тиімді басқару шешімдерін қабылдау;

– ағымдағы жағдайды бақылау бойынша іс-шаралар өткізу, проблемаларды жоспарлы қарау, оның ішінде бейнеконференция режимінде;

– Шығыс Қазақстан облысы өмірінің әр түрлі салалардағы жағдайларының дамуын ситуациялық моделдеу;

– өңделетін ақпаратты қорғаудың қажетті деңгейі;

– табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайдың (бұдан әрі - ТЖ) болжамы, пайда болуы және жойылуы туралы жедел ақпаратты жинау және өңдеу;

– ТЖ туындау қаупі немесе пайда болуы, тұрғындардың өмір сүру жағдайының бұзылуы туралы хабарламалар қабылдау және оларды тиісті құрылымдарға бағыттау;

– облыс территориясында заңдылық пен тәртіпті, жол қауіпсіздігін қамтамасыз ету, төтенше жағдайлардың алдын алу және жою, терроризмнің алдын-алу, жасалған талдауға сәйкес қызметтің бағыттары бойынша жоспарланған көрсеткіштердің (қажет болған жағдайда) орындалуына тұрақты бақылауды жүзеге асыру;

– жүйенің аппараттық және бағдарламалық жасақтамасының ішінара немесе толық істен шығуы кезінде ВБСО диспетчерлік персоналдың үздіксіз жұмысын қамтамасыз ету.

ВБСО облыс әкімі аппаратының жұмысының тиімділігін келесі жолдармен арттырады:

– құқық бұзушылық пен қылмыстың алдын алу бойынша профилактикалық іс-шараларды жүргізу;

– тұрғындардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыруға қатысу.

Төтенше жағдайлардың алдын-алу және жоюдың бірыңғай мемлекеттік жүйесінің аумақтық ішкі жүйесі аясында ВБСО ТЖД

басқарудың күнделікті басқару органдарына келесі міндеттерді ұсынады:

- Шығыс Қазақстан облысы мемлекеттік билік органдарының кезекші-диспетчерлік қызметінің аймақтық деңгейде халықты ТЖ қорғау саласындағы міндеттерін шешу;

- ШҚО ЖП және ШҚО ТЖД арасындағы ақпараттық өзара әрекет. ВБСО шараларды өткізу келесі режимде жүзеге асырылады:

- 1) ағымдағы жағдайды мониторингілеу мен талдау;
- 2) проблемаларды жоспарлы түрде қарастыру;
- 3) жедел ақпараттандыру;
- 4) бейнеконференция.

Мониторинг режимінде жүзеге асырылады:

– Шығыс Қазақстан облысы әкімінің қызметін ағымдағы ақпараттық-талдамалық, анықтамалық және моделдік қамтамасыз ету;

– Шығыс Қазақстан облысының мемлекеттік биліктің атқарушы органдарын ақпараттандыру;

– Шығыс Қазақстан облысында болып жатқан маңызды оқиғалар туралы ақпарат беру;

– проблемалық және дағдарысқа дейінгі жағдайларды анықтау.

Жоспарланған жиналыс режимінде:

– белгілі бір мәселені талқылаудың алдын-ала жасалған сценарийі мен регламенттелген тәртібі анықталды.

Төтенше жағдай режимінде:

– жағдайды бағалау үшін жедел материалдарды ұсыну, жедел талдау жүргізу, шешімдер дайындау, жанжалдар мен дағдарыстарды басқару үшін жедел болжам жасау.

Материалдар мен ақпараттарды алдын-ала дайындау ағымдағы жағдайға сәйкес мүмкіндігінше жүзеге асырылады, ал қажетті ақпарат құрамы талқылау барысында анықталады.

Аналитикалық бейнеконференция режимінде:

– қашықтағы жиналыс бөлмелері немесе басқа ситуациялық орталықтар арасындағы байланыс арналары, оның ішінде қалааралық арналар ұйымдастырылады.

ВБСО деректер жиынтығы:

- «Сергек» жүйесі арқылы;
- электрондық қызмет орталығы;
- E-akimat;
- ҰББД;
- Datu Med және басқалары.

ВБСО ондаған сыртқы жүйелерді пайдаланады (деректер базасы):

– **облыстық деңгейде:** коммуналдық инфрақұрылымның жай-күйі, медициналық (ауру туралы ақпаратты қамтитын), білім беру және т.с.с. туралы мәліметтері бар инциденттердің, азаматтардың өтініштерінің, коммуналдық қызметтердің жедел жинақтамасы;

– **республикалық деңгейде:** Бас прокуратураның деректері (жол-көлік оқиғалары, қылмыстар), Әділет министрлігі (жеке және заңды тұлғалардың мүлкі), Мемлекеттік кірістер комитеті (кәсіпорындар қызметі туралы мәліметтер), Статистика комитеті (демография, әлеуметтік-экономикалық даму және т.б.), Қазгидрометтің деректері (экология) және метеорология) және басқалар.

ВБСО сыртқы көздер жүйелерінен алынған мәліметтер визуалды мәліметтерді ұсыну жүйесі арқылы өңделеді:

- есептерді, графиктерді, аналитикалық кескіндерді бейне қабырға мен мониторларға шығарады.

Деректерді қалыптастыру келесі бағыттар бойынша жедел ақпарат түрінде жасалады:

- экономика;
- әлеуметтік сала;
- бейнебақылау;
- мемлекеттік қызмет;
- экология;
- абаттандыру және басқалары.

ВБСО басымдылығы:

– бақылау тақталары (ақпараттық тақталар) **автоматты түрде құрылады** және ведомстволық бағынышты мекемелер **әкімге жедел есептер мен деректерді дайындауға уақытты жұмсамайды;**

– алынған ақпаратты негізделген басқарушылық шешімді қабылдау үшін пайдалануға болады;

– **үлкен деректерді талдау** (деректер көзіне сыртқы көздерден алынған статистикалық ақпарат құрылымдалады, талдау жасалады, мәліметтер интерактивті картада көрсетіледі, талдау нәтижелерін (диаграммалар, гистограммалар, есептер) түрінде көзбен көруге мүмкіндік береді;

- ауқымды деректерді өңдеу (Big data) мыналарға мүмкіндік береді:

- қойылған мақсаттарға байланысты іртүрлі **оншақты кейстерді шешуге;**

- басқару шешімдерін қабылдауға әсер тигізетін тұтас көріністі алуға.

ВБСО тұрғындармен ашық қарым-қатынас орнатуға ғана емес, сонымен қатар бірқатар маңызды міндеттерді шешуге мүмкіндік береді:

- барлық ведомствоаралық құрылымдардың жұмысын үндестіру;
- функциялардың қайталануын болдырмауға;

– басқару шешімдерін қабылдау кезінде аналитикалық материалдар мен статистикалық мәліметтерді басшылыққа алуға (берілген алгоритмдер мен параметрлерге сәйкес мониторинг барысында жиналған).

ВБСО сізге әлеуметтік бағыттағы жағдайларды шешуге мүмкіндік береді, бұл үнемі туындайтын проблемаларды жоюға көмектеседі (мерзімінен бұрын жұмыс жасай отырып):

- білім беру (орта және мектепке дейін);
- азаматтардың өтінішін талдау;
- криминогендік жағдай;
- жол-көлік оқиғасы;
- бюджетті игеру мониторингі;
- инфрақұрылымды жөндеу жоспары;
- ауру;
- транспорт ағымдары;
- ұялы байланыс операторларының деректерін талдау;
- қоғамдық көлік;
- әлеуметтік-экономикалық даму көрсеткіштері;
- бейнебақылау клиенті;
- бірыңғай кезекші-диспетчерлік қызмет;
- жер учаскілері;
- құрылыс;
- мемлекеттік қызметшілердің жұмысының тиімділігі және

басқалар.

Кейстердің мазмұнын тапсырманың шешілуіне байланысты бірнеше вариацияда кеңейтуге болады.

Осы бағыттардың әрқайсысындағы тактикалық жағдайларды шешуді қарастыратын басқарушылық тәсіл жергілікті билік органдарына дұрыс жауап қайтарып қана қоймай, оның барлық «плюстары» мен «минустарын» есептеуге мүмкіндік береді.

Осындай көп жақты кейстерді ВБСО қысқа мерзімді де, ұзақ мерзімді де ұсынатын жедел деректер негізінде шеше білу маңызды.

Сонымен, «ЖКО» кейсі сізге апатқа әкелетін себептердің барлық спектрін қарастыруға мүмкіндік береді, яғни қарастырыңыз: жарыққа тәуелділік; ауа-райы жағдайлары; себептер бойынша жазатайым оқиғалардың саны (мас болу жағдайлары, жаяу жүргіншілердің қатысуы, қоғамдық көліктердің қатысуы және т.б.).

«Бір терезе» қағидаты бойынша облыс әкімінің **қоғамдық қабылдауы**

Қоғамдық қабылдауда 303 мемлекеттік орган (768 қызметкер) кірістірілген бірыңғай ақпараттық жүйеде әр түрлі көздерден түскен азаматтардың өтініштері жинақталады.

Қоғамдық қабылдау арқылы халықпен өзара әрекеттесу жолдары:

1) **1331байланыс-орталығы** (сенім телефоны ретінде бөлінген арнайы телефон желісі);

1331 нөмірлі төрт санды телефонға қоңырау шалу облысымыздың кез келген елді мекенінің қалалық телефондарынан да, ұялы телефондардан да тегін қабылданады.

2) **www.1331.kz порталы** (шағым «Өтініш беру» батырмасын қолдану арқылы беріледі);

3) **әлеуметтік желілер** - Facebook, Instagram, Telegram, YouTube, ВКонтакте, Одноклассники.

4) **мобильді қосымшалар**: «Digital East» облыс тұрғындары мен қонақтарын жедел хабарландыру жүйесі, сонымен бірге бір қатар қызмет түрлеріне қол жетімдігі бар;

5) шағымды WhatsApp арқылы +7-777-056-1331 и +7-771-202-20-02 телефон номерлеріне беруге болады.

6) **кеңес алу үшін фронт-офисста жеке қабылдау;**

7) **жазбаша өтініш** (070004, Өскемен қаласы, Қазақстан көшесі, 59/1 үй мекен жайы бойынша жіберіледі);

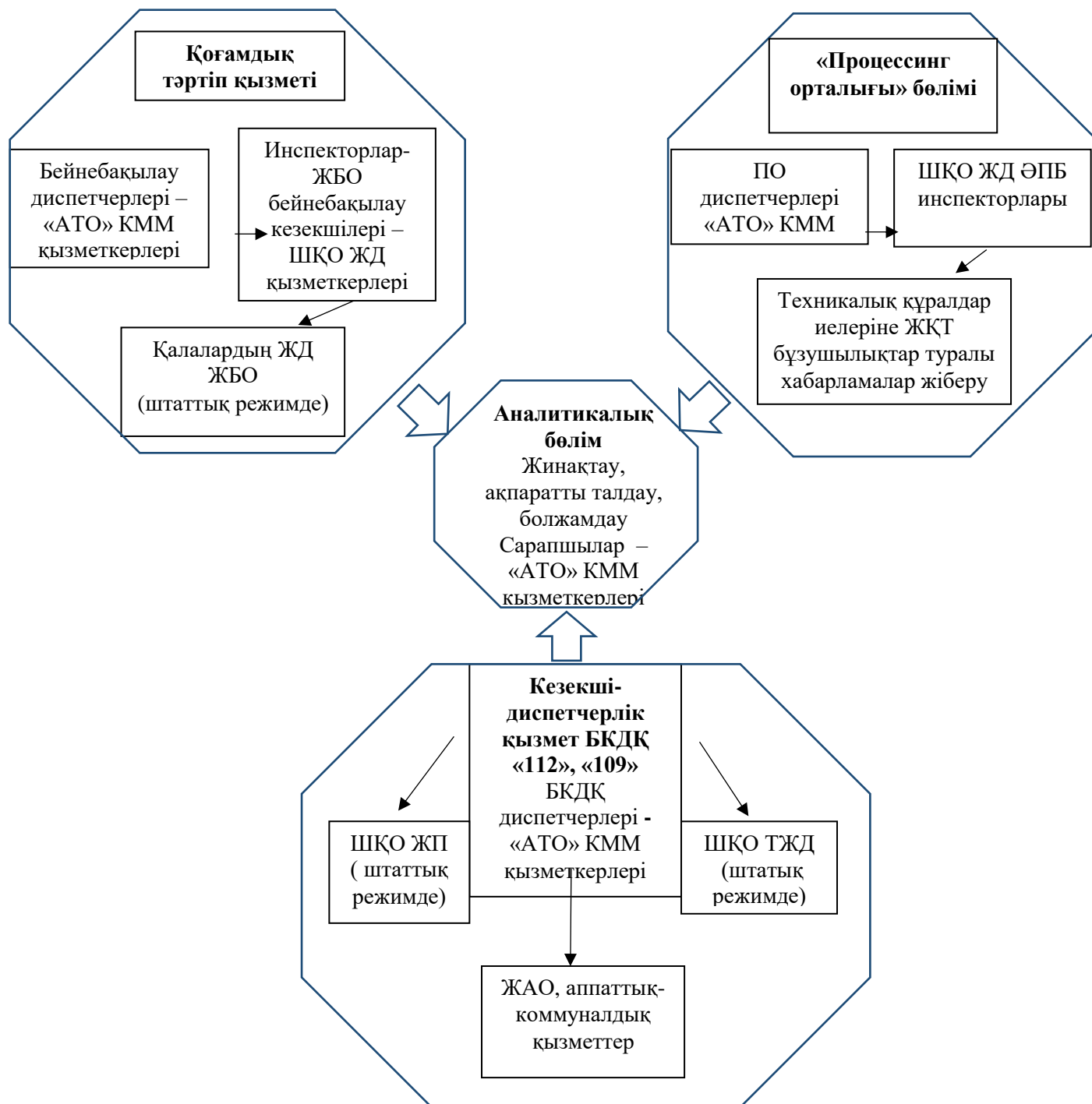
8) **виртуалды қабылдаулар** «Бақылау», «Электрондық қызметтер орталығы» ақпараттық жүйелері арқылы жұмыс істейді.

9) «Ашық диалог» порталында Шығыс Қазақстан облысы әкімінің **жеке блогы.**

Бұл блогқа 2018 жылы 410 өтініш келіп түсті.

9 интернет-конференция өткізілді, келіп түскен барлық сұрақтарға уақытылы жауап берілді.

2.2. Ведомствоаралық бірыңғай ситуациялық орталықтың өзара әрекеттесу схемасы

2.3. Шығыс-Қазақстан облысының берген деректерінің негізінде қолданыстағы моделдер/механизімдердің SWOT-талдауы

	Оң әсер	Теріс әсер
Ішкі орта	<p>Мықты жақтары:</p> <ul style="list-style-type: none"> – аймақтың даму стратегиясының перспективалық көрінісі; – команданың жоғары біліктілігі; – аймақ басшылығының инновацияларды енгізуге дайындығы; – деректерді басқарудың және талдаудың алдыңғы қатарлы әдістерін қолдану; – аймақтағы проблемалық міндеттер мен күтпеген жағдайларды шешу үшін 50-ден астам кейсті дайындау; – ведомствоаралық өзара іс-қимылдың жасалған моделі; – жеке және заңды тұлғалардың өтініштері бойынша аналитикалық мәліметтерді жинауға жүйелі көзқарас. 	<p>Әлсіз жақтары:</p> <ul style="list-style-type: none"> – инновацияны қабылдау мәдениетінің жеткіліксіздігі (әкім аппаратының құрылымдық бөлімшелерінің жеке басшылары, ведомстволық бағынысты мекемелер, сондай-ақ қалалар мен аудандар әкімдерінің тарапынан); – азаматтармен өзара әрекеттестіктің жеткіліксіздігі.
Сыртқы орта	<p>Мүмкіндіктер:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Қолданыстағы кейістерді бір-біріне қайыстыру призмасы арқылы кейстік тапсырмаларды кеңейту; – ВБСО аналитикалық деректерімен жұмыс; – жергілікті атқарушы органдардың ведомствоаралық жұмысына жағдайлық модельдер дайындау; – шешім қабылдауға және бірлескен жауапкершілікті бөлуге тұрғындарды кеңінен тарту; – халықпен жұмыстың ашықтығы мен тиімділігін арттыру мақсатында халыққа қызмет көрсетуді толық автоматтандыруға көшу; – азаматтық қоғам алдында бастамашы болу. 	<p>Қатерлер:</p> <ul style="list-style-type: none"> – шешім қабылдаудың аясын шектейтін заңдар.

Шешім

Мықты жақтар + Мүмкіндіктер = аймақтың даму стратегиясының перспективалық көрінісі бізге жергілікті атқарушы органдардың ведомствоаралық жұмысының ситуациялық модельдерін жасауға мүмкіндік береді, аймақ басшылығының инновацияға дайындығы және МЭКК іске қосылуы бізге проблемалық және күтпеген жағдайларды шешуге бағытталған 50 жағдайды шешуге көмектесетін мәліметтерді талдау мен басқарудың жетілдірілген әдістерін қолдануға мүмкіндік береді, сондай-ақ осы жағдайлардың енгізілуі оларға шешім қабылдау тиімділігін кеңейтуге және әсер етуге мүмкіндік береді, ведомствоаралық ынтымақтастықтың дамыған моделі барлық бөлімдердің шешім қабылдау процесіне шоғырландырылуына ықпал етеді, жеке және заңды тұлғалардың өтініштері бойынша аналитикалық мәліметтерді жинауға жүйелі көзқарас қызметтерді толық автоматтандыруға көшуге мүмкіндік береді, халықпен жұмыстың ашықтығы мен тиімділігін арттыру, сонымен қатар азаматтық қоғамның алдында үкімет имиджін көтере отырып, тұрғындардың қажеттілігін жақсартатын жаңалықтар нициаторы ретінде әрекет етеді.

Мықты жақтар + Қауіптер = облыс басшылығының инновациялар мен ұжымның жоғары күзіреттіліктерін енгізуге дайындығы қолданыстағы заңнамаға ұсыныстар әзірлеуге және енгізуге, сонымен қатар автоматтандыруды қажет ететін, бірақ Республикалық тізілімге енгізілмеген жаңа қызметтерді дамытуға бағытталған болуы мүмкін.

Әлсіз жақтар + Мүмкіндіктер = инновацияны қабылдау мәдениетінің жеткіліксіздігін (әкім аппаратының құрылымдық бөлімшелерінің жекелеген басшылары мен ведомстволық бағынысты мекемелердің басшылары, сондай-ақ қалалар мен аудандар әкімдері) бұрыннан қалыптасқан және жергілікті мемлекеттік басқарудың барлық мемлекеттік органдарының мүдделеріне әсер ететін істерді шешу призмасы арқылы қарастыруға болады, жергілікті атқарушы органдардың ведомствоаралық жұмысының ситуациялық модельдерін әзірлеу шешім қабылдауға және аймақ тұрғындарын шешім қабылдау процесіне кең қатысуға және бірлескен жауапкершілікті бөлуге жұмсалатын уақытқа артықшылық береді, халыққа қызметтерді толық автоматтандыруға көшу призмасы арқылы азаматтармен жеткіліксіз өзара іс-қимыл ашықтықты арттырады, халықпен жұмыс жасаудың тиімділігі, сонымен қатар оның азаматтық қоғам алдында бастамашы болуына мүмкіндік береді;

Әлсіз жақтары + Қауіптер = әлсіз жақтардың күшті жақтарымен алмастырылуына әсер ететін қолданыстағы заңдарды жанама түрде өзгертуге болады (байланыс және техникалық инновациялар саласындағы инновациялық өзгерістерге дайын емес адамдарға

арналған оқыту курсы енгізу, халыққа ұсынылатын барлық қызметтерді автоматтандыру арқылы азаматтармен өзара іс-қимыл жасау, талдаудың алдыңғы қатарлы әдістерін үйрету және Үлкен деректердің дамуын ескере отырып басқару).

3 БӨЛІМ. ЖАБЫҚ (КӨП ДӘРЕЖЕДЕ АШЫҚҚА ҚАРАҒАНДА) «ҮЛГІ»

Жергілікті атқарушы органдар құрған және ашықтыққа бағытталған «үлгі» алгоритмін қарастырамыз. Зерттеушілердің пікірінше, мұндай үлгіні ашық болғаннан гөрі жабық деп атауға болады. Алгоритмнің сипаттамасы Алматы қаласында қолданылатын қазіргі үлгіге сәйкес келеді.

Бұл жағдайда ашықтықты «Open Almaty» Қоғамдық қабылдау кеңсесімен ұсынылды, қалған байланыс арналары жабық күйінде қалады. Алматыдағы ахуал орталығы жабық режимде жұмыс істейді.

3.1. Жалпы сипаттама

«Open Almaty» қоғамдық қабылдауы

«Open Almaty» қоғамдық қабылдауы жобасының (бұдан әрі - Қоғамдық қабылдау) негізгі тетігі «бір терезе» қағидаты болды. Қала тұрғындарының үндеулері жинақтала бастады және бір жерде ең көп сұранысқа ие мемлекеттік органдарға жіберілді (бұдан әрі бұрынғыдай инстанцияларға жіберілместен).

Қоғамдық қабылдау бөлмесінің жұмыс ережелері «Жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін қарау тәртібі туралы» Заң аясында әзірленген. Сонымен, сұраным, шағым немесе өтініш алғаннан кейін құжат құзыреттілік бойынша белгілі бір бағытқа жауапты мемлекеттік органға жіберіледі. Тиісті мемлекеттік орган өтінішті 15 күнтізбелік күнге дейін қарайды. Егер мәселе мұқият өңдеуді қажет етсе (бару, талдау немесе қажетті комиссия құру), қарау мерзімі автоматты түрде 30 күнге дейін созылады. Жұмыстың негізгі қағидасы - мәселе түпкілікті шешілгенге дейін бақылауда болады.

Қоғамдық қабылдау біріктіреді:

- 1) әкімдіктің қоғамдық қабылдауын;
- 2) инвестрларға қызмет көрсету орталығын;
- 3) туристік орталықты;
- 4) МЖӘ орталығын;
- 5) әкімдіктің бірыңғай call-орталығын;
- 6) азаматтардың өтініштерін қарау (талдау) орталығын.

Осылайша, Қоғамдық қабылдауға жүгіну Сізге:

- медиаторлардан құқықтық көмек алуға (құқық қорғау блогы бойынша);

- ішкі істер департаменті, төтенше жағдайлар департаменті, прокуратура, салықтық аударымдар, мемлекеттік кірістер департаменті қызметкерлерінің білікті кеңестері;

- әрі қарайғы әрекеттер үшін алгоритм және кеңес алу.

Алматы қаласының тұрғындарынан келіп түскен барлық өтініштер, шағымдар мен ұсыныстар негізінен төрт санатқа бөлінеді:

- *энергетика* (азаматтардың көптеген шағымдары сумен жабдықтауға, үйлерді жылытуға, электр энергиясына және т.б. байланысты);

- *тұрғын үй* (азаматтар жеңілдетілген тұрғын үй бағдарламаларына қызығушылық танытады) және ПИК-мен жұмыс (құбырларды ауыстыру, аулаларды абаттандыру және т.б.);

- *көлік және автомобиль жолдары* (Алматы облысының қалаға қосылған жерлер тұрғындарынан (қазіргі Наурызбай және Алатау аудандары) - қоғамдық көлік бағыттарын көбейту туралы ұсыныстар, аудан көшелеріндегі жолды қалпына келтіру туралы өтініштер түседі);

- *аумақты абаттандыру* (аулалар, тротуарлар, ағаштарды санитарлық кесу).

Өтініштер бойынша қаланың ең белсенді аудандарын анықтауға болады:

– Бостандық (2201);

– Алмалы (1776);

– Әуезов (1469).

Осындай кері байланыстың болуы бағыттар тұрғысынан «ауырсыну нүктелерін» анықтауға және оларды осы бағыттардағы жергілікті билік органдарының жұмысын жоспарлау кезінде басымдық санатына енгізуге мүмкіндік береді. Осылайша, бұл көрсеткіштер кешенді шаралар қабылдау қажет болатын индикаторлар ретінде қызмет ете алады.

Қоғамдық қабылдау алаңында:

– 21 мемлекеттік органның өкілдері (ІД, ТЖД, МТД, қалалық прокуратура, Мемлекеттік қызмет және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі, халыққа қызмет көрсету орталықтарының, табиғатты пайдалану, сәулет, әлеуметтік қорғау және жұмыспен қамту, тұрғын үй, жолаушылар көлігі, бір уақытта 8 аудан әкімдіктерінің өкілдері);

– кәсіби медиаторлар қауымдастығының өкілдері;

– азаматтардың жеке мәселелері бойынша апта сайынғы қабылдауды аудан әкімдерінің орынбасарлары өткізеді.

Қоғамдық қабылдау бөлмесінің ішкі ақпараттық жүйесінің мемлекеттік органдармен жұмысы келесі түрде жүзеге асырылады:

1) өтініштер мемлекеттік органға жіберіледі, онда мемлекеттік орган күнтізбелік 15 күн ішінде тұрғынға жауап беріп, жауап көшірмесін Қоғамдық қабылдау бөліміне жіберуі керек;

2) инспекторлардың арнайы тобы мемлекеттік органның жауабын оқиды және жалтарма жауап немесе біліксіз жауап алған кезде (мәселені шешпей), бірінші басшының атына жауапқа жауапты мамандардың әрекеттері туралы хабарлама жіберіледі (қате жауап берілген немесе толық түсіндірме бермеген).

Қоғамдық қабылдау практикасында мемлекеттік органдардың өкілдіктерін іріктеу принципі қолданылады. Іріктеу - тұрғындардың сұрауы. Сонымен, 2018 жылы бірқатар мемлекеттік органдар ауыстырылды, 8 аудан әкімдіктерінен тек екі өкілдің өкілдері қалды - Медеу және Бостандық, ал коммуналдық шаруашылық және Энергетика бөлімінің өкілдері қосымша шақырылды.

Қоғамдық қабылдау аясында ақпараттың келесі көздері пайдаланылады:

- 1) call-center;
- 2) әлеуметтік желілер;
- 3) фронт-офис;
- 4) портал.

Алматы қаласының ситуациалық орталығы

Алматы қаласының ситуациалық орталығы (бұдан әрі – Орталық) – қаланың дамуының негізгі көрсеткіштерін бақылаудың автоматтандырылған ақпараттық-талдау жүйесі.

Орталықтың жүйесіне біріктірілді:

- 1) мониторинг үшін қалалық, республикалық ақпараттық жүйелерден және деректер базасынан түсетін мәліметтер;
- 2) қаланың әлеуметтік-экономикалық процестерін талдау және жоспарлау.

Бұл жүйенің болуы:

- 1) мәліметтер жинауды автоматтандыру (соның ішінде электронды поштаға келіп түсетін ақпаратты);
- 2) «адам факторының» әсерін барынша азайту;
- 3) барлық қалалық өзгешеліктерді ескере отырып, алынған сенімді және тиісті мәліметтер негізінде тиімді жедел және стратегиялық басқару шешімдерін қабылдайды (әрбір жағдай бұрын жиналған ақпараттың призмасы арқылы қаралады).

Күнделікті нақты уақыт режимінде жүзеге асырылады:

- қаладағы ағымдағы жағдайды қадағалау және бақылау;
- қалада болып жатқан оқиғалар аясында түрлі жағдайлардың дамуын модельдеу;
- қала басшылығына көрнекі деректер түрінде есептер ұсыну (бейне, аудио, географиялық карталар, диаграммалар, кестелер және т.б.).

Қазіргі уақытта Орталықтың жүйесіне бірқатар индустриялық блоктарда 1000-нан астам қаланың дамуының индикаторлары енгізілген:

- экономика;
- әлеуметтік даму;
- экология және абаттандыру;
- инфрокұрылым;

- қауіпсіздік;
- инвестициялық жобалар.

Жүйеде келесі деректер жинақталған:

- 1) қаладағы автотрафик;
- 2) қоғамдық көліктегі жолаушылар ағынының тәуліктік көлемі;
- 3) мектептер мен балабақшалардың жүктемесі туралы мәліметтер.

Келесі талдау жүргізіледі:

- криминогендік және төтенше жағдайлар;
- бюджеттің атқарылуын бақылау.

– Big Data әртүрлі қалалық көрсеткіштерді (Алматы экономикасының тиімділігі, халықтың саны мен құрамы, әлеуметтік-экономикалық дамуға жанама факторлардың әсері) көпжылдық болжамды модельдеуге мүмкіндік береді.

Орталықтың мүмкіндіктері:

- 1) басқарушылық шешімдер қабылдауға тікелей немесе жанама түрде әсер ететін қалалық басқарудың әртүрлі модельдерін жасау;
- 2) оны қалалық басқару үшін ойлау орталығы ретінде пайдалану.

Бизнес-кейстерді келесі мәселелер бойынша шешу:

- жаяу жүру, адамдардың жас ерекшеліктері, адамдардың талғамдары және басқа да әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштер бойынша қоғамдық тамақтану орындарын ашу пункттерін таңдау;

- болашақ тұрғын үйлердің тұжырымдамасын анықтау үшін қала тұрғындары туралы мәліметтерді пайдалану;

- автокөлік трафигін мен т.б. талдаулар негізінде жанармай мен жол жүру уақытын оңтайландыру.

Азаматтардың ресми ақпаратқа қол жетімділік бостандығы «Ақылды қала» тұжырымдамасы аясында қалада іске асырылатын 7 негізгі жоба арқылы қарастырылады.

Біріншісі мемлекеттік органдардың арасында да, жеке бизнесте де қоршаған орта мен қызмет көрсету сапасын жақсартуға бағытталған.

Осыған байланысты урбанистер қоғамдық кеңістікті қалыптастыруға қатысады және тұрғындармен бірге саябақтар мен алаңдардың эскиздері жасалды.

Екіншісі қалалық ұтқырлықты қамтамасыз етуге бағытталған.

Қалада миллионға жуық автомобиль бар, олардың үштен бір бөлігі басқа қалалардан. Көше желісінің толып кетуіне байланысты, басқа елдердің тәжірибесіне сүйене отырып, ауқымды көлік реформасы жоспарлануда:

- 2015 жылы қоғамдық көліктерде «Оңай» электрондық билеттер жүйесі іске қосылды;
- жолды жеңілдету үшін инновациялық тұрақ паркоматтар орнатылды;
- жол қозғалысының кестесіне жан-жақты шолу жасалды;
- арнайы топтар енгізілуде;
- жаңа ыңғайлы автобустар сатып алынуда: Орбита ықшам ауданынан Жасыл базарға дейін 21 шақырымдық бірыңғай велосипед дәлізі құрылды. (жоба инвесторлар есебінен жүзеге асырылады, қала қосымша кіріс алады, көлеңкелі экономиканың үлесі азаюда).

Төртінші мақсат тұрғындарға қол жетімді қызмет көрсетуге бағытталды.

Жыл сайын ПИК жұмысына 2 мыңнан астам шағым түседі, бұл үйді күтіп ұстау сапасын жақсарту мәселесін қарастыруға себеп болды. Осыған байланысты әкімдік ПИК жұмысына бақылауды күшейтті:

- есептер жарияланып тұрады;
- әр бесінші ПИК аудит жүргізілді;
- ПИК бюджетін жұмсау ережелері әзірленді;
- үйлерді күтіп ұстау және жөндеу, бос үй-жайларды жалға беру және жылыту маусымына дайындық бойынша тарифтер бекітілді.

– **Бесінші** – «Ашық бюджет». Барлық мемлекеттік ұйымдар өздерінің бюджеттік жобалары мен олар туралы есептерін жариялауы керек. Бұл инвесторларға қалалық жобаларға бөлінген бюджетті талдауға мүмкіндік береді.

Алтыншы - «Ашық деректер». Бұған дейін мемлекеттік органдарда қол жетімді деректер жабық болды, бұл олардың меншігіне және сыбайлас жемқорлық мүмкіндігіне монополия тудырды. Мұндай деректерді орналастыру уақыт пен ақшаны үнемдейді.

Сонымен, «Алматы бас жоспары» порталында қызыл сызықтар, жылу және электр жүйелерінің қуаты, сумен қамтамасыз ету схемалары көрсетілді, инженерлік жобаларды жасауға уақытты екі есеге азайтты.

Жетінші - «Қауіпсіз қала», оның мақсаты - адамдар 24 сағат бойы инфрақұрылымдық қауіпсіздігі бар көшелерде жүре алатындай қауіпсіздікті құру.

Сонымен қатар, Алматыда құқық бұзушылықтардың сандық мониторингі енгізілді. Камералардың көмегімен 2 миллионнан астам жол қозғалысы ережелерін бұзу оқиғалары тіркелді. Қала мектептерінде видеоға түсіру жүйесі жұмыс істейді.

«Ақылды» қаланы дамыту бойынша олардың жұмысының негізгі басымдықтары:

- аумақ тұрғындарының өмір сүру сапасын жақсарту;
- электронды түрдегі мемлекеттік қызметтер үлесін арттыру;

- G2G, B2B және G2B сегменттерінде қағазсыз өзара әрекеттесуді ынталандыру.

3.2. Алматы қаласымен берілген деректердің негізінде қолданыстағы моделдер/механизмдердің SWOT-талдауы

	Оң әсер	Теріс әсер
Ішкі орта	Мықты жақтары:	Әлсіз жақтары:
	<ul style="list-style-type: none"> - 2017 жылдан бастап ашықтық тәжірибесі; - команданың жоғары біліктілігі; - көшбасшылық позициялар: <p>«Open Almaty» жобасы:</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Любляна форум - 2017» -де ең үздік деп танылды (Словения); • Оңтүстік-Шығыс Еуропа елдері арасында «Қалалардың болашағы» номинациясында екінші орын алды; • ТМД және ЕАЭО қалаларының қалалық тәжірибелеріне арналған «Өмір сүргім келетін қала-2017» байқауының жеңімпазы дипломымен марапатталды. • IDC CIO Excellence Awards 2019-да клиенттермен үзіліссіз өзара іс-қимыл жасау және олардың адалдығын арттыру мақсатында цифрлық технологиялар мен бизнес-процестерді пайдалану үшін «Тұтынушы тәжірибесінің үздік трансформациясы» номинациясында танылды. 	<ul style="list-style-type: none"> - даму стратегияларын жеткіліксіз көру; - инновацияларды қабылдау мәдениетінің жеткіліксіздігі; - инвестицияларды басқару арналары салынбаған; - азаматтармен өзара әрекеттестіктің жеткіліксіздігі; - деректерді басқару мен талдаудың ескірген әдістерін қолдану.
Сыртқы орта	Мүмкіндіктер:	Қауіптер:
	<ul style="list-style-type: none"> - кейстік міндеттерді кеңейту; - жағдаят орталығының аналитикалық деректерімен жұмыс жасау; - жергілікті атқарушы органдардың ведомствоаралық жұмысына жағдайлық модельдер дайындау; - шешім қабылдауға және бірлескен жауапкершілікті бөлуге тұрғындарды кеңінен тарту; - халықпен жұмыстың ашықтығы мен тиімділігін арттыру мақсатында 	<ul style="list-style-type: none"> - шешім қабылдауды шектейтін заңдар;

	халыққа қызмет көрсетуді толық автоматтандыруға көшу; - қалалық қоғамдастық алдында бастамашы рөлінде болу.	
--	--	--

Мықты жақтар + Мүмкіндіктер = команданың жоғары құзыреттілігі, техникалық мүмкіндіктермен қатар, ситуациялық зерттеулерді кеңейтуге, Ахуал орталығының базасына жүктелген индикаторларды көбейтуге және бүкіл қала бойынша толық сараптаманы алуға мүмкіндік береді, ол сонымен қатар ведомствоаралық ынтымақтастықтың ситуациялық модельдерін жасауға және азаматтық қоғам өкілдерін тартуға мүмкіндік береді, әімшілік шешімдер қабылдау процесіне қатысуға және бірлескен жауапкершілікті қабылдауға дайын адамдар, үкіметтің оң имиджін құру халыққа қызметтерді толық автоматтандыруға көшу арқылы мүмкін болады (оның ішінде тізілімге енгізілмеген), осылайша ситуациялық орталықтың аналитикасы арқылы толық мәліметтер базасына ие болу билік органдарының әрекет етуіне мүмкіндік береді, баға белгілеу және оқиғадан алда болу (жағымсыз реакциялар мен наразылық көңіл-күйді болдырмау үшін);

Мықты жақтар + Қауіптер = команданың жоғары құзіреттілігі қолданыстағы заңнамаға ұсыныстар енгізуге, сонымен қатар автоматтандыруды қажет ететін, бірақ Республикалық тізілімге енгізілмеген жаңа қызметтерді дамытуға бағытталған болуы мүмкін.

Әлсіз жақтар + Мүмкіндіктер = тәжірибелік зерттеулерді кеңейту қаланы дамыту стратегиясының перспективалық көрінісін кеңейтуге мүмкіндік береді, Жағдай орталығының аналитикасының деректерімен жұмыс жасау қала басшылығы арасында инновацияны қабылдау мәдениетін кеңейтеді және ведомстволарлық ынтымақтастық призмасы арқылы осы құралдың тиімділігін көрсетеді, жергілікті атқарушы органдардың ведомствоаралық жұмысының ситуациялық модельдерін жасау инвестициялық басқарудың арналарын қалыптастыруға әсер етеді, ашықтықты арттыру мен халықпен жұмыстың тиімділігін арттыру мақсатында тұрғындарға қызметті толық автоматтандыруға ауысу жергілікті билік органдарының тиімділігін арттырады және азаматтармен өзара әрекеттесу деңгейін арттырады; кейстердің кеңеюі ескірген жұмыс пішініне жаңа әдістер мен формаларды қолдануға мүмкіндік береді.

Әлсіз жақтар + Қауіптер = әлсіз жақтардың күшті жақтарымен алмастырылуына әсер ететін қолданыстағы заңдарды жанама түрде өзгертуге болады (қолданыстағы стратегияға өзгерістер енгізу, байланыс және техникалық инновациялар саласындағы инновациялық өзгерістерге дайын емес адамдарға оқыту курсы енгізу, халыққа көрсетілетін барлық қызметтерді автоматтандыру арқылы азаматтармен

өзара әрекет жасау, Big data дамуын ескере отырып, талдау мен басқарудың озық әдістерін үйрету).

4 БӨЛІМ. ЖАО АШЫҚТЫЛЫҒЫНЫҢ ТИПТІК ҮЛГІСІ

4.1. «Тік» схема қағидаты бойынша мемлекеттік органдар арасындағы ведомствоаралық ынтымақтастық схемасының жалпы сипаттамасы (Шығыс Қазақстан облысының ВБСО қолданыстағы үлгісінің мысалында) Модельдік ереже

I. Жалпы ереже

2. Осы Ереже «Тік» сызбаның құрылымы мен жұмыс істеу тәртібін анықтайды (бұдан әрі - «Тік»).

II. Құрылым

3. «Тік» облыс әкімі аппаратының жанындағы Ақпараттық технологиялар орталығынан тұрады, оның құрамына мыналар кіреді:

3.1. «Бірыңғай кезекшілік-диспетчерлік қызмет» бөлімі;

3.2. «Қоғамдық құқықтық тәртіп қызметі» бөлімі;

3.3. «Өңдеу орталығы» бөлімі;

3.4. Талдау бөлімі

III. «Бірыңғай кезекші диспетчерлік қызмет» бөлімі

4. «Бірыңғай кезекші диспетчерлік қызмет» бөлімі (бұдан әрі - БҚДҚ) төтенше жағдайлардың алдын алу және оларды жою бірыңғай мемлекеттік жүйесінің күнделікті басқару органдарының, оның ішінде жергілікті атқарушы органдардың бірыңғай кезекші-диспетчерлік қызметтерінің, сондай-ақ тізбесін Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындайтын шұғыл жедел қызметтердің кезекші-диспетчерлік қызметтерінің ақпараттық өзара іс-қимылын қамтамасыз етеді, оның ішінде

4.1. азаматтық қорғау қызметі;

4.2 полиция қызметі;

4.3 жедел медицина көмек қызметі;

4.4. коммуналдық және апаттық қызмет;

4.5 басқа анықтамалық және кеңестік қызмет;

Шұғыл жедел қызметтерді шақыру номерді теру арқылы байланыс қызметі, яғни шақыруға арналған тиісті шұғыл жедел қызметі әрбір қолданушы қамтамасыз етіледі. (101,102,103,104).

БҚДҚ тәулік бойы жұмыс істейді және үнемі ден қою шарасын ұйымдастырады.

5. БҚДҚ негізгі мақсаты болып табылады:

5.1. «бір терезе» үрдісі бойынша шұғыл жедел қызметтерді шақыруды ұйымдастыру;

5.2.(оқиғалар мен хабарламалар) шақыру кезінде шұғыл жедел қызметтердің өзара іс-қимылын жақсарту және ден қоюды жеделдетуді қамтамасыз ететін шаралар кешенін ұйымдастыру.

6. БҚДҚ қызметі келесі негізгі міндеттерді шешуге арналған:

6.1. «112», «109» номерлері бойынша шақыруларды қабылдау

(азматтардан ақпараттарды);

6.2. байланыс операторынан "112", "109" нөмірлері бойынша жүгінген адамның және (немесе) шақыру (оқиға туралы хабарлама) жүзеге асырылған абоненттік құрылғының орналасқан жері туралы мәліметтерді, сондай-ақ шақыру бойынша ден қоюды қамтамасыз ету үшін қажетті өзге де деректерді алу;

6.3. оқиғалар туралы түскен ақпараттарды талдау;

6.4. «112», «109» нөмірі бойынша жүгінген адамға қашықтықтан психологиялық қолдауды қамтамасыз ету.

7. БКДҚ құрылымына БКДҚ басшысы, БКДҚ инспекторы, кезекші-диспетчерлік персонал (ауысым аға қызметкері, диспетчерлер, тар бағыттағы маман - психолог, медицина қызметкері), байланыс пункті және байланыс құралдары, хабардар ету және автоматтандыру басқармасы кіреді..

7.1. БКДҚ басшысы-ақпараттық технологиялар орталығының басшысы, БКДҚ қызметін ұйымдастыруға, материалдық-техникалық қамтамасыз етуге, кезекшілікке жауапты;

7.2. БКДҚ кезекші-диспетчерлік персонал құрамында жедел кезекші ауысымы қарастырылған;

Жедел кезекші ауысым құрамына БКДҚ аға кезекшісі мен диспетчері енгізілді. 112, 109 жүйесін пайдалануға енгізу кезінде жедел кезекші ауысымның құрамына тар бағыттағы қызмет персоналы - 112, 109 - психологиялық көмек маманы - психолог, 1-кезекші медицина қызметкері кіреді.

7.3. 112- диспетчерлер жүйесінің саны, 109-жедел кезекші құрамының саны анықталды: 1-ауысымның аға диспетчері, - «112»-12 диспетчері, «109»- 6 диспетчері, «109», 1-ауысымның психологы, 1-кезекші медицина қызметкері, барлығы 21-адам.

БКДҚ штаттарын жинақтауды облыстық полиция, ТЖ департаменттерімен, облыстық денсаулық сақтау басқармасының келісімі бойынша ақпараттық технологиялар орталығының басшысы жүзеге асырады

8. БКДҚ персоналына талаптар:

8.1. БКДҚ қызметкерлері лауазымына үміткерлерді жұмысқа қабылдау кезінде психофизиологиялық сипаттамаларға және моральдық қасиеттерге кешенді тексеру, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитетінің есебі бойынша соттылықтың, әкімшілік құқық бұзушылықтардың және үміткерді қабылдауға әсер ететін өзге де шектеулердің болуына тексеру рәсімінен өтеді.

8.2. БКДҚ персоналы сызба бойынша оқудан өтеді:

1) бастапқы (жаңадан қабылданған қызметкерлер үшін);

2) қызметкерлерді аттестаттау (жылына 1 рет мерзімділікпен).

8.3. Оқыту мен аттестация мына бағыттарды қамтиды:

1) телефон арқылы қарым-қатынастың кәсіби дағдылары (2 жұмыс күнінен кем емес);

2) шұғыл қызметтердің бағыты бойынша ерекше сұрақтарға енгізу (5 жұмыс күнінен кем емес);

3) ТКШ ақпараттық-анықтамалық және апаттық қызметтерінің бағыты бойынша ерекше мәселелерді енгізу (5 жұмыс күнінен кем емес);

4) қажет болған жағдайда тілдік курстар (қазақ, орыс және ағылшын тілдері) көзделеді.

БКДҚ қызметкерлерінің курсын әзірлеу және оқыту Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына сәйкес жүзеге асырылады. Әзірленген оқыту курсы облыстық полиция, ТЖ департаменттерімен, энергетика және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық басқармаларымен, облыстық әкім аппаратымен келісіледі және ақпараттық технологиялар орталығының басшысымен бекітіледі.

8.4. БКДҚ кезекші-диспетчерлік персоналымен өткізілетін оқу іс-шаралары (жаттығулар мен жаттығулар) алдын ала әзірленген және ІІМ және ҰҚК жоспарлары бойынша өткізілетін оқу-жаттығуларды ескере отырып, облыстық әкім аппаратының басшысы бекіткен жоспарға сәйкес жүзеге асырылады.

БКДҚ кезекші ауысымдарының жаттығулары ішкі істер бөлімі кезекші бөлімдерінің жедел кезекші ауысымымен, ТЖ өкілдерімен тоқсан сайын өткізіледі.

9. БКДҚ басшысының құқығы бар:

9.1. кезекші-диспетчерлік персоналдан еңбек заңнамасының, "Ақпараттық технологиялар орталығы" Жарғысының, Ақпараттық технологиялар орталығы туралы ереженің және осы Регламенттің нормаларының сақталуын талап ете алады;

9.2. «Ақпараттық технологиялар орталығының» басшысына диспетчерлермен еңбек шарттарын бұзу туралы ұсыныстар енгізе алады.

10. БКДҚ басшысы білуі керек:

10.1. БКДҚ алдына қойылған міндеттердің орындалуын ұйымдастыру және бақылауды қамтамасыз етуді;

10.2. БКДҚ жеке құрамының жедел-техникалық қызметін, кәсіптік даярлығын және оқуын ұйымдастыруды;

10.3. БКДҚ-ның техникалық жарақтандырылуын арттыру бойынша ұсыныстарды одан әрі жетілдіру, дамыту және енгізу бойынша ұсыныстар әзірлеуді.

11. БКДҚ басшысы міндетті:

11.1. өз міндеттерін орындау барысында алынған құпия ақпаратты сақтауға;

11.2. бағынысты диспетчерлерді жедел басқаруды және басқаруды

қамтамасыз ету, кезекші-диспетчерлік қызметтердің қызметін, оның ішінде кезекшілікке шығу кестесін үйлестіруге;

11.3. БҚДҚ материалдық-техникалық базасын қамтамасыз ету, оның ішінде БҚДҚ серверлері мен компьютерлерінің техникалық жағдайын бақылауды жүзеге асыруға;

11.4. БҚДҚ қызметкерлері тарапынан құпиялылық және мәліметтерді жарияламау туралы келісімнің сақталуын қамтамасыз етуге;

11.5 диспетчерлердің кезекшілікті атқарумен байланысты емес телефон келіссөздерін жүргізуге, сондай - ақ жұмыс орнында фото-және бейнежазба функциялары бар ұялы телефондар мен басқа да жеткізгіштерді пайдалануға жол бермеуін бақылауды жүзеге асыруға;

11.6. Ақпараттық технологиялар орталығы басшысының келісімінсіз БҚДҚ үй-жайларында бөгде адамдардың болуына жол бермеуге

12. БҚДҚ басшысына Ақпараттық технологиялар орталығы басшысының келісімінсіз бұқаралық ақпарат құралдарына және бөгде тұлғаларға қандай да бір ақпарат беруге тыйым салынады.

13. БҚДҚ инспекторының құқығы бар:

13.1. кезекші-диспетчерлік құрамынан еңбек заңнамасының, Ақпараттық технологиялар орталығының Жарғысының, Ақпараттық технологиялар орталығының ережелері мен осы Регламенттің нормаларының сақталуын талап етуге;

13.2. Ақпараттық технологиялар орталығының басшысына диспетчерлермен еңбек шарттарын бұзу жөнінде ұсыныстар енгізуге;

14. БҚДҚ инспекторы білуі керек:

14.1. БҚДҚ алдына қойылған міндеттердің орындалуын ұйымдастыруды және бақылауды қамтамасыз етуді;

14.2. БҚДҚ жеке құрамының жедел-техникалық қызметін, кәсіптік даярлығын және оқуын ұйымдастыруды;

14.3. БҚДҚ-ның техникалық жарақтандырылуын арттыру бойынша ұсыныстарды одан әрі жетілдіру, дамыту және енгізу туралы ұсыныстарды әзірлеуді.

15. БҚДҚ инспекторы міндетті:

15.1. БҚДҚ басшысының тапсырмаларын орындау, БҚДҚ басшысы болмаған жағдайда оны ауыстыруға;

15.2. кезекшілікті дайындау мен атқаруды бақылауға;

15.3. өз міндеттерін орындау барысында алынған құпия ақпаратты сақтауға;

15.4. бағынысты диспетчерлерді жедел басқаруды және басқаруды қамтамасыз етуді, кезекші-диспетчерлік қызметтердің қызметін, оның ішінде кезекшілікке шығу кестесін үйлестіруді;

15.5. БҚДҚ материалдық-техникалық базасының қамтамасыз

етілуін, оның ішінде БҚДҚ серверлері мен компьютерлерінің техникалық жай-күйін қадағалауды;

15.6. диспетчерлер тарапынан құпиялылық және мәліметтерді жарияламау туралы келісімнің сақталуын қадағалауды;

15.7. диспетчерлердің кезекшілікті атқаруға байланысты емес телефонмен сөйлесулерін жүргізуіне, сондай - ақ жұмыс орнында ұялы телефондарды және фото-және бейнежазба функциялары бар басқа да жеткізгіштерді пайдалануына жол бермеуге;

15.8. Ақпараттық технологиялар орталығы басшысының келісімінсіз БҚДҚ үй-жайына бөгде адамдардың болуына жол бермеуге;

16. БҚДҚ ауысымының аға инспекторы мен диспетчерінің құқығы бар:

16.1. еңбек заңнамасының, Ақпараттық технологиялар орталығы Жарғысының, осы Регламенттің Айы туралы нормаларының сақталуын талап етуге;

16.2. Ақпараттық технологиялар орталығы БҚДҚ жұмысының тиімділігін арттыру бойынша ұсыныстар енгізуге.

17. БҚДҚ ауысымының аға диспетчері мен диспетчері білуі керек:

17.1. БҚДҚ диспетчерінің, кезекші жұмысының тәртібін және лауазымдық міндеттерін;

17.2. БҚДҚ кезекшісінің, диспетчерінің жұмысын реттейтін құжаттарды;

17.3. БҚДҚ құрылымы мен жұмыс істеу технологиясын;

17.4. БҚДҚ қызметін реттейтін нормативтік құжаттарды;

18. БҚДҚ ауысымының аға диспетчеріне және диспетчерлеріне тыйым салынады:

18.1. бұқаралық ақпарат құралдарына және бөгде адамдарға қандай да бір ақпарат беруге;

18.2. кезекшілікті атқаруға байланысты емес кезінде телефон арқылы сөйлесулер жүргізуге;

18.3. жұмыс орнында фото-және бейнежазба функциялары бар ұялы телефондарды және басқа да жеткізгіштерді пайдалануға;

18.4. БҚДҚ басшысының рұқсатынсыз кезекшілікті атқару орнынан кетуге.

19. БҚДҚ қызметкерлерінің өзара әрекет тәртібі:

19.1. кезекшілікке түсер алдында ауысымның аға диспетчерінің басшылығымен нұсқаулық жүргізіледі. Жеке құрамның кезекшілікке дайындығын анықтау мақсатында ауысымның аға диспетчері тексереді:

1) лауазымдық нұсқаулықтарын білуін;

2) БҚДҚ-да қолданылатын жабдық құрамын, бағдарламалық-техникалық құралдарды пайдалану және қолдану тәртібін білуін;

19.2. БҚДҚ аға кезекшісі мен диспетчері тәулік бойы режимде азаматтардың өтініштерін телефон қоңыраулары арқылы қабылдауды

тұрақты негізде жүзеге асырады;

19.3. жасалған құқық бұзушылық туралы немесе құқық бұзушылықтардың және немесе төтенше жағдайлардың туындау қаупі туралы хабарлама келіп түскен кезде **алгоритм бойынша жұмыс істеу керек:**

- өтініш берушінің өтініш жасаған мәселесінің сипатын нақтылау. Диспетчер өтініш сипатын анықтағаннан кейін облыстық ішкі істер қызметтерін қоса алғанда, шұғыл қызметтердің шақыруына тиімді қызмет көрсету үшін алғашқы ақпарат жинағын жүргізеді («112» БҚДҚ ақпараттық жүйесінде өтініш берушіден сұрау салу үшін қажетті ақпарат тізімі бір мезгілде оқиғаның электрондық карточкасын облыстық полиция департаментінің аумақтық бөлімшелерінің жедел басқару орталығының автоматтандырылған бағдарламалық кешеніне жіберу жүргізіледі. Бұдан әрі оқиға облыстық полиция департаментінің аумақтық бөлімшелерінің жедел басқару орталығында ішкі рәсімдерге сәйкес жүргізіледі.;

- облыстық полиция департаментінің аумақтық бөлімшелерінің жедел басқару орталығынан БҚДҚ «112» ақпараттық жүйесін облыстық полиция департаментінің аумақтық бөлімшелерінің жедел басқару орталығының автоматтандырылған бағдарламалық кешенінен интеграциялау арқылы тіркелген оқиғаларды өңдеу мәртебесі бойынша деректерді мерзімдік негізде қабылдайды

Бұл БҚДҚ «112» диспетчері оқиғаның қалай өңделіп жатқанын, қандай күштер мен құралдар қатыстырылғанын, өңдеу аяқталғанын көруі қажет

Аталған жедел ақпаратты бар БҚДҚ «112» кез келген диспетчері бұрын тіркелген оқиғалар бойынша, егерде қайта қоңырау шалғанда, оны барлық мүдделі тұлғаларға хабарлай алады.;

Бұл БҚДҚ «112» диспетчері оқиғаның қалай өңделіп жатқанын, қандай күштер мен құралдар қатыстырылғанын, өңдеу аяқталғанын көруі қажет

Аталған жедел ақпаратты бар БҚДҚ «112» кез келген диспетчері бұрын тіркелген оқиғалар бойынша, егерде қайта қоңырау шалғанда, оны барлық мүдделі тұлғаларға хабарлай алады.;

- егер оқиға басқа құқық қорғау немесе Мемлекеттік органдардың ден қоюын талап еткен жағдайда, диспетчер оқиға карточкасын жібереді және қажетті қызметтердің кезекші бөлімшелеріне жеке хабарлама жасайды;

- белгіленген уақыт өткеннен кейін оқиғаны өңдеуі тексеріледі, карточка жабылады.

20. Жұмыс уақыты:

20.1. Еңбек заңнамасына сай БҚДҚ басшысы мен инспекторі–күнделікті;

20.2. БҚДҚ аға кезекшісі мен және диспетчері тәулік бойы (4-ауысымдық жұмыс тәртібі сақталады).

20.3. кезекшілікті жоспарлау ай сайын жүзеге асырылады.Кезекшілік кестесі БҚДҚ басшысымен құрастырылады және Ақпараттық технологиялар басшысымен бекітіледі, сондай-ақ алдыңғы айдың 25-күнінен кешіктірмей барлық қызметкерлерге қол қою арқылы жеткізіледі

IV. Қоғамдық құқықтық тәртіп қызметі

21. Қоғамдық құқықтық тәртіп қызметі (бұдан әрі-ҚҚТ) қалалық бейнебақылау жүйесі арқылы нақты уақыт режимінде облыс орталығындағы ағымдағы жағдайды мониторингілеу мәселелері бойынша облыстық полиция департаментінің аумақтық бөлімшелерінің жедел басқару орталықтарымен өзара іс-қимыл және ақпараттық қамтамасыз ету үшін арналған.

ҚҚТ тәулік бойы жұмыс істейді және шұғыл ден қоюды ұйымдастыруға тұрақты дайындықта болады.

22. ҚҚТ негізгі мақсаты болып табылады.:

22.1. қоғамдық тәртіпті қорғауды тұрақты бақылауды жүзеге асыруды және адам көп шоғырланған жерлерде, сондай-ақ автомагистральдармен және жол қиылыстарында бейнебақылау камералары орнатылады. Барлық құқық бұзушылықтар мен оқиғалар тіркеліп және бейне талдау жасалынады.

22.2. (ресми сұрау салу бойынша)мүдделі органдарға қылмыстар, құқық бұзушылықтар мен оқиғалар туралы тіркелген фото және бейне материалдарды ұсыну;

22.3. өңделген мәліметтер негізінде есептік-талдау ақпаратын құрастыру..

23. ҚҚТ құрылымына:ҚҚТ басшысы, инспектор, облыстық полиция департаменті аумақтық бөлімшелерінің жедел басқару орталығының қызметкерлері, кезекші-диспетчерлік құрам (ауысымның аға қызметкері, диспетчерлер), байланыс пункті және байланыс құралдары, хабардар ету және автоматтандыру басқармасы кіреді.

24. ҚҚТ құрамына талаптар:

24.1. жұмысқа қабылдау кезінде ҚҚТ қызметкерінің лауазымына үміткерлер психофизиологиялық сипаттамаларға және моральдық қасиеттерге кешенді тексерістен, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитетінің есебі бойынша соттылықтың, әкімшілік құқық бұзушылықтардың және үміткерді қабылдауға әсер ететін өзге де шектеулердің болуына тексеріс рәсімінен өтеді.

24.2. оқу-жаттығу іс-шаралары (жаттығулар мен оқу-жаттығулары) алдын ала әзірленген және ІІМ мен ҰҚК жоспарлары бойынша өткізілетін оқу-жаттығуларды ескеріле отырып, облыс аппаратының басшысы бекіткен жоспарға сәйкес жүзеге асырылады. Кезекші бөлімдердің жедел кезекші ауысымдарының жаттығулары тоқсан сайын өткізіледі.

25. ҚҚТ басшысы-ақпараттық технологиялар орталығының бөлім басшысы, ҚҚТ қызметін ұйымдастыруға, материалдық-техникалық қамтамасыз етуге, кезекшілікке жауапты. ҚҚТ басшысының лауазымына облыстық полиция департаментінің тиісті қызметтері басшыларының келісімі бойынша ақпараттық технологиялар орталығы басшысының бұйрығымен тағайындалады.

26. ҚҚТ басшысының құқығы бар:

26.1. кезекші-диспетчерлік құрамнан еңбек заңнамасын, «Ақпараттық технологиялар орталығы» Жарғысын, Ақпараттық технологиялар орталығы туралы ережені және осы Регламенттің нормаларын сақтауды талап етуге;

26.2. Ақпараттық технологиялар орталығының басшысына диспетчерлермен еңбек шарттарын бұзу туралы ұсыныстар енгізуге.

27. Басшы білу керек:

27.1. ҚҚТ алдына қойылған міндеттердің орындалуын ұйымдастыруды және бақылауды қамтамасыз етуді;

27.2. ҚҚТ жеке құрамының кәсіби даярлығы мен оқытуды, жедел-қызметті ұйымдастыруды;

27.3. ҚҚТ техникалық жабдықталуын одан әрі жетілдіру бойынша ұсыныстарды және дамыту және енгізу бойынша ұсыныстар әзірлеуді.

28. ҚҚТ басшысы міндетті:

28.1. Ақпараттық технологиялар орталығының мұрағатынан құқық қорғау, арнайы органдардың сұраулары бойынша бейнежазбаларды ұсынуды қамтамасыз етуді;

28.2. өз міндеттерін орындау барысында алынған құпия ақпаратты сақтауға.

28.3. бағынысты диспетчерлерді жедел басқаруды қамтамасыз етуге, кезекші-диспетчерлік қызметтердің қызметін, оның ішінде кезекшілікке шығу кестесін үйлестіруге

28.4. бөлістің материалдық-техникалық базасының қамтамасыз етілуін, оның ішінде ҚҚТ серверлері мен компьютерлерінің техникалық жай-күйін қадағалауға;

28.5. диспетчерлер тарапынан құпиялылық және мәліметтерді жарияламау туралы келісімнің сақталуын қадағалауға;

28.6. диспетчерлердің кезекшілікті атқаруда, сонда-ақ жұмыс орнында ұялы телефондарды және фото-және бейнежазба функциялары бар басқа да жеткізгіштерді пайдалануға байланысты емес телефонмен

сөйлесулерін жүргізуіне жол бермеуге;

28.7. ҚҚТ үй-жайларына Ақпараттық техноллогиялар басшысының келісімісіз бөгде адамдардың кіруіне жол бермеуге;

29. ҚҚТ басшысына Ақпараттық техноллогиялар орталығы басшысының келісімісіз бұқаралық ақпарат құралдарына және бөгде адамдарға қандай да бір ақпарат беруге тыйым салынады.

30. ҚҚТ инспекторы-Ақпараттық техноллогиялар орталығының қызметкері, ҚҚТ қызметін ұйымдастыруға, материалдық-техникалық қамтамасыз етуге, кезекшілікке жауапты болады.

30. ҚҚТ инспектор Ақпараттық техноллогиялар орталығының қызметкері ҚҚТ қызметін, материалдық-техникалық қамтамасыз етуге және кезекшілікті ұйымдастыруға жауапты.

31. ҚҚТ инспекторының құқығы бар:

31.1. кезекші-диспетчерлік құрамнан еңбек заңнамасының, Ақпараттық техноллогиялар орталығының Жарғысының, Ақпараттық техноллогиялар орталығының ережелері мен осы Регламенттің нормаларының сақталуын талап етуге;

31.2. Ақпараттық техноллогиялар орталығының басшысына диспетчерлермен еңбек шарттарын бұзу туралы ұсыныстар енгізуге.

32. ҚҚТ инспекторы білуі керек:

32.1. ҚҚТк алдына қойылған міндеттердің орындалуын ұйымдастыру мен бақылауды қамтамасыз етуге;

32.2. ҚҚТ жеке құрамын кәсіби даярлығы мен оқытуды, жедел-техникалық қызметтің ұйымдастырылуын;

32.3. ҚҚТ техникалық жабдықталуын арттыру бойынша одан әрі жетілдіру бойынша және дамыту және енгізу бойынша ұсыныстар әзірлеуді.

33. ҚҚТ инспекторы міндетті:

33.1. ҚҚТ басшысының тапсырмаларын орындау, ҚҚТ басшысы болмаған жағдайда оны ауыстыруға;

33.2. Ақпараттық техноллогиялар орталығының мұрағатынан құқық қорғау, арнайы органдардың сұраулары бойынша бейнежазбаларды ұсынуды қамтамасыз етуге;

33.3. өз міндеттерін орындау барысында алынған құпия ақпаратты сақтауға;

33.4. бағынысты диспетчерлерді жедел басқаруды қамтамасыз етуге, кезекші-диспетчерлік қызметтердің қызметін, оның ішінде кезекшілікке шығу кестесін үйлестіруге;

33.5. бөлімшенің материалдық-техникалық базасының қамтамасыз етілуін, оның ішінде ҚҚТ техникалық серверлері мен компьютерінің техникалық күйін қарауға;

33.6. Құпиялықты және диспетчерлер тарапынан ақпараттарды жарияламау туралы келісімнің сақталуын қарауға құқылы.

33.7. диспетчерлердің кезекшілікпен байланысты емес телефонмен сөйлесуге, сондай-ақ жұмыс орнында фото және бейнежазба функциялары бар ұялы телефондар мен басқа да тасымалдаушыларды пайдалануға жол бермеуге;

33.8. ҚҚТ-нің жайында Ақпараттық технологиялар орталығы басшысының келісімісіз бөтен адамдарды болдырмау.

34. ҚҚТ инспекторына Ақпараттық технологиялар орталығы басшысының келісімісіз бұқаралық ақпарат құралдарына қандай да болмасын ақпараттар ұсынуға тыйым салынады.

35. Облыстық полиция департаменті аумақтық бөлімшелері Жедел басқарма орталығының қызметкерлері – облыстық полиция департаментінің және облыс әкімі аппаратының бірлескен бұйрығы негізінде іссапарға жіберілген қоғамдық тәртіпті, фото-және бейнетіркеулер, құқықтық бұзушылықты құқықтық бағалау және мемлекеттік органға мәліметтерді берудің құпиялылығын қадағалауға жауапты болып облыстық полиция департаментінің штат қызметкерлер кіреді.

36. Облыстық полиция департаментінің аумақтық бөлімшелері Жедел басқару орталығы қызметкерлерінің:

36.1. Ақпараттық технологиялар орталығының қоғамдық құқықтық тәртібі жұмысының тиімділігін арттыру жөнінде ұсыныстар енгізуге;

36.2. ақпараттық деректер қорынан жедел-ізвестіру, анықтама және талдамалы сипаттағы ақпараттар сұратуға және алуға;

36.3. ҚҚТ басшысынан және кезекші-диспетчер құрамынан қоғамдық тәртіпті қорғауды қамтамасыз ету кезінде жедел әрекет ету шараларын қабылдау үшін қажетті ақпараттар алуға құқығы бар.

37. Облыстық полиция департаментінің аумақтық бөлімшелері Жедел басқару орталығы қызметкерлері:

37.1. қызмет көрсететін аумақтарда қоғамдық тәртіпті қорғауға және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге жұмылдырылған полицияның кешенді күштері (бұдан әрі – ПҚК) нарядтарының орналасулары туралы ақпараттар білуге;

37.2. бейнебақылау камералары арқылы патрульдеу бағыттарындағы ПҚК нарядтарының қызметтерді атқаруды бақылауды жүзеге асыруға;

37.3. жасалған құқық бұзушылықтар және/немесе оқиғалар туралы ақпараттар алған кезде оқиға сипатын анықтауға және іс-әрекеттерге құқықтық баға беруге;

37.4. Облыстық полиция департаментінің аумақтық бөлімшелері Жедел басқару орталығының кезекшілерімен өзара әрекеттесе отырып, жақын арадағы ПҚК нарядтарын құқыққа қарсы әрекеттерді болдырмау және құқық бұзушыларды ұстау үшін шұғыл жіберуге, бұл ретте

олардың келуін бақылауға және үйлестіруге;

37.5. келіп түскен ақпараттың анықтығын талдау және бағалау жүргізуге;

37.6. өзінің міндеттерін атқару процесінде алған құпия ақпаратты сақтауға;

37.7. облыстық полиция департаменті басшысының келісімісіз бұқаралық ақпарат құралдарына және бөтен тұлғаларға қандай да болмасын ақпараттар ұсынуды бермеуге міндетті.

38. Фото-және бейнетіркеуге жауапты кезекші-диспетчер құрам – диспетчерлер, азаматтық қызметкерлер. Бір ауысымда диспетчерлер саны: 1 ауысым аға диспетчері, 20-диспетчер, 2-облыстық полиция департаментінің инспекторы, барлығы- 23 адам.

Кезекші-диспетчер құрам қызметкерлері облыстық полиция департаментінің тиісті қызметі басшысының келісімі бойынша Ақпараттық технологиялар орталығы басшысының бұйрығымен жұмысқа қабылданады.

Жоғарыда көрсетілген ҚҚТ қызметкерлері құпиялық және мәліметтерді жарияламау туралы келісімге қол қояды.

39. ҚҚТ ауысымының аға диспетчері және диспетчерлерінің:

39.1. еңбек заңнамасын, Ақпараттық технологиялар орталығының Жарғысын, Ақпараттық технологиялар орталығы туралы ережені, осы Регламент нормаларын сақтауды талап етуге;

39.2. Ақпараттық технологиялар орталығы ҚҚТ жұмысының тиімділігін арттыру жөнінде ұсыныстар енгізуге құқығы бар.

40. ҚҚТ ауысымының аға диспетчері және диспетчерлері:

40.1. ҚҚТ кезекшісінің, диспетчерінің лауазымдық міндеттері мен жұмыс тәртібін;

38.1. ҚҚТ кезекшісі, диспетчер жұмысын реттейтін басшылық құжаттарды;

40.2. ҚҚТ құрылымы мен жұмыс істеу технологиясын;

40.3. ҚҚТ қызметін реттейтін нормативтік құжаттарды білуге тиіс;

41. ҚҚТ ауысымының аға диспетчері және диспетчерлерінің құқығы бар:

41.1. Азаматтардың көп шоғырланған жерлерінде бейнебақылау камерасының көмегімен азаматтардың автомобиль жолдары мен қиылыстарында тұрақты бақылауды жүзеге асырады, бұзушылықтар мен оқиғалар болған кезде бейнетаспаға түсіреді және облыстық полиция департаментінің аумақтық бөлімшелерінің жедел басқару орталығының қызметкеріне дереу хабарлайды;

41.2. өзінің міндеттерін атқару процесінде алған құпия ақпараттарды сақтауға;

41.3. еңбек заңнамасын, Ақпараттық технологиялар орталығының

Жарғысын, Ақпараттық технологиялар орталығы туралы ережені, осы Регламент нормаларын сақтауды талап етуге;

41.4. өз құзыреті шегінде ҚҚТ басшысының талаптарын орындауға, белгіленген тәртіпке, тәртіпті сақтауға, өрт қауіпсіздігі мен санитария ережелерін сақтауға.

42. ҚҚТ ауысымының аға диспетчеріне және диспетчерлеріне:

42.1. бұқаралық ақпарат құралдарына және бөгде тұлғаларға қандай да болмасын ақпараттар беруге;

42.2. кезекшілікке байланысты емес телефон келіссөздерін жүргізуге;

42.3. жұмыс орынында ұялы телефондар және фото және бейнежазба функциялары бар басқа тасымалдағыштарды пайдалануға;

42.4. ҚҚТ басшысының рұқсатынсыз жұмыс орынынан кетуге тыйым салынады.

42. ҚҚТ қызметкерлерінің өзара әрекеттесу тәртібі:

42.1. кезекші-диспетчерлік құрам тұрақты негізде тәулік бойына азаматтардың қоғамдық тәртіпті сақтауын және төтенше жағдайлар туындаған жағдайларды қамтамасыз ету үшін арнайы орнатылған мониторларда мониторинг жүргізеді;

42.2. Құқық бұзушылықтар мен төтенше жағдайлар анықталған жағдайда кезекші және диспетчерлік құрам оқиғаның жасалған уақыты мен орнын және құқық бұзушылықтың және / немесе оқиғаның сипатын тіркейді;

42.3. жедел түрде облыстық полицияның аумақтық бөлімшелерінің жедел басқару орталығының кезекшісіне хабарлайды және содан кейін оның тапсырмасы бойынша әрекет етеді;

42.4. Облыстық полиция департаментінің аумақтық бөлімшелерінің Жедел басқару орталығының кезекшісі құқық бұзушылық және / немесе оқиға туралы ақпарат (байланыс) алғаннан кейін талдау жасайды, оқиғаның сипатын анықтайды және әрекеттерге құқықтық баға береді.

42.5. Орналасқан жерде тікелей орналасқан облыстық полиция департаментінің аумақтық бөлімшелерін жедел басқару орталығының кезекшісімен заңсыз әрекеттер мен құқық бұзушыларды ұстаудың алдын алу үшін жедел полиция қызметкерлерінің жақын бөлімшелерін жедел түрде жібереді, сонымен бірге олардың келуін бақылайды және үйлестіреді.

Ескерту: егер оқиғаның сипаты басқа мемлекеттік органдарға қатысты болса, ол ақпаратты бірлескен ведомствоаралық бұйрықтарға және/немесе нұсқауларға сәйкес жібереді.

42.6. облыстық полиция департаментінің аумақтық бөлімшелерін жедел басқару орталығының кезекшісі құқық бұзушылықтарды және/немесе оқиғаларды облыстық полиция

департаментінің аумақтық бөлімшелерін жедел басқару орталығының автоматтандырылған бағдарламалық кешенінің электрондық картасына тіркеу бойынша шаралар қабылдайды;

43. Жұмыс режимі:

43.1. ҚҚТ басшысы, инспектор – күн сайын, еңбек заңнамасына сай;

43.2. Облыстық полиция департаментінің аумақтық бөлімшелерінің жедел басқару орталығының қызметкерлері - тәулік бойы;

43.3. Ауысымның аға диспетчері және диспетчерлері - тәулік бойы, 4 ауысымдық режим;

44. Кезекшілік жоспарлау ай сайын жүргізіледі. Кезекшілік кестесін ҚҚТ бастығы жасайды және Ақпараттық технологиялар орталығының бастығы бекітеді (облыстық полиция департаментінің аумақтық бөлімшелерінің жедел басқару орталығының қызметкерлерін қоспағанда), алдыңғы айдың 25-күнінен кешіктірмей және барлық қызметкерлердің қолына беріледі.

V. «Процессинг орталығы» бөлімі

45. Процессингтік орталық бөлімі (бұдан әрі - ПО) жол ережесін сақтау мәселелері бойынша облыстық полиция басқармасымен және оның аумақтық бөлімшелерімен өзара әрекеттесуге және ақпаратты қамтамасыз етуге арналған.

46. ПО тәулік бойы жұмыс істейді және төтенше жағдайды жоюға үнемі дайын болу.

47. ПО негізгі мақсаты болып табылады:

47.1. Жол қозғалысы ережелерінің (бұдан әрі - ЖҚЕ) бұзушылықтарына құқықтық баға беру.

47.2. құқық бұзушылықтар мен оқыс оқиғалар туралы жазылған фото және бейне материалдарды өңдеу;

47.3. өңделген мәліметтер негізінде есептік және талдау ақпаратын құру.

48. ПО құрылымы: кадрлар бөлімінің бастығы, диспетчерлер - Ақпараттық технологиялар орталығының штаттық қызметкерлері, АЖО инспекторы - жол полициясының, полиция және полиция қызметкерлерінің жол қозғалысы ережелерін сақтауына, фото және бейне жазбаларға, құқық бұзушылықтарға құқықтық баға беруге және мемлекеттік органдарға мәліметтерді берудің құпиялылығына жауапты штаттық қызметкерлері.

49. ПО инспекторы:

49.1. түсетін ақпараттың дұрыстығын талдауға және бағалауға;

49.2. өз міндеттерін орындау барысында алынған құпия ақпаратты сақтауға;

49.3. Шығыс Қазақстан облысы басқармасы басшысының келісімісіз бұқаралық ақпарат құралдарына және рұқсат етілмеген адамдарға кез-келген ақпарат ұсынуға жол бермеуге міндетті.

50. ПО басшысы - Ақпараттық технологиялар орталығының бөлім бастығы болып табылады, ПО, логистика және сағат қызметін ұйымдастыруға жауап береді. ҚҚТ бастығы ақпараттық технологиялар орталығы басшысының бұйрығымен облыстық полиция департаментінің тиісті қызметтерінің басшылығымен келісе отырып тағайындалады.

51. Басшысының:

51.1. еңбек заңнамасын, Ақпараттық технологиялар орталығының Жарғысын, Ақпараттық технологиялар орталығы туралы ережені, осы Регламент нормаларын сақтауды талап етуге;

51.2. Ақпараттық технологиялар орталығы ҚҚТ жұмысының тиімділігін арттыру жөнінде ұсыныстар енгізуге құқығы бар.

52. ПО басшысы:

52.1. ПО жүктелген міндеттерді орындау мен бақылауды ұйымдастырады;

52.2. жедел-техникалық қызмет көрсетуді, кадрларды кәсіби даярлауды және кадрларды оқытуды ұйымдастырады;

52.3. процесті одан әрі жетілдіру, дамыту және технологиялық орталықтың техникалық жабдықталуын арттыру бойынша ұсыныстар енгізуді білу тиіс..

53. ПО басшысы:

53.1. құқық қорғау органдарының, арнайы органдардың өтініші бойынша ақпарат ұсынады, ақпараттық технологиялар орталығы мұрағатынан бейнематериалдар ұсынуға;

53.2. өз міндеттерін орындау барысында алынған құпия ақпаратты сақтауға;

53.3. бағынысты диспетчерлерді жедел басқаруды және бақылауды қамтамасыз етеді, кезекші-диспетчерлік қызметтердің жұмысын, оның ішінде кезекшілікке кіру кестесін үйлестіруге;

53.4. ПО-ның материалдық-техникалық базасын, оның ішінде процессингтік орталықтың серверлері мен компьютерлерінің техникалық жағдайын бақылауға;

53.5. құпиялылық туралы келісімнің сақталуын және диспетчерлердің ақпаратты жарияламауын бақылауға;

53.6. диспетчерлерге кезекшілікке байланысты емес телефон арқылы сөйлесулерді жүргізуге, сондай-ақ жұмыс орнында фото және бейне функциялары бар ұялы телефондар мен басқа да тасымалдаушыларды пайдалануға жол бермеуге;

53.7. бөгде адамдардың «АТО» КММ басшысының келісімісіз ПО ғимаратына кіруіне жол бермеуге міндетті.

54. «КТУ» КГУ басшысының келісімінсіз ПО басшысына бұқаралық ақпарат құралдарына және бөтен адамдарға қандай-да бір ақпарат беруге тыйым салынады

55. ПО диспетчері ақпараттық технологиялар орталығының қызметкері болып табылады, ПО қызметін ұйымдастыруға, кадрлар бөлімінің бастығы болмаған кезде логистикаға жауап береді.

56. ПО диспетчерінің:

56.1. еңбек заңнамасын, Ақпараттық технологиялар орталығының Жарғысын, Ақпараттық технологиялар орталығы туралы ережені, осы Регламент нормаларын сақтауды талап етуге;

56.2. Ақпараттық технологиялар орталығы ҚҚҚ жұмысының тиімділігін арттыру жөнінде ұсыныстар енгізуге құқығы бар.

57. Диспетчер:

57.1. ПО жүктелген міндеттердің орындалуын және бақылауды ұйымдастыруды;

57.2. жедел-техникалық қызмет көрсетуді, кадрларды кәсіптік даярлауды және кадрлар даярлауды, кадр жұмысы бөлімінің басшысы болмаған кезде ұйымдастыруды;

57.3. ПО-ның басшысы болмаған жағдайда, ПО-ны техникалық жарақтандыруды одан әрі жетілдіру, әзірлеу және ұсыныстар енгізу бойынша ұсыныстар әзірлеуді;

57.2. жедел-техникалық қызмет көрсетуді, кадрларды кәсіптік даярлауды және кадрлар даярлауды, кадр жұмысы бөлімінің басшысы болмаған кезде ұйымдастырады ;

57.3. ПО басшысы болмаған кезде ПО одан әрі жетілдіруге және ұсыныстарын енгізу бойынша ұсыныстар әзірлеуді білуі тиіс.

58. ПО диспетчері:

58.1. ПО басшысының тапсырмасын орындауға, ПО басшысы болмаған жағдайда оны ауыстыруға;

58.2. құқық қорғау органдарының, арнайы органдардың өтініші бойынша Ақпараттық технологиялар орталығы мұрағатынан бейнематериалдар ұсынуға;

58.3. өз міндеттерін орындау барысында алынған құпия ақпаратты сақтауға;

58.4. бағынысты диспетчерлерді жедел басқаруды және бақылауды қамтамасыз етеді, кезекші-диспетчерлік қызметтердің жұмысын үйлестіреді, оның ішінде ПО-ның басшысы болмаған кезде кезекшілікке кіру кестесін ұсынуға;

58.5. прессингтік орталықтың материалдық-техникалық базасын, оның ішінде прессингтің орталықтың серверлері мен компьютерлерінің техникалық жай-күйін, ПО-ның басшысы болмаған кезде қамтамасыз етуді бақылауға;

58.6. Құпиялылық туралы келісімнің сақталуын және ПО басшысы болмаған кезде диспетчерлердің ақпаратты ашпауын бақылайды.

58.7. диспетчерлерге кезекшілікке байланысты емес телефон арқылы сөйлесулер жүргізуге, сондай-ақ ПО басшысы болмаған кезде жұмыс орнында ұялы телефондар мен фото және бейне жазу функциялары бар басқа да тасымалдаушыларды пайдалануға жол бермеуге;

58.8. ақпараттық технологиялар орталығы басшысының келісімісіз бөтен адамдардың ПО ғимаратына кіруіне жол бермеуге міндетті;

59. ПО диспетчеріне ақпараттық технологиялар орталығы басшысының келісімісіз бұқаралық ақпарат құралдарына және рұқсат етілмеген адамдарға кез-келген ақпаратты беруге тыйым салынады.

59. ПО қызметкерлерінің өзара әрекеттесу тәртібі:

59.1. арнайы орнатылған мониторлардағы диспетчерлік мониторлар;

59.2. ЖҚЕ бұзушылықтар анықталған және бұзылған жағдайлар анықталған жағдайда бұзушылықты анықтайтын облыстық полиция департаментінің инспекторына бұзушылық туралы карточканы жібереді;

59.3. бақылау орталығының инспекторы ЖҚЕ сақталуын қамтамасыз ету үшін арнайы орнатылған мониторларды бақылайды;

59.4. құқық бұзушылықтар анықталған жағдайда және ЖҚЕ бұзу жағдайлары жасалған, жасалған және болған және жасалған оқиғаны, уақытын, орнын сипаттайды;

59.5. дереу облыстық полиция департаментінің Әкімшілік полиция басқармасына хабарлайды.

60. Облыстық полиция департаментінің әкімшілік полиция басқармасы Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 09 қыркүйектегі № 89 бұйрығының талаптарына сәйкес құқық бұзушылықтарды және / немесе оқиғаларды тіркеу бойынша шаралар қабылдайды.

61. Облыстық полиция департаментінің Әкімшілік полиция басқармасы сұранысы бойынша тиісті мемлекеттік органдарға сұратылған фото және бейне материалдарды ұсынады

62. Жұмыс режимі:

62.1. басшы, диспетчер - күн сайын,

62.2. ШҚО ӨӨО-ның қызметкерлері – тәулігіне-2, тәулік бойы 8 ауысым.

VI. Талдау бөлімі

63. Талдау бөлімі (бұдан әрі - ТБ) мынадай мақсаттарға арналған:

63.1. қажеттілікке сәйкес қызмет салаларында басқару шешімдерін дайындау және қабылдау үшін пайдаланылатын ақпараттық-талдау

жүйелерінің жұмыс істеуі үшін қажетті ақпаратты жинауды, өңдеуді және талдауды қамтамасыз етуге;

63.2. Ақпараттық технологиялар орталығында өткізілетін іс-шараларға арналған ақпараттық, анықтамалық және ақпараттық-талдау материалдарын дайындауға;

63.3. ақпараттық-талдамалы жүйелерін қолдану негізінде басқарушылық шешімдердің салдарын модельдеуге;

63.4. Ақпараттық технологиялар орталығының пайдаланушыларына ағымдағы ақпараттық-анықтамалық қызметтерді ұсынуға;

63.5. ағымдағы жағдайды бақылау бойынша шаралардың орындалуын қамтамасыз етуге, мәселелерді жоспарлы түрде оның ішінде бейнеконференция режимінде қарауға;

63.6. аймақ өмірінің жекелеген салаларындағы жағдайдың дамуын жағдайаттық және / немесе модельдеу моделін енгізу; ь

63.7. төтенше жағдайлардың болжамы, пайда болуы және жойылуы туралы жедел ақпаратты жинау және өңдеу.

64. Талдау бөлімнің функциялары:

64.1. аймақтың қоғамдық-саяси, әлеуметтік-экономикалық жағдайы туралы ақпаратты жинау, өңдеу, жинақтау, тарату және тұтынушылық міндеттерін шешуге қажетті мәліметтер мен ақпараттық қолдаудың жедел қол жетімділігін қамтамасыз етуге;

64.2. эксперименттік есептеулерді жүргізуге және тапсырмаларды шешудің модельдеу нұсқаларына аспаптық қолдауға;

64.3. ыңғайлы және интуитивті визуализация және ақпараттық технологиялар орталығының пайдаланушыларына жағдайды талдау нәтижелерін ұсынуға;

64.4. аймақтық және салалық тұрғыда облыстың әлеуметтік-экономикалық дамуының негізгі көрсеткіштерінің мониторингі;

64.5. аймақтың әлеуметтік-экономикалық дамуының талдау міндеттерін орындау (жағдайды жан-жақты бағалау, жиынтық есеп, аймақтың рейтингтік бағасы);

64.6. сараптамалық пікірлерді қалыптастыру және аймақтың әлеуметтік-экономикалық дамуы мәселелерінде басқарушылық шешімдер қабылдау үшін ұсыныстар әзірлеуге;

64.7. инфографикалық құралдарды, картографиялық ақпаратты, кестелік және мәтіндік ұсынуды қолдана отырып, облыс әкіміне жедел және стратегиялық сипаттағы шешімдер қабылдау үшін қажетті қызмет бағыттары бойынша есептік, талдамалы және болжамдық ақпаратты уақытылы және көрнекі түрде ұсынуға;

64.8. жедел шешім қабылдауды қажет ететін немесе облыс әкімінің қатысуымен өтетін отырыстарда қаралатын мәселелер бойынша ақпараттық материалдарды дайындауға және ұсынуға;

64.9. Ақпараттық технологиялар орталығында жүргізілетін құжаттандыру және бейнежазу.

64.10. облыс әкімдігі, облыс әкімдіктері, облыстық ТЖ және ішкі істер басқармаларымен ақпараттық өзара әрекеттесу.

65. ТБ қызметкерлеріне қойылатын талаптар:

65.1. жұмысқа қабылдау кезінде ТБ қызметкерлерінің лауазымына үміткерлер психофизиологиялық ерекшеліктері мен адамгершілік қасиеттері бойынша кешенді тестілеуден өтеді;

65.2. Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитетінің жазбаларды, әкімшілік құқық бұзушылықтарды және үміткерді қабылдауға әсер ететін басқа да шектеулерді есепке алу бойынша тексерістерден өтеді.

66. Талдау бөлімінің ұйымдық құрылымына мыналар кіреді: жетекші, бас сарапшы, аға сарапшы, жетекші сарапшы, осы Ереженің шеңберінде жұмыс істейтін.

67. Бөлім басшысын Ақпараттық технологиялар орталығының басшысы қызметке тағайындайды және қызметтен босатады.

68. Басшының құқығы бар:

68.1. Қызметкерлерден еңбек заңнамасын, Ақпараттық технологиялар орталығы туралы ережені, ақпараттық технологиялар орталығы туралы ережені және осы Ереженің нормаларын орындауды талап етуге;

68.2. Ақпараттық технологиялар орталығының басшысына сарапшылармен еңбек шартын бұзу туралы ұсыныстар енгізуге.

69. Басшы:

69.1. Міндеттердің орындалуын ұйымдастырады және бақылауды қамтамасыз етеді;

69.2. Техникалық жарақтандыруды одан әрі жетілдіріп, әзірлеп және жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеуді білуі тиіс.

70 Басшы:

70.1. Өз міндеттерін орындау барысында алынған құпия ақпаратты сақтауға;

70.2 бағынысты қызметкерлерге жедел басқару мен бақылауды қамтамасыз етеді, қызметті үйлестіреді;

70.3 серверлер мен компьютерлердің техникалық жағдайын қоса алғанда, материалдық-техникалық базаның қамтамасыз етілуін бақылауға;

70.4. Құпиялылық туралы келісімнің сақталуын және сарапшылардың ақпаратты жарияламауын бақылауға міндетті.

70.5 бағынысты адамдарға қызметке байланысты емес телефон арқылы сөйлесулердің, сондай-ақ жұмыс орнында фото және бейне жазу функциялары бар ұялы телефондар мен басқа да тасымалдаушылардың қолданылуына жол бермеуге;

71. Бастыққа Ақпараттық технологиялар орталығы басшысының келісімісіз бұқаралық ақпарат құралдарына және бөтен адамдарға қандай-да бір ақпарат беруге тыйым салынады.

72. Бөлімнің бас сарапшысы, аға сарапшысы және жетекші маманы Ақпараттық технологиялар орталығының бастығымен қызметке тағайындалады және қызметтен босатылады.

73. Бас сарапшы:

73.1. еңбек заңнамасының, Ақпараттық технологиялар орталығы жарғысының, ақпараттық технологиялар орталығының ережесінің және осы Ереженің нормаларының сақталуын талап етуге;

73.2. ақпараттық технологиялар орталығының басшысына сарапшылармен еңбек шартын бұзу туралы ұсыныстар енгізуге құқығы бар.

74. Бас сарапшы:

74.1. міндеттерді орындау мен бақылауды ұйымдастырады;

74.2. техникалық жарақтандыруды одан әрі жетілдіріп, әзірлеп және жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеуін білуі тиіс.

75. Бас сарапшы:

75.1. БҚДҚ басшысы БҚДҚ басшысының нұсқамаларын орындауға;

75.2. өз міндеттерін орындау барысында алынған құпия ақпаратты сақтауға;

75.2. өз міндеттерін орындау барысында алынған құпия ақпаратты сақтауға;

75.3. бағыныстыларға жедел басшылық пен басшылықты қамтамасыз етеді, қызметті үйлестіреді;

75.4. серверлер мен компьютерлердің техникалық жағдайын қоса алғанда, материалдық-техникалық базасының сақталуын бақылауға;

75.5. құпиялылық туралы келісімнің сақталуын және сарапшылардың ақпаратты жарияламауын бақылауға;

75.6. бағынысты адамдарға қызметке байланысты емес телефон арқылы сөйлесулер жүргізуге, сондай-ақ жұмыс орнында фото және бейне функциялары бар ұялы телефондар мен басқа да тасымалдаушыларды пайдалануға жол бермеуге міндетті.

76. Бас сарапшыға Ақпараттық технологиялар орталығы басшысының келісімісіз бұқаралық ақпарат құралдарына және рұқсат етілмеген адамдарға кез-келген ақпаратты ұсынуға тыйым салынады.

77. Аға сарапшы және жетекші маман еңбек заңнамасының, Ақпараттық технологиялар орталығы туралы ереженің және осы Регламент нормаларының сақталуын талап етуге құқылы.

78. Аға сарапшы мен жетекші маман:

78.1. міндеттерді орындау мен бақылауды ұйымдастыруды;

78.1. міндеттерді орындау мен бақылауды ұйымдастырады;

78.2. техникалық жарақтандыруды одан әрі жетілдіріп, әзірлеп және жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеуді білуі тиіс.

79. Аға сарапшы мен жетекші сарапшыға не қажет:

79.1. бас талдаушының нұсқауларын орындауға;

79.2. өз міндеттерін орындау барысында алынған құпия ақпаратты сақтауға;

79.3. серверлер мен компьютерлердің техникалық жағдайын қоса алғанда, материалдық-техникалық базасының сақталуын бақылауға;

79.4. құпиялылық туралы келісімнің сақталуын және операторлардың ақпаратты жарияламауын бақылауға;

79.5. кезекшілікпен байланысты емес телефонмен сөйлесуге, сондай-ақ жұмыс орнында фото және бейне функциялары бар ұялы телефондар мен басқа да тасымалдаушыларды пайдалануға жол бермеуге міндетті.

80. Аға сарапшыға мен жетекші сарапшыға Ақпараттық технологиялар орталығы басшысының келісімісіз бұқаралық ақпарат құралдарына және бөтен адамдарға қандай-да бір ақпарат беруге тыйым салынады.

4.2. Азаматтық қоғаммен байланыс механизмдері

Азаматтық қоғаммен өзара әрекеттесу тетіктері статистикалық бола алмайды және тұрғындардан басталған бастамалар қалай жүзеге асатынына байланысты өзгереді.

Азаматтардың бастамаларын үнемі ескермеу қоғамда наразылық пен реніш тудырады.

Осыған байланысты әр түрлі сатыдағы менеджментке қатысу тетіктерін қалай құру керектігін атап өткен жөн. Сонымен бірге ықпал ету шаралары болуы мүмкін екенін түсіну қажет: институционалды, ақпараттық-технологиялық және кең қатысу механизмдерін қолдана отырып.

Институционалды құрамға мыналар кіреді:

- қоғамдық кеңестерді қайта жүктеу;
- Азаматтық кеңестер бюросын құру;
- ЖАО жанындағы сараптама кеңестері мен жұмыс тобының жұмысын қайта жаңарту;
- ашықтық тұжырымдамасы мен стандарттарын қайта қарау;
- қоғамдық бақылау;
- реттеушілік әсерді бағалау және т. б .;
- жұмыс топтары.

Ақпараттық технологиялар мыналарды қамтиды:

- Электрондық үкімет;
- Электрондық бюджет;
- қоғамдық қабылдаулар туралы мәліметтер;
- хаттарды, өтініштерді электронды түрде өңдеу;

- жылдық баяндамалар және т.б.

Кең тарату механизмдері:

- дауыс беру, референдумдар, сауалнамалар;
- краудсорсинг;
- шағымдар, өтініштер, конкурстар;
- шығармашылық бағыт: хакатонаттар, ашық мәліметтер және т.б. ;
- аудандық комитеттер мен АҚӨБ.

А. Қоғамдық кеңестерді қайта жүктеу

Қоғамдық кеңестердің жұмысын оларды пайдалану мақсатында қайта жүктеуді қарастыру.

Ұсынылады:

- әр түрлі бағыттағы сарапшылардың ұсынысы бойынша сараптамалық бағытты кеңейту;

Белгілі бір уақытқа әртүрлі саладағы сарапшыларды тарту үшін және жиналыстарда олардың пікірлерін тыңдау үшін орыс әдісін қолданыңыз.

Сарапшылар 20 сағатқа сараптамалық жазылымды ала алады, оны жыл бойына қолдана алады және белгілі бір саладағы білімге мұқтаж дәрісханамен сөйлесе алады.

- Қоғамдық кеңестерді жұмылдырушы күш ретінде пайдалану.

Азаматтық қатысу қажет болған кезде дағдарыс кезінде қоғамдық кеңестердің мүшелерін қолданыңыз. Мысалы, су тасқыны кезіндегі ерікті жұмыстарды ұйымдастыру немесе аула рейдтері кезінде қажетті мемлекеттік қолдау және қайырымдылық көмек шаралары туралы ақпарат жинау.

Қоғамдық кеңестер мүшелерінің әрқашан жеткілікті мәліметтер базасы бола бермейді, және бұл жағдайда қатысуды талап ететін тақырыптарды талқылау үшін тар сарапшыларды тарту қажеттілігі туындайды.

Осылайша, тар мамандар:

- **қоғамдық кеңестер мүшелерінің біліктілігін арттырады;**
- **жағдайға объективті немесе шынайы талдау береді;**
- шешім қабылдағанда **эмоционалды әсерден алынады;**
- қоғамдық кеңестердің **білікті мүшелерінің құрамын кеңейту** (болашақта осы кеңестердің құрамына кіру);
- сараптамалық пікірлерді және т.б. қолдану арқылы **қоғамдық кеңестердің мәртебесін көтереді.**

Қорытынды: Қоғамдық кеңестер жергілікті жерде жұмылдырушы күшке айналуы мүмкін. Сонымен қатар, азаматтық

қоғамның беделі мен сенімі артады. Қоғамдық кеңестер мүшелерінің ТЖ олардың айналасындағы азаматтық қоғамды шоғырландыру және көмек ұйымдастыруы үшін кетуі қайырымдылық азаматтық қоғам мүшелерінің арасындағы ынтымақты көрсетіп, олардың сенімін арттырады. Осының арқасында халық қоғамдық кеңестерден келіп түсетін бастамаларды алаңдаушылықтың көрінісі ретінде қабылдай бастайды, бұл біртіндеп көбірек адамдардың азаматтық қоғамның жұмысына тартылуына әкеледі.

Осылайша, жергілікті атқарушы биліктің азаматтардың қауіпсіздігі үшін жауап беретін және барлық мүдделі азаматтар қамтамасыз ететін қоғамдық қолдаудың мемлекеттік функциялары бір-біріне сәйкес келмейді.

В. Азаматтар кеңесі бюросы

«Азаматтық кеңестер бюросы» моделі азаматтарды күнделікті өмірінде хабардар ету және қолдау көрсету мүмкіндіктерінің бірі болады. Бұл бюролардың міндеттері:

– тегін ұсыну

- азаматтарға ақысыз, құпия, объективті және тәуелсіз кеңестер беру;
- оқу жүргізу;
- кеңес беру қызметтерін ұсыну;
- құқықтық, әлеуметтік және басқа да өзекті мәселелер бойынша ақпарат беру;
- әлеуметтік саясат мәселелері бойынша үкіметпен өзара іс-қимыл

Осы міндетті іске асыру үшін азаматтар өмірінің әртүрлі аспектілеріне қатысты кез-келген мәселелер бойынша үкіметтік емес ұйымдарды тартуға болады.

Модель Ұлыбританияда 1939 жылы шыққан және екінші дүниежүзілік соғыс кезінде шұғыл қызметтерден кәсіби ұлттық агенттікке өткен.

Қазіргі уақытта Англия, Уэльс және Солтүстік Ирландиядағы 2800-ден астам елді мекендерде азаматтарға кеңес беру бюросы (CGC) бар.

Бюро төмендегілерден қаражат алатын тәуелсіз қайырымдылық ұйымы (ҮЕҰ) бола алады.

- грант түріндегі мемлекеттер;
- жергілікті билік органдарынан;
- бизнес құрылымдары;
- қайырымдылық қорлары;
- жеке донорлар.

Бюро адамдардың өміріндегі басты мәселелерді шешуге еріктілерді тарта алады:

- несиені өтеу мәселелері;
- тұтынушылық мәселелер;
- жәрдемақы мәселелері;
- тұрғын үй мәселелері;
- құқықтық мәселелер;
- жұмыспен қамту проблемалары;
- иммиграция мәселелері.

Бюроның кеңесшілері бланкілерді толтыруға, хаттар жазуға, клиенттерді сотта таныстыру үшін несие берушілермен келіссөздер жүргізуге және т.б. көмек бере алады. Бюроның жұмысын кеңінен насихаттау үшін жыл сайын «кеңес беру аптасы» акциясын өткізу ұсынылады, бұл қызмет назарына аударылады.

Кеңестерден басқа, Büro адамдардан алынған ақпаратты қамтитын мәліметтер базасының көмегімен деректерді талдауға және жергілікті атқарушы органдар жүргізетін саясат бойынша ұсыныстар бере алады. Мұндай бюролар үкіметке жыл сайын **Қазақстан Үкіметіне балама есептер ұсынатын тәуелсіз талдау арнасы бола алады.**

Литвада азаматтарға кеңес беру бюролары құрылды. Литвалық ВКГ Одағы құрылды, ол кеңестер желісін құрайды және қызмет етеді - «Азаматтарға кеңес беру бюросы» - оқытуды, консультациялық қызметтер көрсетуді, құқықтық, әлеуметтік және басқа да өзекті мәселелер бойынша ақпарат беретін және әлеуметтік саясат мәселелері бойынша үкіметпен өзара әрекеттесуді жүзеге асырады.

Литва үкіметі күрделі және үнемі өзгеріп тұратын экономикалық, әлеуметтік және ғылыми-техникалық ахуал жағдайында азаматтардың сапалы қызметтер мен ақпаратқа деген қажеттілігі үнемі артып келе жатқанын мойындады, бірақ мемлекет пен жергілікті билік барлық қажетті қызметтерді ұсынуға және өсіп келе жатқан проблемамен күресуге қабілетті емес. Сондықтан үкімет бұл бастаманы да қолдады.

С. ЖАО жанындағы сарапшылық кеңестер мен жұмыс топтарының жұмысын жаңартады.

Мәскеу халықаралық қатынастар институтындағы сараптамалық кеңестер мен жұмыс топтарының жұмысын қайта жүктеген кезде,

бұрыннан дәлелденген және ең тиімді болып көрінген жұмыс әдістері мен формаларына назар аудару қажет.

Ауылдық округтерде телекотехникаларды пайдалану жергілікті тұрғындармен өзара әрекеттесуді жеңілдететін шығудың бірімен қамтамасыз етілген. Телекоттедждер - бұл «ақпараттық кітапхана», оның мақсаты оқшауланған ауылдық округтерді әлемнің қалған бөліктерімен байланыстыру. Мұндай бастама ауылдық жерде тұратын шағын қоғамдастықтарға күнделікті өмірде әлемнен оқшауланған адамдармен байланыс және жеке даму үшін қосымша мүмкіндіктер беретін жаңа ақпараттық технологиялар туралы білуге көмектеседі.

Телекөпір аясында келесі функцияларды біріктіруге болады:

- оқу орталығы (компьютерлік оқыту курстары, телекоммуникациялық жабдықты пайдалану бойынша тренингтер және т.б.);
- кітапхана;
- пошта;
- телекоммуникациялық жабдықтар дүкені;
- байланыс орталығы;
- сервистік орталық (шағын компанияларға кеңсе функцияларын орындайтын және компьютерлер мен бағдарламалық қамтамасыз етуді сатып алуға кеңес беретін хаттар, бухгалтерлік есеп, аударма және т.б. жергілікті компанияларға көмек).

Телекоттедждер тәуелсіз ұйымдар болуы мүмкін (мүлік жергілікті үкіметтік емес ұйымға (ҮЕҰ) тиесілі болуы мүмкін, үй-жайлар, жалақы және қаржыландыруды ҚМТ ұсынуы мүмкін (қосалқы мердігерлік түрінде).

Ауылдық кітапханалар, мектептер немесе қоғамдық орталықтар негізінде телекөпірлердің нұсқаларын қарастырыңыз. Меншік иесінің келісімімен үкіметтік емес ұйым, жеке компания немесе жеке мердігер телекотагменттің операторы бола алады.

Венгрияның телекоттедждер қозғалысын орталық үкімет, мемлекеттік және жеке, отандық және шетелдік компаниялар, елшіліктер, халықаралық ұйымдар мен қорлар қаржыландырады.

Телекоттеджер өздерінің шығындарының бір бөлігін мемлекеттік органдармен қосалқы мердігерлік келісім-шарттармен және субөңірлік бағдарламаларды басқару орталықтарының рөлін атқарумен, даму жобаларын бастауға және өңірлердің дамуы туралы ақпарат жинау арқылы жабады.

Көптеген орталықтар халықаралық, ұлттық, аймақтық, субөңірлік және жергілікті гранттық қаржыландыруға жүгіну арқылы өздерінің жергілікті қауымдастықтарына қолдау көрсетеді.

Кемшілігі: жергілікті тұрғындармен белсенді жұмыс болмаған жағдайда, телекөптектер сұранысқа ие болмайды және оларға салынған ресурстар бекер болады.

D. Ашықтық тұжырымдамасы мен стандарттарына шолу

Ашықтық тұжырымдамасы мен стандарттарын қайта қарау үшін алдағы 5-10 жылда не қажет болатындығын анықтап, соның негізінде өзгерістер енгізу керек

Болашақты айқындаудың осы әдістерінің бірі - форсайт. Бұл экономика, ғылым, технология және қоғам саласындағы басымдықтарды қалыптастыру үшін ең тиімді және қолданылатын. Біздің жағдайда, барлық осы салалар жаңа технологияларды қолдану арқылы қоғамды осы процестерге тарту призмасы арқылы өзара байланысты.

Болжам нәтижелері - болашақтың қалыптасуын шешуге мүмкіндік беретін арнайы жол карталары. Осылайша, жол картасына енетін жобаларды анықтау әлеуметтік-экономикалық сипаттағы артықшылықтарды тартуға бағытталады.

Америкалықтар жасаған әдіс ХХ ғасырдың жетпісінші жылдарында, форсайт ұлттық деңгейде қолданыла бастаған кезде алынды.

Жапония алғашқылардың бірі болып, ұлттық болжамды қорытындылады. Оның мысалына сәйкес зерттеулер Еуропалық Одақ елдерінде және Қытайда өткізіледі.

Форсайт болжам перспективті нарықтарды бағалау, әлеуметтік процестерді болжау және ұлттық инновациялық жүйелердің құрамына кіретін құрылымды құру үшін қолданыла алады.

Әдістеменің нәтижелері бәсекеге қабілеттілікті арттыруға және экономикалық және әлеуметтік саланы барынша тиімді дамытуға бағытталған.

Форсайтқа жүгінудегі ең бастысы маңызды стратегиялық бағыттардың негізгі қатысушылары арасында олардың тұрақты диалогын ұйымдастырумен жүзеге асырылатын келісімге қол жеткізу.

Форсайт әдісі

Қатысушылар: 200-ден астам сарапшы

Болжамның келешегі: жиырма бес-отыз жылға дейін.

Форсайттық алгоритм:

1-қадам: пайда болуы ұзақ мерзімді перспективада күтілетін әлеуметтік тақырыптардың, экономикалық, ғылыми және технологиялық жетістіктердің тізімін жасаңыз;

2-қадам: жоғары білікті мамандар шеңберін анықтаңыз және белгілі бір салаларда сараптамалық комиссиялар құрыңыз;

3 қадам: сарапшылар тобынан 12-20 адамнан тұратын сарапшылар тобын құру;

4-қадам: сараптамалық топтар әр тақырыпты бағалайды, қажетті ресурстардың болуын анықтайды;

5-қадам: бір бағытты іс жүзінде жүзеге асыруда туындауы мүмкін кедергілерді қарастырыңыз.

6-қадам: соңғы ақпараттық-аналитикалық әзірлемелер мен материалдарды қолданыңыз.

7-қадам: сарапшылар тобынан алынған ақпарат негізінде жол картасын құру.

Сарапшылар тобын қолданудың **артықшылығы:**

- көптеген адамдар үшін форсайт процесі;
- әр түрлі қызмет салалары мен ғылыми пәндер өкілдерінің өзара әрекеттесуі

Түрлі форсайт - **«Сындарлы технологиялар»**

Қатысушылар: екі жүзден аспайтын сарапшылар

Болжамдау перспективасы: бес-он жылдан аспайды

«Сыни технологияларды» жүргізу алгоритмі:

1-қадам: жоғары білікті мамандардың шеңберін анықтаңыз және белгілі бір салаларда сараптамалық комиссиялар құрыңыз (қажетті мәліметтерді қалыптастыру таңдалған сарапшылардың біліміне негізделеді);

2-қадам: зерттелетін бағыттар бойынша сыни технологиялардың тізімі жасалады.

Е. Қоғамдық бақылау

Азаматтар үшін мемлекеттік органдардың ақпараттық қолжетімділік принципін бірінші болып Швеция сұраныс жасаған әр азаматқа ресми құжаттар тез арада және тегін берілсін деп көрсетілген «Басылымдардың бостандығы» заңына сәйкес 1766 жылы өз азаматтарына берді. Құжат 210 жылдан кейін (1976 жылы) түзетілді, бірақ мағынасы өзгерген жоқ.

1919 жылы Швецияның тәжірибесін Финляндия алып, тәуелсіздік алғаннан кейін финнің басқарушы класы өз конституциясына ақпараттық бостандық туралы норманы кіргізді де Финляндия Парламенті 1951 жылы "Ресми құжаттардың жариялылығы туралы" заңды мақұлдады. Осылайша, қоғамдық бақылау іске қосылды.

Белсенділер маңызды құжаттарға қол жеткізді және өздерінің сұраныс беру

себептерін заңға сәйкес түсіндірмеуге құқығы бар.

Жауап 14 күн ішінде беріледі.

Мемлекеттік билік органдары азаматтар алдында өз қызметі туралы есеп береді.

Финляндияда барлық ведомстволардың 90% - дан астамы азаматтарға Интернет арқылы өз қызметтерін ұсынады.

Қызметтер тапсырыстармен және сұраныстармен, заң құжаттарын ұсынумен, Ұлттық жобалар туралы ақпараттармен, бос жұмыс орындары және білім алу мүмкіндіктері туралы хабарламалармен байланысты.

Бұл жағдайда Ұлыбритания тәжірибесі қызықты, онда әрбір азаматқа мемлекеттік билік органдарының иелігіндегі ақпаратқа қол жеткізу құқығын беретін 2000 жылы "Ақпарат бостандығы туралы" заң қабылданған, – орындалу мерзімі 20 күн.

Дегенмен, бірнеше ерекшелік санаттары анықталды: сот құжаттары, дербес ақпарат, қауіпсіздік қызметі мен құпия барлау қызметіне қатысты ақпарат, сондай-ақ құпия алынған ақпарат.

АҚШ-та да осыған ұқсас жағдай. "Ақпарат бостандығы туралы" арнайы заң 1966 жылы қабылданды және оған бірнеше рет өзгертулер мен толықтырулар енгізілді (соңғы 1996 жылы).

Азаматтыққа немесе туған елге қарамастан әрбір адам немесе ұйымдар федералдық үкіметтік органдардың иелігіндегі құжаттарды сұрата алады - орындау мерзімі 20 жұмыс күні.

Бұл ретте АҚШ ақпараттың кейбір санаттарын алып тастады: Ұлттық қауіпсіздік, ұйымның ішкі ережелері, басқа заңдарға сәйкес қол жеткізуден қорғалған ақпарат, іскерлік ақпарат, билік органының жұмыс жазбалары, жеке өмір туралы ақпарат, құқық қорғау органдарының есептері, қаржы институттары және мұнай ұңғымалары туралы ақпарат.

2011 жылғы 11 қыркүйектегі қайғылы оқиғалардан кейін билік органдарының қызметі туралы деректерге қол жеткізу айтарлықтай шектелді.

Осылайша, қоғамдық бақылау жүйесін құруға болады, бірақ қиындық оның барлық элементтері мен тетіктерінің жұмыс істеуін қалай жасауға болатындығында.

Заң жобаларын талқылау және оларды кеңінен жариялау кезінде ашық отырыстарды өткізуді талап ететін "күн сәулесінің заңдарына" (федералдық заңдар мен Штаттардың заңдары) негізделген АҚШ тәжірибесін қолдану.

Бірінші заңдардың бірінде: "Ресми заңдар қабылданатын барлық отырыстар жария, кең жұртшылық үшін тұрақты ашық деп жарияланады және бірде-бір қарар, норма, ережелер жиынтығы немесе заңнамалық шешім, егер олар осындай отырыста қабылданбаса, орындау үшін міндетті болып саналмайды.»

Заң жобаларын талқылау кезінде ашық отырыстар өткізу және оларды кеңінен жариялау жергілікті деңгейде қоғамдық кеңестер алаңдарында мүмкін болады.

Қала және аудан әкімдеріне сайтта әрбір адам өз өмірлік тәжірибесімен бөлісіп, елдің қандай бағытта дамуы керектігі және жаңа әкісшілік сол үшін не істеу керектігі туралы өтінішін жазған Обаманың үлгісіне сүйенуге болады.

Акимам городов и районов можно последовать примеру Обамы, который на сайте разместил обращение, призывавшее каждого поделиться своим жизненным опытом и высказать свое мнение относительно того, в каком направлении следует развиваться стране и что для этого должна делать новая администрация.

Сондай-ақ, американдық тәжірибеден "ақпараттандырылған және тартылған қоғамдастықтарды" дамытуға көмек көрсету арқылы қоғамдық ұйымдардың өзара іс-қимылын да енгізуге болады.

Бұл жердегі олардың міндеті келесідей:

- мәселе тудыра алатын жаңалықтар табу;
- ақпараттың бытыраңқы фрагменттерін біріктіру;
- ақпараттың қолжетімділігі арқылы азаматтық қатысуды ынталандыру.

Азаматтардан абстрактілі идеяларды жинауға емес, оларды шешуге қоғамды немесе мамандардың нақты топтарын шақыратын проблемаларды ведомстволық тұжырымдауға негізделген коллаборация әдісін қолдану.

Әдіс тиімді нәтиже жасайды, өйткені қауымдастықтың бірігуіне қызмет етеді және мұнда адамдар үкімет шеше алмаған мәселені шешуге көмектеседі деп түсінеді.

Қазіргі уақытта азаматтардың ерікті қоғамдық бақылаудың тікелей әдісі пайдаланылады, ол мынадай нысандар арқылы жүзеге асырылады:

- азаматтардың билік қызметі туралы ақпаратқа қол жеткізуі;
- журналистік тергеу;
- өтініш-азаматтардың мемлекеттік билік және жергілікті өзін-өзі басқару органдарына жеке немесе ұжымдық өтініштері;

- жергілікті өзін-өзі басқару органдары, азаматтар жиналысы, жария тыңдаулар арқылы азаматтардың қоғам істерін басқаруға қатысуы;

- басқару элитасына әсер ететін және қоғамдық пікірді қалыптастыратын ғылыми-зерттеу, журналистік және көркем шығармалар;

- заң жобаларын және мемлекеттік өмірдің басқа да маңызды мәселелерін қоғамдық талқылау;

- халықтың заң шығару бастамасы;

- заң жобаларының қоғамдық сараптамасы;

- алқабилер соты.

Тікелей емес-өкілдік-азаматтарды бақылау тәсілі бар:

- парламенттік бақылау;

- өңірдің заңнамалық органын бақылау;

- жергілікті өзін-өзі басқарудың өкілді органының бақылауы.

Мемлекеттік басқарудың тиімділігін бағалаудың ең тиімді тетіктерінің бірі бағалау/реттеушілік әсерді талдау болып табылады.

2014 жылы Қазақстанда реттеушілік әсерді бағалау/талдау рәсімі енгізілді, ол 2020 жылға дейін кәсіпкерлік қызметті мемлекеттік реттеу тұжырымдамасында қаланды, содан кейін заңдарда және 2015 жылы Кәсіпкерлік кодексте енгізілді.

2020 жылға дейін кәсіпкерлік қызметті мемлекеттік реттеу Концепциясына енгізіліп, одан соң заңға және 2015 жылы Кәсіпкерлік кодекске енгізілген реттеушілік әсерді бағалау/талдау рәсімі 2014 жылы Қазақстанда енгізілді.

Реттеушілік әсерді бағалауды/талдауды жүргізу рәсімінің негізгі кезеңдерін былайша ұсынуға болады:

1) проблеманы тұжырымдау және сипаттау;

2) бағалау жүргізу қажеттілігінің негіздемесі;

3) бағалау мақсаттарын қою;

4) қойылған мақсатқа қол жеткізудің мүмкін болатын нұсқаларының сипаттамасы;

5) ұсынылған баламаларды талдау (оның ішінде шығындар мен пайданы талдау арқылы);

6) кеңестер;

7) қорытындылар мен нәтижелер, ұсынылатын нұсқаны (баламаларды) ұсыну, қолайлы балама бойынша ұсынымдар;

8) таңдап алынған баламаны іске асыру және одан кейінгі мониторинг.

Реттеушілік әсерді бағалауды/талдауды жүргізу кезіндегі негізгі екіпін:

- реттеуші әсердің мүмкін болатын баламаларын талдауға (шығындар мен пайданы талдауды қолдана отырып);

- реттеу бағытталған адамдар топтарымен, сондай-ақ өзге де мүдделі топтармен міндетті түрде жария кеңестер жүргізуге;

- ХАО жүргізетін реформалардың экономикадан тыс әсерлерін есептеу әдістеріне түседі.

Ресей тәжірибесінде мұндай әдістер қолданылмайды.

Реттеуші әсерді бағалау / талдау әзірлеушілерге кәсіпкерлік және инвестициялық қызмет субъектілері үшін артық міндеттерді, тыйым салулар мен шектеулерді енгізетін немесе оларды енгізуге ықпал ететін ережелерді, сондай-ақ кәсіпкерлік және инвестициялық қызмет субъектілері мен ХАО бюджетінің негізсіз шығыстарының туындауына ықпал ететін ережелерді анықтауға мүмкіндік беретін рәсімдерді қамтиды.

Реттеуші әсерді бағалау/талдау рәсімін жүргізу:

- ең тиімді шешім табуға;

- мүмкін юолатын салдарларды бағалауға мүмкіндік береді.

Ғ. Жұмыс топтары

Қазіргі уақытта "жұмыс топтары" форматында жұмыс істеу қазақстандық өңірлерде ең тәжірибеленетіндердің бірі болып табылады. Дегенмен, жаңа технологияларды ескере отырып, осы форматқа жаңа дыбыс пен тиімділікті алуға мүмкіндік беретін осы топтарда әр түрлі жұмыс нысандары пайдаланылмайды.

Дегенмен, жаңа технологиялардың әсерінен осы форматқа жаңа дыбысталу мен тиімділік беретін жұмыстың әртүрлі бұл топтарда ылғи пайдаланылмайды.

"Жұмыс топтарының" жұмысы кезінде Дельфи әдісін қолдану ұсынылады.

Алдын ала болжамдарды алу үшін Аполлонның өзі қойған атауы Дельфий оракулының ежелгі грек мифологиясы бойынша белгілі болды.

Қазіргі заманғы Дельфий әдісі-оқигаларды, қоғамдық құбылыстарды, ғылыми әзірлемелерді болжау.

НҚА жобаларын талқылау кезінде Дельфий әдісінің дәйекті іс-қимылдарын қолдануға болады:

- жауаптарды автоматты түрде шығара отырып, жұмыс топтары отырыстарына қатысушыларға электрондық сұрау салу (сауалнама жүргізу);

- сұхбат жүргізу (сарапшылардың әртүрлі топтарымен бірге, қандай облыстарды бөліп алып сараптауымен жасалған, бірыңғай ұсыныстарға пікір жинақтау);

- Ми шабуылы немесе тік, кері ми шабуылы.

Дельфи әдісі ақпаратты алуды және келесі құбылыстарды есепке алуды көздейді:

қоғам өмірінің немесе тараптарының қандай да бір белгілі бір құрамдас бөлігінің рухани, саяси, мәдени жағдайы:

- білім беру үдерісінің, денсаулық сақтаудың жай-күйі;

- әлеуметтік қызметтердің халықпен арақатынасының жағдайы (ардагерлер, мүгедектер, табысы аз адамдар).

Басқару үдерісіндегі Дельфи әдісінің ерекшеліктері - тәуелсіз пікірлерді және жалпы келісімге бірнеше рет жасырын сауалнама жүргізу арқылы жалпы шешімді есепке алу.

Дельфи әдісінің алгоритмі :

1 қадам: сарапшылар тобын таңдау (сарапшылар тақырыпқа бағдарлануы керек және жеткілікті ақпаратпен қамтылуы қажет, сарапшылар тобы саны мен құрамы бойынша тұрақты болуы тиіс);

2 қадам:

2.1) мәселені қою (сұрақтарды қалыптастыру және сарапшыларға жіберу);

Сұрақтар төмендегідей болуы керек:

- айқын және түсінікті жауаптар;

- мүмкіндігінше жауаптарды сандар түрінде көрсету;

- жауаптар негізделуі тиіс.

2.2) жауап алу;

2.3) талдау;

2.4) жаңа жақсартылған сауалнаманы тарату.

Барлық мәселелер бойынша сарапшылардың келісіміне қол жеткізілгенге дейін 2.1) – 2.4) рәсімдер қайталанатын.

Үлкен айырмашылық болса рәсім кемінде 3 рет жүргізіледі.

3 қадам: алынған және келісілген қорытындыларды талдау

4 қадам: ұсыныстар.

Дельфи әдісінің "артықшылықтары":

- қолдануға ыңғайлы;

- мәселеге қатысы бар барлық адамдардың пікірін есепке алу;

- тәуелсіз ойлауды қалыптастыру;

- мәселені әртүрлі жағынан объективті зерттеуді қамтамасыз ету

Дельфи әдісінің "кемшіліктері"

- ұжымның пікірі әрқашан дұрыс емес;

- сараптамалық топқа қарағанда сауалнаманы ұйымдастырушылар үлкен өкілеттіктермен жасаған (бірқатар сарапшылардың пікірі байқалмауы мүмкін);

сарапшылардың ең аз санымен айтылған креативті шешімдер

сүзіледі және талдаушылардың есебіне алынбайды (тіпті тиімді және табысты шешімдер);

- көпшіліктің ой-пікіріне ұмтылу;
- уақыт шығындары-бір кезең тәуліктен бір айға дейінгі уақытты алуы мүмкін.

Экономикалық жағдайларды талдау және болжау кезінде келесі қиындықтар бар:

- қабылданған шешімдердің салдарын дәл болжау мүмкін емес;
- барлық факторларды ескеруге және бақылауға болмайды;
- бірнеше балама шешімдердің арасынан біреуін таңдау керек.

Тәуелсіз мамандар өңдейтін және жинақталған нәтижелерді жұмыс тобына түсіретін белгілі бір тақырыпқа жасалған анонимді сауалнамаларды пайдалануға болады және барлық алынған деректердің негізінде болжам жасауға немесе осы болжам негізінде шешім қабылдауға болады.

Г. Аудандық комитеттер және АҚӨБ

Еуропаның бірқатар елдері "аудандық комитеттер" форматына муниципалдық білім берудің нақты алынған ауданында қызмет көрсетуді жақсарту мақсатында пайдаланылады.

Бұл форматтың ерекшелігі-жергілікті белсенді тұрғындар өз ауданында өмір сүру сапасын жақсарту үшін ақысыз негізде жұмыс істейді. Қызметі аудандық кеңестердің кеңес беру жұмысымен байланысты болып, осы комитеттер облыс көлемінде аудандық жобаларды жоспарлайды және жүзеге асырады. (Денсаулық сақтау, тұрғын үй саласы, көшелерді тазалау, қоқыс шығару, білім беру, демалыс және ойын-сауық, әлеуметтік бағдарламалар, бос уақытты ұйымдастыру).

РФ-да бұл рөлді ішінара аумақтық қоғамдық өзін-өзі басқару органдары (АҚӨБ) атқарады. АҚӨБ-азаматтардың тұрғылықты жері бойынша, муниципалдық білім беру аумағы бөлігінде (шағын аудандар, орамдар, муниципалдық білім беру шегіндегі кенттер және т.б.) өзін-өзі ұйымдастыру.

АҚӨБ мақсаты-азаматтардың жергілікті маңызы бар мәселелерде өз бастамаларын өз бетінше жүзеге асыруы. Мақсатты тұрғындар құрылған аумақтық қоғамдық өзін-өзі басқару органдары (қоғамдық өзін-өзі басқару кеңестері) арқылы жүзеге асырады.

Тиімді жұмыс істейтін АҚӨБ абаттандыру, қоқыс жинау, шағын аудандарда мәдени іс-шараларды ұйымдастыру мәселелерін шешуге шағын бюджеттік қаражатты тарта отырып, жергілікті өзін-өзі басқарудың аумақтық органдарының серіктестері болып табылады.

Сонымен, Төменгі Новгородта (РФ) жергілікті өзін-өзі басқару органдары жыл сайын қоғамдық өзін-өзі басқарудың үздік

Кеңестерін жергілікті тұрғындар үшін қосымша Сервистерді дамытқаны үшін марапаттайды.

Жеңімпаздар қатарында, мысалы, МСУ органдарымен әріптестікте болатын сапаны бағалайтын және егде адамдар үшін үйде қызмет көрсету қызметін ұсынатын АҚӨБ болды.

Осы әдістерді Қазақстанда қалай қолдануға болатын мысалдарды V бөлімде кейстік шешімдер призмасы арқылы қарастыруға болады.

2.3. КЕҢІНЕН ТАРТУ ТЕТІКТЕРІ

А. Дауыс беру, референдумдар, сауалнамалар

Дауыс беру және сұрау әдістерін пайдалану қолдануға болатын басқа әдістер шеңберінде сипатталған.

А.Краудсорсинг

Краудсорингтың басты қолданылуы тобыр ресурсые пайдалану болып табылады. Осылайша, бұл әдісті пайдалану ерікті негізде жұмыс істейтін адамдар арасындағы міндеттерді бөлу арқылы түрлі мәселелерді шешуге мүмкіндік береді.

Мұндай тәсіл адамдарды тұтынушылар ретінде емес, жаңа техникалық сапаны қалыптастыру процесіне қатысушылар ретінде пайдалануға болатын инновациялық тәсіл бола алады.

Жобаларды барлық қалаушылар қарай алатын арнайы платформаларда орналастыру ұсынылады.

"Краудсорсинг" терминінің авторы Джефф Хау осы ұғымның төрт түрін бөледі:

1. **Crowd Creation**-бүкіл қоғамның игілігі үшін көптеген адамдардың күш-жігерімен құрылған "ұжымдық шығармашылық" жоба
2. **Crowd Wisdom** – «халық даналығы» деген терминге

жақынырақ.

Мысалы, форумды келтіруге болады, онда адамдар өз пікірлерін айтады, соның арқасында нақты тақырып бойынша барынша білім алуға болады.

3. **Crowd Funding**-ұжымдық қаржыландыруды білдіреді, яғни адамдар қандай да бір жобаны, ресурсты және т.б. жасауға қаржылай бірігеді.
4. **Crowd Voting**-бұл терминді халықтың дауыс беруі деп түсінуге болады, ол, мысалы, рейтинг жасау кезінде қолданылады.

Краудсорсинг артықшылықтары:

- жобаны іске асыруға көптеген орындаушылар қатысады, тапсырыс беруші кең көлемде қамтылған, сондықтан жарнамаға қосымша ресурстарды жұмсаудың қажеті жоқ;

- қандай да бір жобаны жасауға қатысатын пайдаланушылар жұмысқа тартылған және оны кері тартпауға жақсы уәждемесі бар.

- платформаларда көптеген жобалар болғандықтан, таңдаудың көптеген түрінің болуы

- қойылған міндеттерді шешу ұзаққа созылмайды, себебі көп жағдайда нақты уақытша бағдарлар орнатылған.

Краудсорсингпен байланысты тәуекелдер

- тобыр ақылды болуы мүмкін емес, өйткені барлық адамдар әртүрлі және келісу өте қиын;

- қаржы сыйақысын барлық адамдар алмайды, өйткені төлемнің сайлау принципі бар, көптеген еріктілер жай ғана «рахмет» үшін жұмыс істейді;

- краудсорсинг жобаларын құру қаржыландыруды талап етеді, өйткені нұсқаларды таңдауға, аудиториямен жұмыс істеуге, жарнамаға және т. б. ресурстар қажет;

- ақпараттың тарап кетуі (бәсекелестер ортақ қолжетімділікке қойылатын идеяларды қадағалайды және мұнда бар нәтижені тез енгізу және оны патенттеу маңызды).

Танымал брендтерді пайдаланған табысты краудсорсинг технологиялары: Starbucks "My Starbucks Idea" жобасын іске қосты, онда клиенттер өз пікірлерімен бөлісіп, реценциялар, технологиялар, мекемелердің орналасуы және т.б. бойынша идеяны ұсына алады.

McDonald's-түрлі елдерде жобаларды іске қосатын ең танымал фаст-фуд-клиенттерге жаңа бургерді құруда жарысуға ұсыныс жасап, қорытынды бойынша жеңімпаз мәзірге қосылады.

Lego-танымал компания өз өнімдерін жасау үшін краудсорсингті жиі пайдаланады. Ол клиенттерге бағдарламаны жүктеуді және өз конструкторларын жобалауды ұсынады.

Әлеуметтік желілер мен мессенджерлер арқылы пайдалануға болатын краудсорсинг нысандары:

- тұтынушыға өнім немесе қызмет туралы пікірін қалдыруды өтінеді;

- жұмысқа енгізілетін үздік идеяға конкурс өткізу;

- жұмыс сапасын жақсарту мақсатында клиенттерге сауалнама жүргізу;

- ақпараттық шуды төмендету, құлау қаупін төмендету үшін ЖАО қызметін іске қосқанға дейін адамдардың қалаулары туралы сауалнама (қоғам мен билік арасында байланыс жасайды).

В. Шағымдар, петициялар, конкурстар

Шағымдар мен петицияларды пысықтау үшін заңнамалық негізделген база бар, ол туралы азаматтар мен азаматтық қоғамның түсінігі бар.

Халықты кеңінен тартатын, қызығушылық тудыратын әр түрлі бағыттар шеңберінде конкурстарды жариялау.

Мұндай тәсілді жергілікті жерлерде жұртшылықты тартуды талап ететін мәселелерді шешу кезінде пайдалануға болады.

Брендтер үлгісі бойынша конкурстар платформасын пайдалана отырып, клиенттермен қарым-қатынастың жаңа және қызықты тәсілдерін қалай ашқанын қарастыруға болады

Doritos компаниясы "Crash the Super Bowl" байқауын жариялағанда танымал болғаны сонша ол 32 000 адамды тартты. 10 жыл ішінде Doritos 7 млн. АҚШ долларын сыйлық ретінде берді, сонымен қатар жеңімпаздар ақшалай сыйақы алып қоймай сонымен қатар жарнама және бизнес құру саласында жарық көруіне мүмкіндік алды.

Жарнамада ирония реңктері бар және оны Doritos бағалайды. Соңғы байқауында Doritos жеңімпаздарға 1 млн. АҚШ долларын және атақты режиссер Зак Снайдермен ("300", "Болаттан жасалған адам"фильмдері) ынтымақтасу мүмкіндігін сыйлады. Жеңімпаздар Warner Brothers және DC Comicsтің бір атышулы жобасын құру барысына қатысуға мүмкіндік алды.

Doritos жарнамасы - өзін көрсету мүмкіндігі, сонымен қатар көптеген талантты адамдарға "көлеңкеден шығуға"көмектеседі. Осылайша компания өзін қолжетімді және сенімді екендігін көрсетті.

Starbucks White Cup Contest стаканчигінің үздік дизайнын жасауға конкурсын іске қосты.

Starbucks запустила конкурс на лучший дизайн стаканчика White Cup Contest.

Клиенттер Starbucks стаканчиктерін суретпен, суретке түсіріп, әлеуметтік желілерде #WhiteCupContest хэштегімен орналастырды. Екі айдың ішінде 4 000-нан астам бірегей суреттер алынды.

1 долларға сатып алып 30 рет пайдалануға болатын осы стакандар үшін жыл сайын Starbucks жаңа дизайнды пайдаланады

Қоқыстарды өңдеуді ынталандыру мақсатында Starbucks осы стаканчикті қолданған жағдайда 10 центке жеңілдік береді.

Осылайша, олар өз клиенттеріне экологиялық қауіпсіз өнімдерді пайдаланғаны үшін төлем ақы төлейді.

Бұл Starbucks саясатының бір бөлігі болып табылады, олар адамдарға қоршаған ортаға қамқорлық жасау керектігін түсіндіруге тырысады

Осылайша, байқау бұрын ешкім кездестірмеген таланттарды анықтауға мүмкіндік берді.

Мұндай түрдегі шешімдерді немесе оның элементтерін қолдану V бөлімнің кейстерін шешу кезінде мүмкін болады.

Lay ' s "Do Us A Flavor" байқауы Doritos конкурсынан ерекшеленеді. Бұл конкурста сатып алушыларға чипс дәмі туралы өз идеяларымен бөлісу ұсынылады.

Мәселен, АҚШ-тағы әрбір қалада өз тағамы бар: Филадельфиядан чизстейк, Буффало тауық қанаттары, Чикаго терең пиццасы және т. б.

Lay ' s осы дәстүрлерге назар аударып, сатып алушыларға өз туған қаласын мақтауға мүмкіндік берді. Байқаудың ақтық жеңімпаздары жарияланған кезде, әрбір адам дәмін татып көру үшін осы дәмі бар чипстер барлық жерде сатыла бастады.

Lay ' s сайтында жеңімпазды таңдау бойынша сауалнама жүргізілді.

Do Us A Flavor конкурсының жеңімпаздары: дәмдегіш құйылған Оңтүстік бискит, Гриктауннан жасалған шаурма, батыс жағалауда берілетін трюфельмен толқынды картоп-фри және Нью-Йорк рубенінің дәмдері болды.

Сонымен қатар жеңімпаз 1 млн. АҚШ долларын немесе бір жыл ішінде осы дәмді сатутудан түскен соманың 1% алып отырады.

Бұл мысалда клиенттер нені қалайтындығы және берілген таңдау бойынша ұсынылған сауалнамалар қолданылды. Ең қарапайым таңдау – олардың өздеріне жаңа дәм ұсынуларын сұрау болды.

Бұл ретте Lay ' s өз өнімін нарықтың өзгермелі талаптарына бейімдейді және

салауатты өмір салтын ұстанатындарға арналған тамақ ұсынады, тұздыққа ыңғайлы толқынды чипстер және капучино сияқты керемет дәмдер. Сондықтан адамдар оларды біледі және чипстер сатып алады.

Airbnb өз жолаушыларының көмегін пайдаланды және 2013 жылы өзінің алғашқы науқанын Vine платформасында іске қосты. Олар өз жолаушыларымен жасалған көптеген бейнероликтерінің ішінен ең үздіктерін таңдап, "Бүкіл әлем бойынша саяхат" тақырыбына "Голливуд & Вайндар" қысқа метражын жасады.

2014 жылы олар басқа алаң – Instagramды пайдаланды, мұнда #AirbnbShorts хэштегін пайдаланушылары өз қалалары және онда не үшін болу керек екенін айтып беретін 15-секундты бейне роликтерді жариялады,.

Мұндай тәсілді Қазақстанның облыс орталықтары мен еліміздің кез келген орындары туралы әңгіме барысында қолдануға болады, өйткені көптеген орындар зерттелмеген және үлкен қызығушылық танытады.

Мысалы, бұл үңгірдің неге қызықты екенін айту немесе Марқакөл көлінде үш адамның құшаға әрең жететін гасыр ағашын көрсетсе.

Осылайша, көптеген тарихи орындарды және керемет саяхатшыларды таң қалдыратын Қазақстандағы көптеген орындарды кеңінен насихаттауға болар еді.

Airbnb байқауы адамдарды саяхатқа шабыттандырды. Конкурса қатысушылардың бейнетаспасына қарап, адамдар жаңа орындарды көріп, келесі жолы жаңа турды таңдай алады.

Конкурс өткізу үшін үлкен бюджеттің болуы міндетті емес, адамдарға көңіл бөліп, осы білімден пайда табу қажет.

В. Шығармашылық бағыт: хакатондар, ашық деректер және т. б.

Өңірлік хакатондарды өткізу-бірнеше күн ішінде осы өңірдің тұрғындарын толғандыратын мәселелердің бірін шешуге болатын іс-шара.

Бірнеше аймақтық мәселелерді жеке тректер түрінде қоюға болады.

Жергілікті билік демеуші-компаниялармен бірге (көбінесе бұл бекетте хакатонда табылған шешімдерді жүзеге асырумен айналысатын адамдар) міндеттерді сипаттайды, табыстылық метрикасы (метриктер субъективті және объективті болуы мүмкін).

Қатысушылар Регламентпен белгіленген уақыт ішінде проблеманы тұжырымдайды және өз өнімінің прототипін қалай көрсету туралы шешім ұсынады.

Үздік шешімдерді бұдан әрі осы немесе басқа аймақтарда жүзеге асыруға болады. Жеңімпаздар компанияның сыйлықтарын және ұсынылған шешімді, сондай-ақ одан әрі ынтымақтастықты жүзеге асыру мүмкіндігін алады.

ХАКАТОНДЫ ЖҮРГІЗУ АЛГОРИТМІ

1 қадам: өткізу орны мен уақытын және аймақтық Хакатонның тақырыбын анықтау.

2 қадам: БАҚ және әлеуметтік желілерде және т. б. хабарландыруларды орналастыру арқылы Хакатонға қатысушыларды жинау;

3 қадам: тапсырма қойылғаннан кейін Хакатонға қатысушыларды командаға біріктіру.

4-қадам: әрбір "жалғыз адам" ашық микрофонға қол жеткізе алады және таңдалған міндет, өз тәжірибесі, идеясы және оған жүзеге асыру үшін қандай мамандар қажет екенін айтады.

5 қадам: Егер топ жоба бойынша жұмысты өз бетінше және жоғары деңгейде орындай алатын болса, бір адамнан тұруы мүмкін.

Көбінесе жалғыз жұмыс істеуге тыйым салынады немесе қажет емес, өйткені ұйымдастырушыларға жобаны іске асыру барысында өнімді жалғыз жасауды қалайтындар алдында бірқатар артықшылықтарға ие қалыптасқан команда қажет.

Оңтайлы команда әдетте 4 адамнан тұрады және оған: фронтенд, бэкенд, сайентист күні және бизнес адам кіреді.

6 қадам: жоба бойынша жұмысты бастау жұма күні кешкі сағат 21.00-де басталады, ал дедлайн - жексенбі күні сағат 10.00

Қатысушылардың сапалы бірдеңе жасау үшін уақыты аз сондықтан алаңдағы қатысушыларға компания өкілдері мен менторлар көмектеседі.

7 қадам: жоба бойынша жұмыс компания өкілдерімен қарым-қатынаста басталады, олар міндеттердің ерекшелігін, метриктерді жақсы түсінеді және олар соңында қатысушылардың барлық жұмыстарын бағалайтын болады.

Бұл жердегі мақсат өзекті бағыттарды және назар мен уақытты қайда аудару керектігін түсіну

8 қадам: жобамен жұмыс істеу және чек-пониттерді орнату - қойылған міндеттерді орындау қажеттігін бақылау уақыты, сондай-ақ менторлармен-компания өкілдерімен және техникалық мамандармен қарым-қатынасты жалғастыру, өйткені бұл Сіздің жобаңыздың бағытын түзету үшін пайдалы болады.

9 қадам: хакатондарға көптеген жаңадан келген адамдар қатысатындықтан, ұйымдастырушылар дәрістер мен шеберлік сыныптарын өткізе алады.

3 тақырыптық дәріс:

- Өз идеяңды өнім түрінде қалай ұсынасың;

- техникалық тақырып;

питчинг туралы (тыңдаушыларды жсалықтырып алмас үшін өз өнімін қалай ұсыну керек, сахнада қимылдарды қалай дұрыс пайдалану керек).

10 қадам: жексенбі күні таңертең-қазылар алқасы үшін командалық жұмыс нәтижелерін ұсыну.

Барлығы техникалық сараптамадан басталады – барлық жұмыс сияқты тексеру жұмыс істейді.

Тексеру мақсаты-өнім өндірмей тек әдемі презентация және buzzwords жасаған командаларды шындығында өнім жасаған командалардан бөліп тастау.

Техникалық сараптама маңызды, өйткені 12 слайд жасаған команда бірінші орынды жеңіп алатын жағдайлар болады.

11 қадам: қатысушылардың сөз сөйлеуінен кейін қазылар алқасы жеңімпаздарды марапаттау туралы шешім қабылдайды.

12 қадам: БАҚ және әлеуметтік желілерде Хакатон өткізу туралы ақпарат тарату.

Хакатондардың артықшылықтары:

- жоқтан бар идея ойлап оны 2 күн ішінде жүзеге асыруға болады;
- өз жұмысыңыз туралы жедел фидбэк алуға болады;
- сыни ойлауды игеруге болады;
- топта жұмыс істеу қабілетін игеруге болады;
- тайм-менеджментті арттыру;
- стресстік жағдайда жұмыс істей білу деңгейін арттыру;
- өз жұмысының нәтижесін түсінікті түрде көрсете білуге үйрету;
- презентация жасай білу дағдысын жан-жақты зерттеу;
- тактиканы пысықтау;
- қысқа мерзім ішінде қойылған мәселелерді шешу;

- мәселелердің пайда болу себептерін анықтау;
- өңір үшін өзектілікке айналған мәселелерді тексеру;
- шешімнің мәселеге сәйкестігін тексеру;
- шешімнің оңтайлылығын тексеру;
- мәселенің өзектілігі мен ұсынылған шешімнің дұрыстығы;
- және басқалар.

Хакатонның өткізілуін және жаңа қызметкерлерді жалдау тәсілі ретінде пайдалануға болады. Екі күн барысында адамның адекваттылығын және оның командада немесе жалғыз жұмыс істей білуін анықтауға болады, мұндай нәтижелерді әңгімелесуде анықтауға болмайды.

Мұндай тексеру "жауынгерлік" жағдайда тест күнін ауыстыра алады.

Сондай-ақ, датасаенс хакатондарға арналған пунктті орындау өзекті болып табылады. Демеуші компаниялар көбінесе жабық болып табылатын іс-шараны өткізу кезінде нақты датасеттер ұсынады, бұл proof of concept қатысушыларына күтпеген жағдай емес, нақты датасетте көрсетуге кедергі келтірмейді. Мұндай нәтижелер демеуші компанияға немесе бәсекелес компанияға жұмысқа орналасу кезінде көмектесе алады. Бұл жерде мамандар бағалаған орындалған жобалар рөл атқарады. Мұндай іске асырылған жобалар қатысушылардың мәртебесін арттыруға және жалпы аймақтың проблемалық мәселелерін шешуге ықпал етуге көмектеседі.

4.3 Сызба

СХЕМА ТИПОВОЙ МОДЕЛИ

4.4. Азаматтық қоғаммен өзара іс-қимылдың ұсынылатын тетіктерін SWOT-талдау

Ішкі орта	Оң ықпал	Теріс ықпал
	Күшті жақтары:	Әлсіз жақтары:
	<ul style="list-style-type: none"> – қоғамдық кеңестердің жұмысын қайта жүктеу; – азаматтар үшін консультациялар бюросын құру; – ЖАО жанындағы сараптамалық кеңестер мен жұмыс топтарының жұмысын қайта жүктеу; – қоғамдық бақылаудың әртүрлі нысандарын қолдану; – реттеу әсерін бағалау және т. б.; жұмыс топтарын қайта жүктеу. 	<ul style="list-style-type: none"> – жергілікті жерлердегі тұрғындармен белсенді жұмыс жасама.
Сырқы орта	Мүмкіндіктер:	Қауіптер:
	Кеңінен тарту тетіктері: <ul style="list-style-type: none"> – дауыс беру; – референдумдар, сауалнамалар; – краудсорсинг; – шағымдар, петициялар, конкурстар; – шығармашылық бағыттар: хакатондар, ашық деректер және т. б. 	<ul style="list-style-type: none"> – ұсынылған тетіктер жергілікті жерлердегі азаматтық қоғамның белсенді болмауына байланысты, және оларға салынған ресурстар барынша қажетсіз болуы мүмкін.

Шешім

Күшті жақтары + мүмкіндіктер = қоғамдық кеңестердің жұмысын қайта іске қосу + түрлі бағыттардағы сарапшылардың ұсынымы бойынша сараптамалық сызуды кеңейту түрінде кеңінен тарту тетіктерін қолдану, сондай-ақ қоғамдық кеңестерді жұмылдырушы күш ретінде пайдалану Қоғамдық кеңестер мүшелерінің сарапшылығын арттырады, қалыптасқан жағдайға объективті талдау береді және шешім қабылдау кезінде эмоциялық әсерлерден бас тартады, қоғамдық кеңестердің Құзыретті мүшелерінің құрамын кеңейтеді (болашақта осы кеңестердің мүшелері болады), сараптамалық пікірді пайдалану есебінен қоғамдық кеңестердің мәртебесін арттырады және т. б.; азаматтар үшін кеңес беру бюросын құру жергілікті жерлерде азаматтарға тегін, құпия, объективті және тәуелсіз кеңестер беруге, оқытуды өткізу сапасын арттыруға, консалтингтік қызметтер көрсетуге, құқықтық, әлеуметтік және басқа да өзекті мәселелер бойынша ақпарат беруге, жергілікті әкімдіктермен әлеуметтік саясат мәселелері бойынша

өзара іс-қимыл жасауға ықпал ететін болады.; азаматтардың билік қызметі туралы ақпаратқа, журналистік тергеулерге, өтініштерге (жеке немесе ұжымдық мемлекеттік билік және жергілікті өзін-өзі басқару органдарына), азаматтардың жергілікті басқару органдары арқылы қоғам істерін басқаруға қатысуына, қоғамдық пікір қалыптастыратын және басқарушы элитаға әсер ететін қоғамдық тыңдауларға, ғылыми-зерттеу, журналистік және көркем шығармаларға, мемлекеттік өмірдің заң жобаларын және басқа да маңызды мәселелерін қоғамдық талқылауға қол жеткізуін қамтамасыз ету арқылы қоғамдық бақылауды кеңейту, қоғамдық сараптауға, алқабилер сотына қатысуға тарту; жұмыс топтарының жұмысы кезінде Дельфи әдісін пайдалану; өңірлік хакатондар өткізу, краудсорсинг, конкурстар өткізу арқылы жергілікті проблемаларды шешуге халықтың назарын аудару.

Күшті жақтары + қауіп-қатерлер = қоғамдық кеңестердің жұмысын қайта жүктеу, азаматтар үшін кеңес беру бюросын құру, АЖО жанындағы сараптамалық кеңестер мен жұмыс топтарының жұмысын қайта жүктеу, қоғамдық бақылаудың әртүрлі нысандарын қолдану, реттеуші әсерді бағалау, жұмыс топтарын қайта жүктеу ұзақ уақытты, қосымша оқытуды, тұрақты мониторингті, қосымша қаржыны талап етеді, жергілікті ҮЕҰ-мен және жергілікті жерлердегі азаматтық қоғамның белсенді болмауы, оның ішінде оларға салынған ресурстардың қажетсіз болуы.

Әлсіз жақтары + мүмкіндіктер = жергілікті жерлерде жергілікті халықпен белсенді жұмыстың болмауы басқа елдерде бейімделуден сәтті өткен және қазақстандық жағдайларда пайдалы болуы мүмкін тартудың жаңа тетіктерін қолдану арқылы біртіндеп өзгертуге болады – сауалнамалар, краудсорсинг, конкурстар, хакатондар және т. б.

Әлсіз жақтары + қауіп-қатерлер = жергілікті жерлерде жергілікті халықпен белсенді жұмыстың болмауы ұсынылған тетіктерден бас тартуы ал оларға салынған ресурстар бекер болуы мүмкін

5 БӨЛІМ. ЖЕРГІЛІКТІ АТҚАРУШЫ ОРГАНДАРДЫҢ ШЕШІМДЕРІ ҮШІН ҰСЫНЫЛАТЫН КЕЙСТЕР

КЕЙС № 1 «КӨП БАЛАЛЫ АНАЛАРДЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІН ШЕШУ»

Соңғы уақытта өткір әлеуметтік мәселелердің бірі - көп балалы отбасылардағы мәселелерді шешу болып табылады. Еліміздің барлық өңірлері үшін бұл мәселе әлеуметтік жарылысқа әкелуі мүмкін "ауырсыну нүктелерінің" бірі болып табылады.

Халықтың осы санатының мәселелерін пайдалану балалары үшін әлеуметтік жәрдемақыларды, тұрғын үй алуға жеңілдіктерді және басқа да талаптарды арттыруды талап ететін көп балалы аналардың митингтеріне айналды.

Осыған байланысты, халықтың осы санатының проблемалық мәселелерін қарау және шешу үшін кешенді тәсіл ұсынылады. Айта кету керек, әрбір өңірде проблемалық аймақтарды шешу бірдей болмайды, өйткені экономикалық даму әр түрлі болып табылады.

Мұнда халықтың осы санатына әсер ету тәсілі бойынша барлық сыртқы және ішкі факторларды ескеру маңызды. Осыдан болжамдық деректерді ескере отырып, кезең-кезеңмен жұмыс жүргізу басталады.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Ауылдық округ деңгейінде:

- 1) ауылдар бөлінісінде көп балалы отбасылар туралы ақпарат жинау (отбасы құрамы туралы мәліметтер, ата-аналарының жұмысының болуы);
- 2) балабақшадағы орындармен қамтамасыз етілуі;
- 3) мектептерде орындармен қамтамасыз етілуі (оның ішінде мамандандырылған мектептерде);
- 4) кәсіптік техникалық училищелерде орындардың қамтамасыз етілуі;
- 5) медициналық тексеруден өту мүмкіндігі;
- 6) қосымша емдеуді қажет ететін аурулары бар балалар туралы мәліметтер (БЦП, аутизм және т. б.);
- 7) мүгедек балалар туралы мәліметтер;
- 8) мүгедектігі бар ата-аналар туралы мәліметтер;
- 9) ата-анасының біреуінсіз қалған балалар;
- 10) тұрғын үймен қамтамасыз етілуі (1 адамға қанша шаршы метрден келеді).

Аудан орталығы базасында:

- 1) ауылдық округтер бөлінісінде ауданда тұратын көп балалы отбасылар туралы мәліметтерді жинау;
- 2) балабақшадағы орындармен қамтамасыз ету;

3) мектептерде орындармен қамтамасыз етілуі (оның ішінде мамандандырылған мектептерде);

4) кәсіптік техникалық училищелерде орындардың қамтамасыз етілуі;

5) медициналық тексеруден өту мүмкіндігі;

6) қосымша емдеуді қажет ететін аурулары бар балалар туралы мәліметтер (БЦП, аутизм және т. б.);

7) мүгедек балалар туралы мәліметтер;

8) мүгедектігі бар ата-аналар туралы мәліметтер;

9) ата-анасының біреуінсіз тәрбиеленетін балалар;

10) тұрғын үймен қамтамасыз етілуі (1 адамға қанша шаршы метрден келеді).

Облыс орталығы/Республикалық маңызы бар қала базасында (аудандар бөлінісінде):

1) аудандар бойынша ауданда тұратын көп балалы отбасылар туралы мәліметтерді жинау;

2) балабақшадағы орындармен қамтамасыз етілуі;

3) мектептерде орындармен қамтамасыз етілуі (оның ішінде мамандандырылған мектептерде);

4) кәсіптік техникалық училищелерде орындардың қамтамасыз етілуі;

5) медициналық тексеруден өту мүмкіндігі;

6) қосымша емдеуді қажет ететін аурулары бар балалар туралы мәліметтер (БЦП, аутизм және т. б.);

7) мүгедек балалар туралы мәліметтер;

8) мүгедектігі бар ата-аналар туралы мәліметтер;

9) ата-анасының біреуінсіз тәрбиеленетін балалар;

10) тұрғын үймен қамтамасыз етілуі (1 адамға қанша шаршы метрден келеді).

Республика бойынша:

1) облыс бойынша ауданда тұратын көп балалы отбасылар туралы деректерді жинау;

2) балабақшадағы орындармен қамтамасыз етілуі;

3) мектептерде орындармен қамтамасыз етілуі (оның ішінде мамандандырылған мектептерде);

4) кәсіптік техникалық училищелерде орындардың қамтамасыз етілуі;

5) медициналық тексеруден өту мүмкіндігі;

6) қосымша емдеуді қажет ететін аурулары бар балалар туралы мәліметтер (БЦП, аутизм және т. б.);

7) мүгедек балалар туралы мәліметтер;

8) мүгедектігі бар ата-аналар туралы мәліметтер;

9) ата-анасының біреуінсіз тәрбиеленетін балалар;

10) тұрғын үймен қамтамасыз етілуі (1 адамға қанша шаршы метрден келеді).

1.Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді жинағаннан кейін ел бойынша жалпы картаны талданып, анықталсын:

1) көп балалы отбасылардың тұратын орындарын оқшаулау (ауылдық округтер мен қалалық аудандар бөлінісінде);

2) олардың балабақшаларда, мектептерде (оның ішінде мамандандырылған мектептерде), кәсіптік-техникалық училищелерде орындармен қамтамасыз етілуі бойынша, аурулары бар және қосымша емдеуді талап ететін балаларға көмек көрсету бойынша (БЦП, аутизм және т.б.), тұрғын үймен қамтамасыз етілуі бойынша (1 адамға қанша шаршы метр келеді) қажеттілігін анықтау.

3) мүгедек балаларға, мүгедектігі бар ата-аналарға, ата-анасының біреуінсіз тәрбиеленетін балаларға көмек көрсету жөніндегі шаралар (таяудағы 5-10 жылға).

1.Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін ел бойынша жалпы картаны талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау:

1) көп балалы отбасылар үшін мемлекет ұсынатын жеңілдіктер мен мүмкіндіктер туралы сапарларды жүзеге асыру және хабардар ету (ауылдық округтер мен қалалық аудандар бойынша-ЖАО өкілдері);

2) балабақшаларда, мектептерде (оның ішінде мамандандырылған мектептерде), кәсіптік-техникалық училищелерде орындармен қамтамасыз етілуі, аурулары бар және қосымша емдеуді талап ететін балаларға көмек көрсетілу (БЦП, аутизм және т. б.), тұрғын үймен қамтамасыз етілуі (1 адамға қанша шаршы метрден келеді) бойынша әлеуметтік қызметтерге қажеттілікті (таяудағы 5-10 жылға) айқындау;

3) мүгедек балаларға, мүгедектігі бар ата-аналарға, ата-анасының біреуінсіз тәрбиеленетін балаларға көмек көрсету жөніндегі әлеуметтік қызметтерге (таяудағы 5-10 жылға) шаралар белгілеу;

4) көп балалы отбасылардағы жағдайдың өзгеруі бойынша мониторинг жүргізу (асыраушысынан айрылу және мемлекеттік қолдау қажет болатын басқа да өмірлік жағдайлар) - ЖАО;

5) жалға берілетін тұрғын үй құрылысын жоспарлау (көп балалы отбасылар үшін 5-10 жылға) - ЖАО;

6) көп балалы отбасылардан шыққан (кәсіптік-техникалық училищеге және елдің ЖОО-на түскен) балаларға арналған жатақханалардағы бөлмелердің белгілі бір санын жоспарлау- ЖАО;

7) көп балалы отбасыларға көмек көрсетуге бюджет қаражатын бөлуді жоспарлау (таяудағы 5-10 жылға) - ЖАО;

8) көп балалы аз қамтылған отбасыларға жалпыға бірдей оқу

қаражаты есебінен көмек қарастыру (кеңсе тауарлары, мектеп және спорттық киім, аяқ киім, жылы және қысқы киім, жазғы лагерьлерге жолдама, тамақтану- ЖАО;

9) ТЖ нәтижесінде зардап шеккен көп балалы отбасыларға көмек көрсету - ЖАО; (барлық қажетті құжаттарды ресімдеу және беру кезінде көмек).

1.Техникалық шешім

1) ауылдық округтерден/аудандардан/облыстардан деректер жинауды автоматтандыру;

2) ауданда/облыста/республикада дашбордтарда барлық деректерді қалыптастыру және шығару;

3) талдау және шешімдер қабылдау үшін алынған талдау ақпаратын жіберу.

1.Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Қоғамдық кеңестер түрінде механизм қолдану, оған сарапшылар ретінде әр өңірдегі көп балалы аналардың өкілдерін шақыру және осы санаттағы халықтың көтерген проблемалық мәселелерін тыңдау және қарау арқылы отырыс өткізу.

Одан әрі көп балалы аналардың ұсыныстарын қарастыру және жергілікті билік осы аймақтың ҮЕҰ-мен бірлесе отырып, оларды шешуге қалай дайын екенін қарастыру үшін ми шабуылын жүргізу.

Ұсынылады:

- сарапшылар панеліне азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл жасау бойынша өз ұсыныстарын дәлелдей беретін көп балалы аналардың өкілдерін енгізу (көп балалы аналар одақтарын құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.)

- қоғамдық кеңестерді шешім қабылдауға және қоғамдағы әлеуметтік жанжалдарға жол бермеуге қабілетті жұмылдырушы күш ретінде пайдалану.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі көп балалы отбасылар мәселелерінің қалай шешіліп жатқаны, олардың қандай кепілдіктері бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айтып бере алатын нақты сарапшыларды тарта алады.

Көп балалы аналар мен көп балалы отбасы мүшелеріне консультациялық-құқықтық көмек көрсетілетін "азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану. Осы бюролардың базасында көп балалы отбасы мүшелері мен көп балалы аналарды оқытуды, қосымша дағдыларды меңгеруді ұйымдастыруға болады.

Ауылдық округ аудан орталығынан шалғай орналасқан жағдайда көп балалы отбасы мүшелерімен өзара іс-қимыл жасау үшін телекоттеджейлердің шығуын ұйымдастыру.

Осылайша, шалғай ауылда тұратын адамдармен жұмыс істеу

мүмкін болады. Телекоттедж бағдарламасы шеңберінде өзінің күнделікті өмірінде әлемнен оқшаулағандарға қарым-қатынас жасау және жеке даму үшін қосымша мүмкіндіктер беретін жаңа ақпараттық технологиялар туралы көмек көрсету және әңгімелеу.

Сондай-ақ, телекоттедждің аясында:

жылжымалы оқу орталығы (компьютерде жұмыс істеуге оқыту бойынша курстар, телекоммуникациялық жабдықтарды пайдалануға оқыту және т. б.);

- кітапханаға;

- пошта;

- телекоммуникациялық техника дүкені;

- байланыс орталығы;

- сервистік орталық (хаттарды құрастырумен, бухгалтерияны жүргізумен, аудармалармен және т.б. жергілікті фирмаларға көмек көрсету, шағын кәсіпорындарға арналған кеңсе функцияларын орындау және компьютерлерді сатып алу және бағдарламалық қамтамасыз ету мәселелері бойынша кеңес беру)

1. 4 мүдделер тобын ескере отырып шешім қабылдау:

1 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары, бірақ әсер ету деңгейі төмен тараптар.

2-топ-қызығушылық деңгейі жоғары және әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

3 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес және әсер ету деңгейі төмен тараптар.

4-топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес, бірақ әсер ету дәрежесі жоғары тараптар.

КЕЙС № 2 «ҚҰРЫЛЫС НЫСАНДАРЫН БАҚЫЛАУ»

Қарағанды облысында "Бесоба" тұрғын үй кешені құлағаннан кейін бүкіл ел бойынша осындай жағдайларға жол бермеу шаралары қабылдана бастады.

Сараптамалық қорытындылардың деректері бойынша төтенше жағдайдың негізгі себебі шынайы инженерлік-геологиялық деректердің болмауы және жобалау ұйымында тиісті лицензияның болмауы және нәлдік циклдің құрылысын сапасыз орындау фактісінің анықталуы болды.

Осыған байланысты, осы бағыттағы проблемалық мәселелерді қарау және шешу үшін кешенді тәсіл ұсынылады.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан орталығы деңгейінде:

1) деректерді жинауды автоматтандыруды ұйымдастыру;

1.1) техникалық қадағалау сарапшыларынан құрылыс барысы туралы есептер бойынша;

1.2) ауданда салынып жатқан барлық жобалар бойынша есеп беру мерзімдерінің кестесі;

1.3) салынатын объектілер бөлінісінде жиынтық есептілік бойынша;

2) автоматтандыру:

2.1) ауданда салынатын жобалар базасы бойынша қажетті ақпаратты жылдам іздеу;

2.2) техникалық қадағалаумен коммуникация (есептілікті ұсыну мерзімдерінің басталғаны туралы хабарламаларды тарату);

3) проблеманы шешудің мүмкін нұсқаларын талдау;

4) ең жақсы шешім әзірлеу.

Осылайша, **облыс орталығы деңгейінде** ақпарат жинауды жүзеге асыруға мүмкіндік беретін:

1) облыс бойынша тұрғын үйдің жағдайын бағалау және дайындығын анықтау (тапсыру мерзімдеріне сәйкес және ішкі мерзімдерге сәйкес - іргетасты құюдан, ішкі әрлеу жұмыстарынан бастап қасбетті және т. б. әрлеуге дейін.);

2) жұмыстың жоспарланған барысы қалай жүзеге асырылатынын түсіну үшін есеп беру мерзімдерінің сыртқы мониторингін жүзеге асыруға және олар бұзылған жағдайда-себептерді жою жөніндегі шешімнің нұсқаларын қарауға;

3) облыстың барлық салынып жатқан объектілері бойынша жиынтық есепті қалыптастыру.

2.Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Алынған ақпаратқа сәйкес облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады:

- қалалар мен аудандар бөлінісінде тұрғын үй қорын кеңейтудің жалпы көрінісі;

- азаматтардың түрлі санаттары арасында тұрғын үй кезегін жылжыту бойынша жалпы көрініс;

- облыстың қалалары мен аудандары бойынша тұрғын үй кезегін жылжыту бойынша жалпы көрініс;

- нақты мерзісін көрсете отырып, азаматтардың барлық санаттарын тұрғын үймен қамтамасыз ету (көп балалы отбасылар, мүгедек балалары бар отбасылар, жетім балалар және т. б.);

- әлеуметтік мекемелерде (балабақшалар, мектептер, емханалар және т. б.) орын қажеттілігін қамтамасыз ету бойынша жалпы көрініс;

- балабақшаларда, мектептерде және басқа да әлеуметтік мекемелерде орын беру бойынша болжамды деректер;

- құрылыс мерзімінің бұзылуына жол бермеу.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдау және алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау:

1) тұрғын үйге деген қажеттілікті және қалалар мен аудандар бөлінісінде тұрғын үй қорын кеңейту жүзеге асырылатын жерлерді салыстыру

2) тұрғын үйге деген қажеттілікті және азаматтардың түрлі санаттары арасында тұрғын үйге кезектің қалай жылжуын салыстыру (азаматтардың санаттары арасында тұрғын үйге кезекте "тұрып қалу" себептерін анықтаумен);

3) тұрғын үйге қажеттілікті салыстыру және облыстың қалалары мен аудандары бөлінісінде тұрғын үйге кезек қалай жылжитындығының көрінісі;

4) қалалар мен аудандар бөлінісінде азаматтардың осал санаттары (көп балалы отбасылар, мүгедек балалары бар отбасылар, жетім балалар және т. б.) тұрғын үймен қаншалықты қамтамасыз етілгендігін бағалау;

5) әлеуметтік мекемелерде (балабақшалар, мектептер, емханалар және т. б.) қамтамасыз ету бойынша қажеттілікті салыстыру;

6) болжамдық деректер негізінде балабақшаларға, мектептерге және басқа да әлеуметтік мекемелерге жаңа қажеттілік салу;

2. құрылыс мерзімі бұзылған жағдайда нақты жағдайға байланысты басқару шешімдерін қабылдау мүмкіндігін қарастыру (форс-мажор, құрылыс мерзімінің бұзылуы мердігердің/тапсырыс берушінің және т.б. кінәсінен).

4. Техникалық шешім

1) аудандардан/облыстардан деректер жинауды автоматтандыру;

2) ауданда/облыста/республикада дашбордтарда барлық деректерді қалыптастыру және шығару (бекітуде қажет болған жағдайда жауапкершілікті жүктеу мақсатында тұрғызылған және тұрғызылатын объектілер бойынша барлық деректер болуы тиіс));

3) әрбір аудан/аймақ бөлінісінде ұсынымдар топтамасымен бірге өсу желісі бойынша шешімдерді талдау және қабылдау үшін алынған аналитикалық ақпаратты жіберу.

Облыстық деңгейде - аудандық әкімдіктер "әлсіз" орындарды көрсетумен және олардың шешімі бойынша ұсыныстармен ақпарат жібереді;

республикалық деңгейде-облыстық және Республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері осындай ақпаратты жібереді.

КЕЙС № 3 «БАЛА ҚҰҚЫҒЫН ҚОРҒАУ БОЙЫНША МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

Әлеуметтік бағыт мәселелері қазіргі заманғы саяси күн тәртібіне шығатын өткір мәселе, себебі олар көбінесе қазіргі жергілікті басқару жүйесінде жатқан, уақыттың жаңа талаптарына әрдайым сәйкес келмейтін мәселелерді жалаңаштайды.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды бағыттары болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

1) жетім балаға (жетім балаларға) және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаға (балаларға) қамқоршылық немесе қорғаншылық белгілеу;

2) қорғаншылық және қамқоршылық жөнінде анықтама беру;

3) кәмелетке толмаған балалардың мүлкіне иелік ету және кәмелетке толмаған балаларға мұра ресімдеу үшін анықтамалар беру;

4) кәмелетке толмаған балаларға меншік құқығында тиесілі мүлікпен жасалатын мәмілелерді ресімдеу үшін қорғаншылық немесе қамқоршылық бойынша функцияларды жүзеге асыратын органдардың анықтамаларын беру;

2. Мемлекеттік қызметтердің Республикалық тізіліміне кіретін қызметтер қатарынан алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді жинағаннан кейін ел бойынша жалпы картаны талдап, анықтау:

1) өңірлер бөлінісінде қанша бала қорғаншылықта немесе қамқоршылықта (көрсетілген қызметтер негізінде));

2) баланы (балаларды) патронаттық тәрбиелеуге беру және патронат тәрбиешілерге берілген баланы (балаларды) асырап-бағуға ақшалай қаражат төлеуді тағайындау;

3) патронат тәрбиешілерге берілген баланы (балаларды) асырап-бағуға ақшалай қаражат төлеуді тағайындау;

4) қорғаншыларға немесе қамқоршыларға жетім баланы (жетім балаларды) және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған баланы (балаларды) асырап-бағуға жәрдемақы тағайындау.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін ел бойынша жалпы картаны талдап, алынған ақпаратты талдау негізінде қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау:

1) өңірлер бөлінісінде қорғаншылықтағы немесе

қамқоршылықтағы балаларға қатысты әлеуметтік қорғау/қаржыландыру шараларын есептеу (5-10 жылға арналған болжамды деректер);

2) мүмкіндігі шектеулі балаларды жұмысқа орналастыру мүмкіндігін қарастыру (5-10 жылға арналған болжамды деректер));

3) балаларды патронаттық тәрбиеге алғандармен жұмысты (психологтарды және басқа да мамандарды) ұйымдастыру;

4) патронаттық тәрбиеге алынған балалардың құқықтарының бұзылуына жол бермеу мақсатында оларға бақылауды жүзеге асыру;

5) жасөспірімдердің құқықтары бұзылған жағдайда қайда жүгіну керектігі туралы хабардар болуын ұйымдастыру.

4. Техникалық шешім

1) ауылдық округтерден/аудандардан/облыстардан деректер жинауды автоматтандыру;

2) ауданда/облыста/республикада дашбордтарда барлық деректерді қалыптастыру және шығару;

3) әрбір аудан/өңір бөлінісінде ұсынымдар топтамасымен бірге өсу желісі бойынша талдау және шешімдер қабылдау үшін алынған талдамалық ақпаратты жіберу (облыстық деңгейде - аудандық әкімдіктер "әлсіз" орындарды көрсете отырып және олардың шешімі бойынша ұсыныстар жібереді; республикалық деңгейде – облыстық және Республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері Ұқсас ақпаратты жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Қоғамдық кеңестер түрінде механизм қолдану, оған сарапшылар ретінде қорғаншылық және қамқоршылық өкілдерін, сондай-ақ әр өңірде бала асырап алған ата-аналарды шақыру және халықтың осы санаты көтерген проблемалық мәселелерді тыңдау және қарау арқылы отырыстар өткізу.

Бұдан әрі ұсыныстарды қарастыру және жергілікті билік осы аймақтың ҮЕҰ-мен бірлесе отырып, оларды шешуге қалай дайын екендіктерін қарастыра отырып, ми шабуылын жүргізу.

Ұсынылады:

сараптама панеліне қорғаншылық және қамқоршылық өкілдерін, сондай-ақ азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл жасау бойынша өз ұсыныстарын дәлелдеп беретін ұл/қыз балаларды асырап алған ата-аналармен кеңейту (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т. б);

қоғамдық кеңестерді шешім қабылдауға және қоғамдағы әлеуметтік жанжалдарға жол бермеуге қабілетті жұмылдырушы күш ретінде пайдалану.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар

және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын нақты сарапшыларды тарта алады.

Консультациялық-құқықтық көмек көрсетілетін "азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану. Осы бюролардың базасында оқытуды, қосымша дағдыларды және т. б. меңгеруді ұйымдастыруға болады.

Ауылдық округ аудан орталығынан шалғай орналасқан жағдайда өзара іс-қимыл жасау үшін телекоттеждердің шығуын ұйымдастыру.

Осылайша, шалғай ауылда тұратын адамдармен жұмыс істеу мүмкін болады.

Телекоттедж бағдарламасы шеңберінде өзінің күнделікті өмірінде әлемнен оқшаулағандарға қарым-қатынас жасау және жеке даму үшін қосымша мүмкіндіктер беретін жаңа ақпараттық технологиялар туралы көмек көрсету және әңгімелеу.

Сондай-ақ, телекоттеждің аясында:

жылжымалы оқу орталығы (компьютерде жұмыс істеуге оқыту бойынша курстар, телекоммуникациялық жабдықтарды пайдалануға оқыту және т. б.);

- кітапханаға;

- пошта;

- телекоммуникациялық техника дүкені;

- байланыс орталығы;

сервистік орталық (хаттарды құрастырумен, бухгалтерияны жүргізумен, аудармалармен және т.б. жергілікті фирмаларға көмек көрсету, шағын кәсіпорындарға арналған кеңсе функцияларын орындау және компьютерлерді сатып алу және бағдарламалық қамтамасыз ету мәселелері бойынша кеңес беру)

6. 4 мүдделер тобын ескере отырып шешім қабылдау:

1 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары, бірақ әсер ету деңгейі төмен тараптар.

2-топ-қызығушылықтың деңгейі жоғары және әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

3 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес және әсер ету деңгейі төмен тараптар.

4-топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес, бірақ әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

№ 4 КЕЙС «КЕДЕРГІСІЗ ОРТАНЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІН ШЕШУ»

Әлеуметтік бағыт бойынша сұрақтар тізіміне мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін кедергісіз орта құруды жатқызуға болады.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған

деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды бағыттары болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

1) Дамуында проблемалары бар балалар мен жасөспірімдерді оңалту және әлеуметтік бейімдеу;

2) арнайы жалпы білім беретін оқу бағдарламалары бойынша оқыту үшін мүмкіндіктері шектеулі балалардың құжаттарын қабылдау және арнайы білім беру ұйымдарына қабылдау;

3) мүмкіндігі шектеулі балаларды тәрбиелеп отырған отбасыларға консультациялық көмек көрсету;

4) мүгедектерге протездік-ортопедиялық көмек ұсыну үшін оларға құжаттарды ресімдеу;

5) жүріп-тұруы қиын бірінші топтағы мүгедектерге жеке көмекшінің және есту кемістігі бар мүгедектерге ымдау тілі маманының қызметтерін ұсыну үшін мүгедектерге құжаттарды ресімдеу;

6) мүгедектерге кресло-арбалар беру;

7) Мүгедектерді санаторий-курорттық емдеумен қамтамасыз ету;

8) мүгедек балаларды үйде оқытуға жұмсалған шығындарды өтеу;

9) Мүгедектерді сурдо-тифлотехникалық және міндетті гигиеналық құралдармен қамтамасыз ету;

10) бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру ұйымдарына денсаулығына байланысты ұзақ уақыт бойы бара алмайтын балаларды үйде жеке тегін оқытуды ұйымдастыру үшін құжаттарды қабылдау;

11) мүмкіндіктері шектеулі балаларды тексеру және оларға психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялық көмек көрсету;

12) мүмкіндігі шектеулі балаларға арнаулы түзету және басқа да ұйымдарға медициналық, арнаулы білім беру және арнаулы әлеуметтік қызметтер алу үшін жолдама беру.

2. Мемлекеттік қызметтердің Республикалық тізіліміне кіретін қызметтер қатарынан алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді жинағаннан кейін ел бойынша жалпы картаны талдап, анықтау:

1) оңалту және әлеуметтік бейімдеуді қажет ететін дамуында проблемалары бар балалар мен жасөспірімдердің саны;

2) арнайы жалпы білім беретін оқу бағдарламалары бойынша оқытуды қажет ететін мүмкіндіктері шектеулі балалардың саны;

3) консультациялық көмек көрсету талап етілетін мүмкіндіктері шектеулі балаларды тәрбиелеп отырған отбасылардың саны;

4) протездік-ортопедиялық көмек талап етілетін мүгедектердің

саны;

5) жеке көмекшінің қызметін талап ететін мүгедектердің саны (жүріп-тұруы қиын бірінші топтағы мүгедектер және есту кемістігі бар мүгедектер));

6) кресло-арбалар талап етілетін мүгедектердің саны;

7) санаторлық-курорттық емдеуді қажет ететін мүгедектердің саны;

8) үйде оқытуға жұмсалған шығындарды өтеуді қажет мүгедек балалардың саны;

9) сурдо-тифлотехникалық және міндетті гигиеналық құралдарды талап ететін мүгедектердің саны;

10) бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру ұйымдарына денсаулығына байланысты ұзақ уақыт бойы бара алмайтын үйде жеке тегін оқытуды қажет ететін балалардың саны;

11) тексеру және психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялық көмек көрсетуді талап ететін мүмкіндіктері шектеулі балалардың саны;

12) медициналық, арнаулы білім беру және арнаулы әлеуметтік қызметтерді алу үшін арнайы түзету және басқа да ұйымдарға жіберу талап етілетін мүмкіндіктері шектеулі балалардың саны.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін ел бойынша жалпы картаны талдап, алынған ақпаратты талдау негізінде қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау:

1) оңалту және әлеуметтік бейімдеуді қажет ететін дамуында проблемалары бар балалар мен жасөспірімдердің қажеттілігін қарастыру және алдағы 5-7 жылда қалай жабылатынын есептеу;

2) арнайы жалпы білім беретін оқу бағдарламалары бойынша оқыту қажет мүмкіндіктері шектеулі балалардың қажеттілігін қарастыру және оқу орнын анықтай отырып, оқытуды қамтамасыз ететін мамандардың қажеттілігін есептеу;

3) консультациялық көмек көрсетуді талап ететін мүмкіндіктері шектеулі балаларды тәрбиелеп отырған отбасылардың қажеттілігін есептеу және штатты соңғы технологиялар бойынша оқыту мүмкіндігімен қажетті мамандармен қамтамасыз ету бойынша мүмкіндіктерді қарастыру;

4) протездік-ортопедиялық көмек қажет ететін мүгедектердің қажеттілігін есептеу және бюджеттен қажетті қаражат салу, сондай-ақ осы санат үшін кедергісіз орта үшін жағдай жасауды қарастыру;

5) жүріп-тұруы қиын бірінші топтағы мүгедектердің және есту кемістігі бар мүгедектердің жеке көмекшілерімен қамтамасыз ету қажеттілігін есептеу, қажет болған жағдайда туыстарын міндетті дағдыларға оқытуды қарастыру;

- б) кресло-арбалардың қажеттілігін есептеу;
- 7) санаторлық-курорттық емделуде болған уақытта кедергісіз орта құру мүмкіндігін қарастыру;
- 8) үйде ұзақ уақыт болатын мүгедек балалар үшін кедергісіз орта құру мүмкіндігін қарастыру (кіреберістерде, лифттерде, баспалдақ алаңдарында және т. б. қозғалу);
- 9) тексеру және психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялық көмек көрсетуді талап ететін мүгедектер мен мүмкіндігі шектеулі балаларға көмек көрсететін үшін түрлі қайырымдылық ұйымдарымен ынтымақтастық мүмкіндіктерді қарастыру.

4. Техникалық шешім

- 1) ауылдық округтерден/аудандардан/облыстардан деректер жинауды автоматтандыру;
- 2) ауданда/облыста/республикада дашбордтарда барлық деректерді қалыптастыру және шығару;
- 3) әрбір аудан/өңір бөлінісінде ұсынымдар топтамасымен бірге өсу желісі бойынша талдау және шешімдер қабылдау үшін талдау және шешімдер қабылдау үшін алынған талдамалық ақпаратты жіберу (облыстық деңгейде - аудандық әкімдіктер "әлсіз" орындарды көрсете отырып және олардың шешімі бойынша ұсыныстар жібереді; республикалық деңгейде – облыстық және Республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері ұқсас ақпаратты жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Қоғамдық кеңестер түрінде механизм тетігін қолдану, оған сарапшылар ретінде әрбір өңірде осы санаттағы барлық проблемалық мәселелерді білетін адамдарды шақыру және көтерілген мәселелерді тыңдай және қарастыра отырып отырыстар өткізу.

Бұдан әрі ұсыныстарды қарастыру және жергілікті билік осы аймақтың ҰЕҰ-мен бірлесе отырып, оларды шешуге қалай дайын екендіктерін қарастыра отырып, ми шабуылын жүргізу.

Ұсынылады:

- азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелдей білетін халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панеліне кеңейтуді енгізу (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т. б.);
- қоғамдық кеңестерді шешім қабылдауға және қоғамдағы әлеуметтік жанжалдарға жол бермеуге қабілетті жұмылдырушы күш ретінде пайдалану.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

Консультациялық-құқықтық көмек көрсетілетін "азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану. Осы бюролардың базасында оқытуды, қосымша дағдыларды және т. б. меңгеруді ұйымдастыруға болады.

Ауылдық округ аудан орталығынан шалғай орналасқан жағдайда өзара іс-қимыл жасау үшін телекоттеждердің шығуын ұйымдастыру.

Осылайша, шалғай ауылда тұратын адамдармен жұмыс істеу мүмкін болады. Телекоттедж бағдарламасы шеңберінде өзінің күнделікті өмірінде әлемнен оқшаулағандарға қарым-қатынас жасау және жеке даму үшін қосымша мүмкіндіктер беретін жаңа ақпараттық технологиялар туралы көмек көрсету және әңгімелеу.

Сондай-ақ, телекоттеждің аясында:

жылжымалы Оқу орталығы (компьютерде жұмыс істеуге оқыту бойынша курстар, телекоммуникациялық жабдықтарды пайдалануға оқыту және т. б.);

- кітапханаға;

- пошта;

- телекоммуникациялық техника дүкені;

- байланыс орталығы;

сервистік орталық (хаттарды құрастырумен, бухгалтерияны жүргізумен, аудармалармен және т.б. жергілікті фирмаларға көмек көрсету, шағын кәсіпорындарға арналған кеңсе функцияларын орындау және компьютерлерді сатып алу және бағдарламалық қамтамасыз ету мәселелері бойынша кеңес беру)

6. 4 мүдделер тобын ескере отырып шешім қабылдау:

1 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары, бірақ әсер ету деңгейі төмен тараптар.

2-топ-қызығушылықтың деңгейі жоғары және әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

3 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес және әсер ету деңгейі төмен тараптар.

4-топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес, бірақ әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

КЕЙС № 5 «АУЫЛҒА ЖҰМЫСҚА КЕЛГЕН МАМАНДАРДЫ ӘЛЕУМЕТТІК ҚОЛДАУ МӘСЕЛЕЛЕРІН ШЕШУ»

Жергілікті атқарушы органдар көрсететін қолдау шараларының тізбесінде ауылдық елді мекендерге жұмыс істеу және тұру үшін келген денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік қамсыздандыру, мәдениет, спорт және агроөнеркәсіптік кешен саласындағы мамандарға әлеуметтік қолдауды атап өту қажет.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған

деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды сценарийлері болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

ауылдық елді мекендерге жұмыс істеуге және тұруға келген денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік қамсыздандыру, мәдениет, спорт және агроөнеркәсіптік кешен саласындағы мамандарға әлеуметтік қолдау шараларын ұсыну.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер бойынша шешім қабылдау қажет:

1) ауылдық елді мекендерге жұмыс істеуге және тұруға келген денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік қамсыздандыру, мәдениет, спорт және агроөнеркәсіптік кешен саласындағы мамандарға әлеуметтік қолдау шаралары бойынша қажеттілікті қарау;

2) қандай шаралардың ең тиімді екендігін анықтау;

3) соңғы 5-7 жылда ауылдық елді мекендерге жұмыс істеу және тұру үшін келген денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік қамсыздандыру, мәдениет, спорт және агроөнеркәсіптік кешен саласындағы мамандарға деген қажеттілік қалай жабылады деген статистиканы қарастыру;

4) статистикалық деректер негізінде денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік қамсыздандыру, мәдениет, спорт және агроөнеркәсіптік кешен саласында жас мамандарды тарту үшін қандай өңірлер жеткілікті өмір сүру деңгейін құратынын (соңғы 5-7 жылда) анықтауға міндетті.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдау және алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау:

- Республика аумағында қандай аймақтық тәжіритені кеңінен қолдануға болатынын анықтау.

4. Техникалық шешім

1) аудандардан/облыстардан деректер жинауды автоматтандыру;

2) ауданда/облыста/республикада дашбордтарда барлық деректерді қалыптастыру және шығару;

3) әрбір аудан/өңір бөлінісінде ұсынымдар топтамасымен бірге өсу желісі бойынша талдау және шешімдер қабылдау үшін алынған талдамалық ақпаратты жіберу (облыстық деңгейде - аудандық әкімдіктер "әлсіз" орындарды көрсете отырып және олардың шешімі бойынша ұсыныстар жібереді; республикалық деңгейде – облыстық және Республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері де осыған

ұқсас ақпаратты жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Қоғамдық кеңестер түріндегі механизмді қолдану, оған сарапшылар ретінде әрбір өңірде осы санаттағы барлық проблемалық мәселелерді білетін адамдарды шақыру және көтерілген мәселелерді тыңдап және қарастыру үшін отырыстар өткізу.

Бұдан әрі ұсыныстарды қарастыру және жергілікті билік осы аймақтың ҮЕҰ-мен бірлесе отырып, оларды шешуге қалай дайын екендіктерін қарастыра отырып, ми шабуылын жүргізу.

Ұсынылады:

- азаматтық қоғаммен өзара қарым-қатынас бойынша өз ұсыныстарын дәлелдей білетін халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панеліне кеңейтуді енгізу (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т. б.);

- қоғамдық кеңестерді шешім қабылдауға және қоғамдағы әлеуметтік жанжалдарға жол бермеуге қабілетті жұмылдырушы күш ретінде пайдалану.

- Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын нақты сарапшыларды жұмысқа тарта алады.

Консультациялық-құқықтық көмек көрсетілетін "азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану. Осы бюролардың базасында оқытуды, қосымша дағдыларды және т. б. меңгеруді ұйымдастыруға болады.

Ауылдық округ аудан орталығынан шалғай орналасқан жағдайда өзара қарым-қатынас жасау үшін телекоттеждердің шығуын ұйымдастыру. Телекоттедж бағдарламасы шеңберінде өзінің күнделікті өмірінде әлемнен оқшаулағандарға қарым-қатынас жасау және жеке даму үшін қосымша мүмкіндіктер беретін жаңа ақпараттық технологиялар туралы көмек көрсету және әңгімелеусуді жүзеге асыру.

Ұйымдастыру:

жылжымалы оқу орталығы (компьютерде жұмыс істеуге оқыту бойынша курстар, телекоммуникациялық жабдықтарды пайдалануға оқыту және т. б.);

- кітапханаға;

- поштаға;

- телекоммуникациялық техника дүкені;

- байланыс орталығы;

- сервистік орталық (хаттарды құрастыруға, бухгалтерияны жүргізуге, аудармалар жасауға және т.б. бойынша жергілікті фирмаларға көмек көрсету, шағын кәсіпорындарға арналған кеңсе функцияларын орындау және компьютерлерді сатып алу және

бағдарламалармен қамтамасыз ету мәселелері бойынша кеңес беру)

Білікті кадрлардың келуін краудсорсинг арқылы генерациялайтын идеялар ретінде пайдалануға болады. Осы жұмыс шеңберінде жұмысқа енгізілетін үздік идеяға конкурс өткізу, өңірде көрсетілетін қызметтердің сапасы туралы сұрақтармен сауалнама жүргізу, жұмыс сапасын арттыру бойынша ұсыныстар, сәтсіздік пен ақпараттық шу қаупін азайту үшін ЖАО қызметін іске қосқанға дейін адамдардың қалауы туралы сұрау (қоғам мен билік арасында байланыс жасайды).

6. 4 мүдделер тобын ескере отырып шешім қабылдау:

1 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары, бірақ әсер ету деңгейі төмен тараптар.

2-топ-қызығушылық деңгейі жоғары және әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

3 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес және әсер ету деңгейі төмен тараптар.

4-топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес, бірақ әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

КЕЙС № 6 «ЖЕР ТЕЛІМДЕРІ БОЙЫНША МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

Қазақстанда жер телімдерін бөлу мәселесі соңғы уақытта саяси сипатқа ие. Осыған байланысты кез келген құлдырауға жылдам ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел және шынайы ақпаратты меңгеру және бірқатар көздерден алынатын деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды бағыттары болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

- 1) жер телімінің нысаналы мақсатын өзгертуге шешім беру;
- 2) бұрын жер пайдалануға берілген жер телімін жеке меншікке сату;
- 3) жер телімін жеке меншікке бөліп-бөліп сату;
- 4) жер телімін сатып алу-сату шарттарын жасасу;
- 5) жер телімін жалға алу шарттарын жасасу;
- 6) жер учаскесін алуға кезекке қою.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Облыстық және республикалық деңгейлерде бірқатар стратегиялық міндеттерді шешу қажет:

- 1) жер телімінің нысаналы мақсатын өзгертуге берілген шешімдердің жалпы саны (РФ-мен (Шығыс, Солтүстік, Солтүстік-Батыс), Қытаймен (оңтүстік-шығыс), Өзбекстан (оңтүстік), Қырғызстан (Оңтүстік), Түркменстан (оңтүстік) шекара маңындағы аудандарға

назар аудару);

2) бұрын жер пайдалануға берілген жер телімін жеке меншікке сату (РФ-мен (Шығыс, Солтүстік, Солтүстік-Батыс), Қытаймен (оңтүстік-шығыс), Өзбекстан (оңтүстік), Қырғызстан (Оңтүстік), Түркменстан (Оңтүстік) шекаралас аудандарға назар аудару);

3) жер телімін жеке меншікке бөліп-бөліп сату (РФ-мен (Шығыс, Солтүстік, Солтүстік-Батыс), Қытаймен (оңтүстік-шығыс), Өзбекстан (оңтүстік), Қырғызстан (Оңтүстік), Түркменстан (оңтүстік) шекара маңындағы аудандарға назар аудару);

4) жер телімін сатып алу-сату шарттарын жасасу (РФ-мен (Шығыс, Солтүстік, Солтүстік-Батыс), Қытаймен (оңтүстік-шығыс), Өзбекстан (оңтүстік), Қырғызстан (Оңтүстік), Түркменстан (Оңтүстік) шекаралас аудандарға назар аудару);

5) жер телімін жалға алу шарттарын жасасу (РФ-мен (Шығыс, Солтүстік, Солтүстік-Батыс), Қытаймен (оңтүстік-шығыс), Өзбекстан (оңтүстік), Қырғызстан (Оңтүстік), Түркменстан (Оңтүстік) шекаралас аудандарға назар аудару);

6) жер телімін алуға кезекке қою (РФ-мен (Шығыс, Солтүстік, Солтүстік-Батыс), Қытаймен (оңтүстік-шығыс), Өзбекстан (оңтүстік), Қырғызстан (Оңтүстік), Түркменстан (Оңтүстік) шекаралас аудандарға назар аудару);

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдау және алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау:

1) жер телімінің нысаналы мақсатын өзгертуге түрткі болған себептерді қарау (РФ-мен (Шығыс, Солтүстік, Солтүстік-Батыс), Қытаймен (оңтүстік-шығыс), Өзбекстан (оңтүстік), Қырғызстан (Оңтүстік), Түркменстан (оңтүстік) шекара маңындағы аудандарға назар аудару);

2) бұрын жер пайдалануға берілген жер телімдерін жеке меншікке сатудың біркелкілігін қарастыру (РФ-мен (Шығыс, Солтүстік, Солтүстік-Батыс), Қытаймен (оңтүстік-шығыс), Өзбекстан (оңтүстік), Қырғызстан (Оңтүстік), Түркменстан (оңтүстік) шекара маңындағы аудандарға назар аудару);

3) жер телімдерін жеке меншікке бөліп-бөліп сатудың біркелкілігін қарастыру (РФ-мен (Шығыс, Солтүстік, Солтүстік-Батыс), Қытаймен (оңтүстік-шығыс), Өзбекстан (оңтүстік), Қырғызстан (Оңтүстік), Түркменстан (оңтүстік) шекара маңындағы аудандарға назар аудару);

4) сатып алу-сату шарттары негізінде сатып алынған жер телімдерін бөлудің біркелкілігін қарастыру (РФ-мен (шығыс, солтүстік, солтүстік-Батыс), Қытаймен (оңтүстік-шығыс), Өзбекстан (оңтүстік), Қырғызстан (Оңтүстік), Түркменстан (Оңтүстік) шекаралас

аудандарына назар аудару);

5) жер телімдерін жалға алу шарттарын жасасудың біркелкілігін қарастыру (РФ-мен (шығыс, солтүстік, солтүстік-Батыс), Қытаймен (оңтүстік-шығыс), Өзбекстан (оңтүстік), Қырғызстан (Оңтүстік), Түркменстан (Оңтүстік) шекаралас аудандарға назар аудару);

6) жер телімін алуға кезекте тұрған базаға қажеттілікті қарастыру (РФ-мен (Шығыс, Солтүстік, Солтүстік-Батыс), Қытаймен (оңтүстік-шығыс), Өзбекстан (оңтүстік), Қырғызстан (Оңтүстік), Түркменстан (Оңтүстік) шекаралас аудандарға назар аудару).

4. Техникалық шешім

1) аудандардан/облыстардан деректер жинауды автоматтандыру;

2) ауданда/облыста/республикада дашбордтарда барлық деректерді қалыптастыру және шығару;

3) әрбір аудан/өңір бөлінісінде ұсынымдар топтамасымен бірге өсу желісі бойынша талдау және шешімдер қабылдау үшін алынған талдамалық ақпаратты жіберу (облыстық деңгейде - аудандық әкімдіктер "әлсіз" орындарды көрсете отырып және олардың шешімі бойынша ұсыныстар жібереді; республикалық деңгейде – облыстық және Республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері де осыған ұқсас ақпаратты жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Қоғамдық кеңестер түріндегі механизмді пайдалану, оған сарапшылар ретінде аймақтағы жер телімдерін берумен байланысты барлық проблемалық мәселелерді білетін адамдарды шақыру және көтерілген мәселелерді тыңдап және қарастыратын отырыстар өткізу.

Бұдан әрі ұсыныстарды қарастыру және жергілікті билік осы аймақтың НПО-мен бірлесе отырып, оларды шешуге қалай дайын екендіктерін қарастыра отырып, ми шабуылын жүргізу.

Ұсынылады:

азаматтық қоғаммен өзара қарым-қатынас жасау бойынша өз ұсыныстарын дәлелдей білетін халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панеліне кеңейтуді енгізу (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т. б.);

қоғамдық кеңестерді шешім қабылдауға және қоғамдағы әлеуметтік жанжалдарға жол бермеуге қабілетті жұмылдырушы күш ретінде пайдалану.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын шақты сарапшыларды жұмысқа тарта алады.

Консультациялық-құқықтық көмек көрсететін "Азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану. Осы бюролардың базасында әр түрлі мақсаттағы және бонитетті жерлерді өсіру,

рекультивация жасау және т. б. бойынша оқытуды, қосымша дағдыларды алуды ұйымдастыру.

6. 4 мүдделер тобын ескере отырып шешім қабылдау:

1 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары, бірақ әсер ету деңгейі төмен тараптар.

2-топ-қызығушылық деңгейі жоғары және әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

3 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес және әсер ету деңгейі төмен тараптар.

4-топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес, бірақ әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

КЕЙС № 7 «БІЛІМ БЕРУ МӘСЕЛЕЛЕРІН ШЕШУ»

Жергілікті атқарушы билік мәселелерінің шеңберіне ел азаматтарының тегін білім алу құқықтарын іске асыру, сондай-ақ қауіпсіздік техникасын қамтамасыз ету және әртүрлі санаттағы азаматтар үшін білім беру ұйымдарында кедергісіз орта құру кіреді.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды бағыттары болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Аудан/облыс/республика базасында ақпарат жинау:

1) мектепке дейінгі тәрбие беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының саны;

2) Бастауышты оқыту бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының саны;

3) негізгі оқыту бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының саны;

4) орта білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының саны;

5) техникалық оқыту бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының саны;

6) техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының саны;

7) Білім беру ұйымдарында оқитын балалар саны.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Облыстық, республикалық деңгейлерде бірқатар стратегиялық міндеттерді шешуді қарастыру:

1) мектепке дейінгі тәрбие беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының қажеттілігі қаншалықты өтеледі;

2) Бастауышты оқыту бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының қажеттілігін қаншалықты өтеледі;

3) негізгі оқыту бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының қажеттілігі қаншалықты өтеледі;

4) орта білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының қажеттілігі қаншалықты өтеледі;

5) техникалық оқыту бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының қажеттілігі қаншалықты өтеледі;

6) техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының қажеттілігі қаншалықты өтеледі;

7) Білім беру ұйымдарында әр түрлі санаттағы азаматтарға кедергісіз орта құру үшін қандай тетіктер жасайды.

3. Шешім қабылдау

Деректерді жинағаннан кейін облыс/ республика бойынша жалпы жағдайды сараптау және алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау:

1) мектепке дейінгі тәрбие беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының қосымша орындарын ашу қажеттілігі бар ма (5-7 жылға));

2) Бастауышты оқыту бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының қосымша орындарын ашу қажеттілігі бар ма (5-7 жылға);

3) негізгі оқыту бағдарламаларын іске асыратын ұйымдардың қосымша орындарын ашу қажеттілігі бар ма (5-7 жылға);

4) орта білім беру бағдарламаларын іске асыратын ұйымдардың қосымша орындарын ашу қажеттілігі бар ма (5-7 жылға);

5) техникалық оқыту бағдарламаларын іске асыратын ұйымдардың қосымша орындарын ашу қажеттілігі бар ма (5-7 жылға);

6) техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру бағдарламаларын іске асыратын ұйымдардың қосымша орындарын ашу қажеттілігі бар ма (5-7 жылға);

7) әртүрлі санаттағы азаматтар үшін білім беру ұйымдарында кедергісіз орта құру үшін қолданылатын тетіктер қалай жұмыс істейді, басқа өңірлерге кедергісіз орта құру бойынша қандай тәжірибені таратуға болады.

4. Техникалық шешім

1) аудандардан/облыстардан деректер жинауды автоматтандыру;

2) ауданда/облыста/республикада дашбордтарда барлық деректерді қалыптастыру және шығару;

3) әрбір аудан/өңір бөлінісінде ұсынымдар топтамасымен бірге өсу желісі бойынша талдау және шешімдер қабылдау үшін алынған талдамалық ақпаратты жіберу (облыстық деңгейде - аудандық әкімдіктер "әлсіз" орындарды көрсете отырып және олардың шешімі бойынша ұсыныстар жібереді; республикалық деңгейде – облыстық және Республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері осыған ұқсас

ақпаратты жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Сарапшылар ретінде әрбір өңірде оқыту мен қосымша оқытудың барлық проблемалық мәселелерін білетін адамдарды шақыратын қоғамдық кеңестер түріндегі тетікті пайдалану, сондай-ақ осы салада көтерілген мәселелерді тыңдап және қарастыра отырып отырыстар өткізу.

Бұдан әрі ұсыныстарды қарастыру және жергілікті билік осы аймақтың ҮЕҰ-мен бірлесе отырып, оларды шешуге қалай дайын екендіктерін қарастыра отырып, ми шабуылын жүргізу.

Ұсынылады: сараптамалық панельге халықтың осы санатының өкілдерін азаматтық қоғаммен өзара қарым-қатынас жасау бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде жеткізе білетін (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) енгізу.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын нақты сарапшыларды жұмысқа тарта алады.

Консультациялық-құқықтық көмек көрсетілетін "азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану. Осы бюролардың базасында оқытуды, қосымша дағдыларды және т. б. меңгеруді ұйымдастыруға болады.

Ауылдық округ аудан орталығынан шалғай орналасқан жағдайда өзара қарым-қатынас жасау үшін телекоттеждердің шығуын ұйымдастыру.

Осылайша, шалғай ауылда тұратын адамдармен жұмыс істеу мүмкін болады. Телекоттедж бағдарламасы шеңберінде өзінің күнделікті өмірінде әлемнен оқшаулағандарға қарым-қатынас жасау және жеке даму үшін қосымша мүмкіндіктер беретін жаңа ақпараттық технологиялар туралы көмек көрсету және әңгімелесуді жүзеге асыру.

Ұйымдастыру:

- жылжымалы оқу орталығы (компьютерде жұмыс істеуге оқыту бойынша курстар, телекоммуникациялық жабдықтарды пайдалануға оқыту және т. б.);

- кітапханаға;

- пошта;

- телекоммуникациялық техника дүкені;

- байланыс орталығы;

- сервистік орталық (хаттарды құрастыруда, бухгалтерияны жүргізуде, аудармалар жасауда және т.б. жергілікті фирмаларға көмек көрсету, шағын кәсіпорындарға арналған кеңсе функцияларын орындау және компьютерлерді сатып алу және бағдарламалармен қамтамасыз

ету мәселелері бойынша кеңес беру)

6. 4 мүдделер тобын ескере отырып шешім қабылдау:

1 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары, бірақ әсер ету деңгейі төмен тараптар.

2-топ-қызығушылық деңгейі жоғары және әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

3 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес және әсер ету деңгейі төмен тараптар.

4-топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес, бірақ әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

КЕЙС № 8 «ДІНИ МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

Діни мәселелер қоғамдағы шиеленіс ошақтарын туғызады және жекелеген өңірлердің әлеуметтік-экономикалық даму жақтарын айқындай отырып, өзі туралы қайталап еске салады.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды бағыттары болуы қажет.

1. Ақпарат жинау

Аудан/облыс / республика деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

1) миссионерлік қызметті жүзеге асыратын тұлғаларды тіркеуді және қайта тіркеуді жүргізу;

2) діни әдебиетті және діни мазмұндағы өзге де ақпараттық материалдарды, діни мақсаттағы заттарды тарату үшін арнайы тұрақты үй-жайлардың орналастырылуын бекіту туралы шешім шығару;

3) діни іс-шараларды өткізуге арналған үй-жайларды ғибадат үйлерінен (ғимараттарынан) тыс жерлерде орналастыруға келісу туралы шешім шығару;

4) ғибадат үйлерін (ғимараттарын) салу және олардың орналасатын жерін айқындау туралы шешім шығару.

Басқа көздер арқылы ақпарат жинау (әлеуметтік желілер, өтініштер және т.б.).

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Облыстық, республикалық деңгейлерде бірқатар стратегиялық міндеттерді шешуді қарастыру:

1) елдің қай өңірінде миссионерлік қызметті жүзеге асыратын тұлғаларды тіркеу жүргізіледі;

2) елдің қай өңірлерінде және қандай мөлшерде діни әдебиетті және діни мазмұндағы өзге де ақпараттық материалдарды, діни мақсаттағы заттарды тарату үшін арнайы тұрақты үй-жайлардың орналастырылуын бекіту туралы шешім беріледі;

3) елдің қай өңірлерінде және діни іс-шараларды өткізуге арналған

үй-жайларды ғибадат үйлерінен (ғимараттарынан) тыс жерлерде орналастыруға келісу туралы шешім қандай кезеңділікпен беріледі);

4) елдің қай өңірлерінде ғибадат үйлерін (ғимараттарын) салу туралы шешім беріледі.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдау және алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау:

1) өңірлердің бірінде белсенділік артқан жағдайда жедел ден қою нұсқаларын қарастыру, халықпен және оның ішінде миссионерлік қызметті жүзеге асыратын тұлғалармен жұмысты қалай құру керек;

2) діни әдебиетті және діни мазмұндағы өзге де ақпараттық материалдарды, діни мақсаттағы заттарды тарату үшін арнайы тұрақты үй-жайлар ашуға рұқсат берілгеннен кейін қандай да бір дінді уағыздаушылар саны қалай ұлғаюының заңдылықтарын қадағалау (соңғы 5-7 жылдағы деректер бойынша өңірлер бөлінісінде);

3) діни іс-шараларды өткізуге арналған үй-жайларды ғибадат үйлерінен (ғимараттарынан) тыс жерлерде орналастыруға келісу туралы шешім берілгеннен кейін жағдай қалай өзгерді (соңғы 5-7 жылдағы деректер бойынша өңірлер бөлінісінде);

4) ғибадат үйлерін (ғимараттарын) салу туралы шешім берілген ел өңірлеріндегі ахуал қалай өзгерді.

4. Техникалық шешім

1) аудандардан/облыстардан деректер жинауды автоматтандыру;

2) ауданда/облыста/республикада дашбордтарда барлық деректерді қалыптастыру және шығару;

3) әрбір аудан/аймақ бөлінісінде ұсынымдар топтамасымен бірге өсу желісі бойынша шешімдерді талдау және қабылдау үшін алынған талдамалық ақпаратты жіберу (облыстық деңгейде - аудандық әкімдіктер "әлсіз" орындарды көрсете отырып және олардың шешімі бойынша ұсыныстар жібереді; республикалық деңгейде - облыстық және әкімдіктер.

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Сарапшылар ретінде әрбір өңірде оқыту мен қосымша оқытудың барлық діни мәселелерін білетін адамдарды шақыратын қоғамдық кеңестер түріндегі тетікті пайдалану, сондай-ақ осы салада көтерілген мәселелерді тыңдай отырып және қарай отырып отырыстар өткізу.

Бұдан әрі ұсыныстарды қарастыру және жергілікті билік осы аймақтың ҰЕҰ-мен бірлесе отырып, оларды шешуге қалай дайын екендіктерін қарастыра отырып, ми шабуылын жүргізу.

Ұсынылады: сараптамалық панельге халықтың осы санатының өкілдерін азаматтық қоғаммен өзара қарым-қатынас жасау бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде жеткізе білетін адамды (одақтар құру,

бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) енгізу.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешу үшін нақты сарапшыларды жұмысқа тарта алады, олар басқа елдердегі мәселелердің қалай шешіліп жатқаны туралы айта алады.

Консультациялық-құқықтық көмек көрсетілетін "Азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану. Осы бюролардың базасында оқытуды, қосымша дағдыларды және т. б. меңгеруді ұйымдастыруға болады.

6. 4 мүдделер тобын ескере отырып шешім қабылдау:

1 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары, бірақ әсер ету деңгейі төмен тараптар.

2-топ-қызығушылық деңгейі жоғары және әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

3 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес және әсер ету деңгейі төмен тараптар.

4-топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес, бірақ әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

КЕЙС № 9 «ҮЙ ШАРУАШЫЛЫҚТАРЫН ЖҮРГІЗУ БОЙЫНША МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

Жеке қосалқы шаруашылықты жүргізу және ауыл шаруашылығы алқаптарын бір түрден екінші түрге ауыстыру мәселелері айтарлықтай маңызды болып табылады сондықтан оларды бақылауда ұстау керек.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды бағыттары болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан/облыс деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

- 1) жеке қосалқы шаруашылықтың болуы туралы анықтама беру;
- 2) ауыл шаруашылығы алқаптарын бір түрден екіншісіне ауыстыруға рұқсат беру.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Аудан деңгейінде де, облыстық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттерді шешуді қарастыру:

- 1) жеке қосалқы шаруашылық жүргізетін адамдар саны (аудандар бойынша);
- 2) себептерін көрсете отырып, ауыл шаруашылығы алқаптарының қолданылуының өзгеруі туралы статистикалық деректерді жинау.

3. Шешім қабылдау

Деректерді жинағаннан кейін аудандар/облыстар бойынша жалпы жағдайды талдау және алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау:

1) қосалқы шаруашылықтардың (аудандар бөлінісінде) болуы жөніндегі статистиканы қарау және бұл экономикалық тұрғыдан орынды болып табыла ма;

2) Жеке қосалқы шаруашылық жүргізуші тұлғалар үшін қолдау шараларын қарастыру (аудандар бойынша);

3) ауыл шаруашылығы алқаптарының тағайындалуы қалай өзгертінін және қажет болған жағдайда болып жатқан өзгерістердің себептерін зерделеу жөніндегі институттарды (мысалы, Арал ареалындағы топырақ құрамының өзгеруі) тартуды қарастыру.

4. Техникалық шешім

1) аудандардан/облыстардан деректер жинауды автоматтандыру;

2) ауданда/облыста/республикада дашбордтарда барлық деректерді қалыптастыру және шығару;

3) әрбір аудан/өңір бөлінісінде ұсынымдар топтамасымен бірге өсу желісі бойынша талдау және шешімдер қабылдау үшін алынған талдамалық ақпаратты жіберу (облыстық деңгейде - аудандық әкімдіктер "әлсіз" орындарды көрсете отырып және олардың шешімі бойынша ұсыныстар жібереді; республикалық деңгейде – облыстық және Республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері осыған ұқсас ақпаратты жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Әрбір өңірде жеке қосалқы шаруашылығын жүргізудің барлық проблемалы мәселелерін білетін адамдарды сарапшылар ретінде шақыратын қоғамдық кеңестер түріндегі тетікті пайдалану және көтерілген мәселелерді тыңдап, қарастыру мақсатында отырыстар өткізу.

Бұдан әрі ұсыныстарды қарастыру және жергілікті билік осы аймақтың НПО-мен бірлесе отырып, оларды шешуге қалай дайын екендіктерін қарастыра отырып, ми шабуылын жүргізу.

Ұсынылады: азаматтық қоғаммен өзара қарым-қатынас жасау бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде жеткізе білетін халықтың осы санаттағы өкілдерін сараптамалық панельге кеңейту (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.).

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын нақты сарапшыларды жұмысқа тарта алады.

Консультациялық-құқықтық көмек көрсетілетін "Азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану. Осы бюролардың

базасында жеке қосалқы шаруашылық және т. б. жүргізу бойынша оқытуды, қосымша дағдыларды алуды ұйымдастыруға болады.

Ауылдық округ аудан орталығынан шалғай орналасқан жағдайда жеке қосалқы шаруашылық жүргізу мәселелері бойынша өзара қарым-қатынас жасау үшін телекоттеждардың шығуын ұйымдастыру. Телекоттедж бағдарламасы шеңберінде қосымша мүмкіндіктер беретін жеке қосалқы шаруашылықты жүргізудің жаңа ақпараттық технологиялары туралы көмек көрсету және әңгімелесуді жүзеге асыру.

Ұйымдастыру:

- жылжымалы оқу орталығы (компьютерде жұмыс істеуге оқыту бойынша курстар, телекоммуникациялық жабдықтарды пайдалануға оқыту және т. б.);

- байланыс орталығы;

жеке қосалқы шаруашылықты жүргізуге көмек көрсету бойынша сервистік орталық (хаттарды құрастыруда, бухгалтерияны жүргізуде, аударма жасауда және т.б. жергілікті фирмаларға көмек көрсету, шағын кәсіпорындар үшін кеңсе функцияларын орындау және компьютерлерді сатып алу және бағдарламалармен қамтамасыз ету мәселелері бойынша консультация беру)

6. 4 мүдделер тобын ескере отырып шешім қабылдау:

1 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары, бірақ әсер ету деңгейі төмен тараптар.

2-топ-қызығушылық деңгейі жоғары және әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

3 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес және әсер ету деңгейі төмен тараптар.

4-топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес, бірақ әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

КЕЙС № 10 «ТҰРҒЫН ҮЙ КӨМЕГІ БОЙЫНША МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

Тұрғын үймен қамтамасыз ету мәселесі мерзімді түрде саяси күн тәртібіне шығады және халықтың әлеуметтік сезімталдығының барометрі болып табылады. Бұл мәселедегі әрекетсіздік қоғамда әлеуметтік шиеленісті құруға және әрқашан жаңа уақыт талаптарына сәйкес келе бермейтін жергілікті басқарудың қолданыстағы жүйесіндегі проблемалардың жариялануына әкеледі.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды бағыттары болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан/облыс / республика деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

1) тұрғын үй көмегін тағайындау;

2) мемлекеттік тұрғын үй қорынан берілетін тұрғын үйге немесе жеке тұрғын үй қорынан жергілікті атқарушы орган жалдаған тұрғын үйге мұқтаж азаматтарды есепке алу және кезекке қою, сондай-ақ жергілікті атқарушы органдардың тұрғын үй беру туралы шешім қабылдауы;

3) мемлекеттік тұрғын үй қорынан тұрғын үйлерді жекешелендіру;

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Аудан деңгейінде де, облыстық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттерді шешуді қарастыру:

1) аудандар/облыстар көлемінде тұрғын үй көмегін алатын адамдардың жалпы санын анықтау;

2) аудандар/облыстар көлемінде мемлекеттік тұрғын үй қорынан тұрғын үй немесе жеке тұрғын үй қорынан жалға алынған тұрғын үй беру қажет адамдардың жалпы қажеттілігін айқындау;

3) мемлекеттік тұрғын үй қорынан тұрғын үйлерді жекешелендіру;

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды сараптау және алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау:

1) аудандар/облыстар көлемінде тұрғын үй көмегін алатын адамдардың саны бойынша қажеттілікті қарастыру;

2) мемлекеттік тұрғын үй қорынан тұрғын үй немесе жеке тұрғын үй қорынан жалға алынған тұрғын үй (аудандар/облыстар көлемінде) қажеттілікке сәйкес беру жөніндегі мүмкіндіктерді қарастыру және осы қажеттілікті іске асыруға бағытталған шаралар пакетін қарастыру.

4. Техникалық шешім

1) аудандардан/облыстардан деректер жинауды автоматтандыру;

2) ауданда/облыста/республикада дашбордтарда барлық деректерді қалыптастыру және шығару;

3) әрбір аудан/өңір көлемінде ұсынымдар топтамасымен бірге өсу желісі бойынша талдау және шешімдер қабылдау үшін алынған талдамалық ақпаратты жіберу (облыстық деңгейде - аудандық әкімдіктер "әлсіз" орындарды көрсете отырып және олардың шешімі бойынша ұсыныстар жібереді; республикалық деңгейде – облыстық және Республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері де осыған ұқсас ақпаратты жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Қоғамдық кеңестер түріндегі механизмді қолдану, оған сарапшылар ретінде әрбір өңірде осы санаттағы барлық проблемалық мәселелерді білетін адамдарды шақыру және көтерілген мәселелерді

тыңдап, қарастырып, отырыстар өткізу.

Бұдан әрі ұсыныстарды қарастыру және жергілікті билік осы аймақтың НПО-мен бірлесе отырып, оларды шешуге қалай дайын екендіктерін қарастыра отырып, ми шабуылын жүргізу.

Ұсынылады: сараптамалық панельге халықтың осы санатының азаматтық қоғаммен өзара қарым-қатынас жасау бойынша өз ұсыныстарын дәлелдей білетін өкілдерін (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) енгізу.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын нақты сарапшыларды жұмысқа тарта алады.

Консультациялық-құқықтық көмек көрсетілетін "Азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану. Осы бюролардың базасында оқытуды, қосымша дағдыларды және т. б. меңгеруді ұйымдастыруға болады.

6. 4 мүдделер тобын ескере отырып шешім қабылдау:

1 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары, бірақ әсер ету деңгейі төмен тараптар.

2-топ-қызығушылық деңгейі жоғары және әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

3 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес және әсер ету деңгейі төмен тараптар.

4-топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес, бірақ әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

КЕЙС № 11 «ОРАЛМАНДАР МӘСЕЛЕЛЕРІН ШЕШУ»

Елден шет жерлерге кеткен және Отанына оралуды шешкен отандастардың қайтып оралуына байланысты мәселелерді шешу кезінде жергілікті биліктің шешуі қажет көптеген проблемалық мәселелер пайда болады.

Жұмыспен қамту мәселелері әлеуметтік-экономикалық сипаттағы маңызды мәселе болып табылады.

Негізінде, жұмыстың болуы жаңа ортада табысты бейімделу шарттарының бірі болып табылады. Көптеген мигранттар біліктілігі төмен және жалақысы аз жұмыс орнын иеленуге мәжбүр болады. Жұмыс істейтіндердің ең көп пайызы елдің орталық және батыс аймақтарында орналасқан, бұл сол аймақта жұмыспен қамту үшін қолайлы жағдайлар жасалғанын көрсетеді. Жұмыс істейтіндердің төмен пайызы, Шығыс өңірінде

орналасқан, онда оралмандардың жартысынан көбі жұмыссыз болып табылады.

Жұмыссыздар үшін туысқандарының көмегі мен кездейсоқ табыстары үлкен рөл атқарады.

Осыған байланысты, оралмандардың бейімделу мәселелерін нақты және кешенді шешу жергілікті биліктің міндеті болып табылады.

Осылайша, жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды бағыттары болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан/облыс деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

- оралман мәртебесін беру немесе ұзарту

Басқа көздер арқылы деректерді жинау.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Алынған ақпаратты қарау кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады:

- қалалар мен аудандар көлемінде квоталарды бөлудің жалпы көрінісі;

- заңнамамен бекітілген міндеттемелерді қамтамасыз ету бойынша жалпы пайымдаулар (қалалар мен аудандар көлемінде);

- жұмысқа орналасуға жалпы қажеттілік (қалалар мен аудандар көлемінде).

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдау және алынған ақпарат базасында іс-әрекет алгоритмін анықтау:

- қалалар мен аудандар көлемінде кепілдендірілген төлемдер көлемін анықтау;

- оралмандарды әлеуметтендіру бойынша Жол картасын әзірлеу, оған оқыту, біліктілікті арттыру, қазіргі уақытта өзекті мамандықтарға қайта оқытуды (кәсіптік-техникалық колледждер, университеттер және т. б. негізінде.) енгізу;

- жұмысқа орналасу қажеттілігін анықтау және осыған байланысты жаңа және қажетті мамандықтарға оқыту курстарын әзірлеу (негізінен бұл инженерлік мамандықтар).

4. Техникалық шешім

1) аудандардан/облыстардан деректер жинауды автоматтандыру;

2) ауданда/облыста/республикада дашбордтарда барлық деректерді қалыптастыру және шығару;

3) әрбір аудан/өңір көлемінде ұсынымдар топтамасымен бірге өсу желісі бойынша талдау және шешімдер қабылдау үшін алынған

талдамалық ақпаратты жіберу (облыстық деңгейде - аудандық әкімдіктер "әлсіз" орындарды көрсете отырып және олардың шешімі бойынша ұсыныстар жібереді; республикалық деңгейде – облыстық және Республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері осыған ұқсас ақпаратты жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Қоғамдық кеңестер түріндегі тетікті пайдаланып, әрбір өңірде оралмандардың барлық проблемалық мәселелерін білетін адамдарды сарапшылар ретінде шақырып, көтерілген мәселелерді тыңдап, қарастырып, мәжілістер өткізу.

Бұдан әрі ұсыныстарды қарастыру және жергілікті билік осы аймақтың ҮЕҰ-мен бірлесе отырып, оларды шешуге қалай дайын екендіктерін қарастыру үшін ми шабуылын жүргізу.

Ұсынылады: сараптамалық панельге халықтың осы санатының өкілдерін азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде жеткізе білетін (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) адамды енгізу.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын нақты сарапшыларды жұмысқа тарта алады.

Консультациялық-құқықтық көмек көрсетілетін "Азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану. Осы бюролардың базасында оқытуды, қосымша дағдыларды және т. б. меңгеруді ұйымдастыруға болады.

Ауылдық округ аудан орталығынан алыс орналасқан жағдайда оралмандармен өзара іс - қимыл жасау үшін телекоттеджейлердің шығуын ұйымдастыру және жұмыс шеңберінде:

жылжымалы оқу орталығы (компьютерде жұмыс істеуге оқыту бойынша курстар, телекоммуникациялық жабдықтарды пайдалануға оқыту және т. б.);

- кітапханаға;
- пошта;
- телекоммуникациялық техника дүкені;
- байланыс орталығы;

- сервистік орталық (хаттарды құрастыруға, бухгалтерияны жүргізуге, аудармалар жасауға және т.б. жергілікті фирмаларға көмек көрсету, шағын кәсіпорындарға арналған кеңсе функцияларын орындау және компьютерлерді сатып алу және бағдарламалармен камтамасыз ету мәселелері бойынша кеңес беру)

6. 4 мүдделер тобын ескере отырып шешім қабылдау:

1 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары, бірақ әсер ету деңгейі төмен

тараптар.

2-топ-қызығушылық деңгейі жоғары және әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

3 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес және әсер ету деңгейі төмен тараптар.

4-топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес, бірақ әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

№ 12 КЕЙС «АЗАМАТТАРДЫ ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСТЫРУ БОЙЫНША МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

2019 жылдың бірінші тоқсанының соңында жұмыс күшінің саны 9,2 млн адамды құрады - өткен жылдың сәйкес кезеңіне қарағанда (9 млн. адам) 2,2% - ға артық. FinProm.kz –ндағы деректер.

Жұмыспен қамтылған халық өткен жылдың бірінші тоқсанымен салыстырғанда (8,5 млн. адам) 2,3% - ға артып, 8,7 млн. адамға жетті.

Оның 76,4% - ы немесе 6,7 млн адам-жалдамалы қызметкерлер. Өз кезегінде өзін-өзі жұмыспен қамтыған халық 2,1 млн адамды немесе халықтың жалпы санының 23,6% - ын құрады.

Дегенмен, жұмыссыз халық саны да - жылына 1,1%-ға, 442,9 мың адамға дейін өсті.

Оның ішінде 15-28 жас аралығындағы жастар 83,7 мың адамды құрайды.

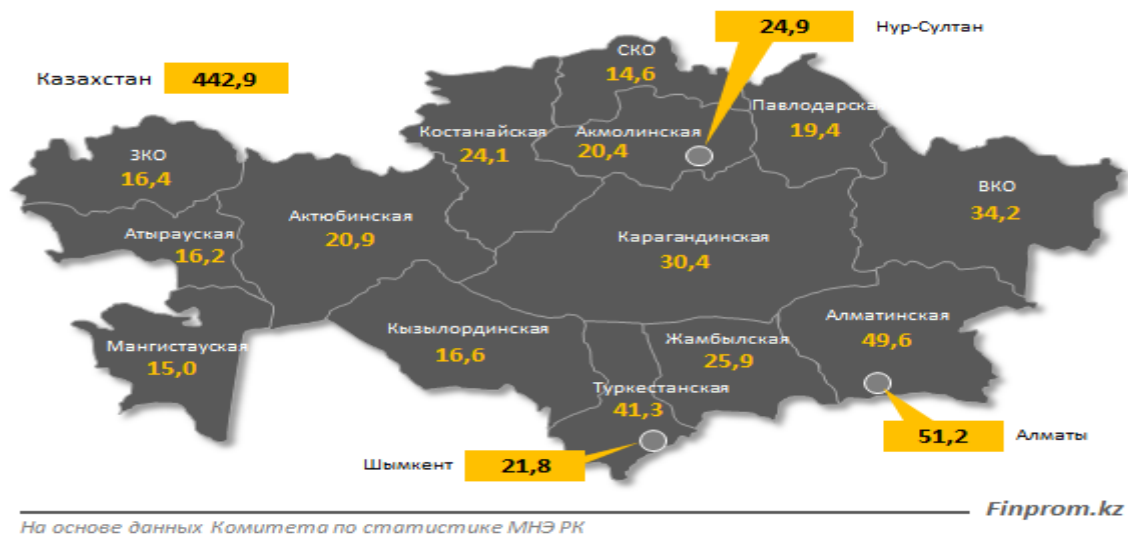

2019 жылдың бірінші тоқсанының соңында жұмыссыздардың ең көп саны Алматыға - 51,2 мың адамнан келеді, бір жыл бұрын (49,6 мың адам) 3,3% - ға артық, одан әрі - Алматы облысы: 49,6 мың адам (бір жыл бұрын - 48,9 мың адам) және Түркістан облысын-41,3 мың

жұмыссыз жабады.

Жұмыссыздар саны аз Солтүстік Қазақстан (14,6 мың адам), Маңғыстау (15 мың адам) және Атырау (16,2 мың адам) облыстарында байқалады.

Безработное население РК. I квартал (тыс. чел.)

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан/облыс/республика деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру қажет:

- жұмыс іздеп жүрген адамдарды тіркеу.

Жол картасы шеңберінде оқудан/біліктілігін арттырудан, қайта маманданудан өткендер бойынша мәліметтер жинау және т. б. Жұмысқа орналастыруды қамтамасыз ету үшін басқа да көздер тұрғысынан және бірінші кезекте, елде іске асырылатын, азаматтарды жұмысқа орналастыруға қатысты нормаларды қамтитын бағдарламаларды пайдалану.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Алынған ақпарат негізінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды сараптау және алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау:

1) адамдардың ұзақ уақыт бойы қай өңірде (ауылда/ауылдық округте) жұмыссыз қалатынына егжей-тегжейлі талдау жасау, істің осындай жағдайының себебін анықтауға көмектеседі (жергілікті биліктің әрекетсіздігі/бюджеттің болмауы/көшіп барған ауылда және т. б. даму үшін жағдайлардың болмауы.);

2) жоғары оқу орнына дейінгі білім беру жүйесіне баса назар аудару. Өзара қарым-қатынастың жаңа сұлбасын құру:

- оқытушылар арасында;
- оқытушылар мен балалар арасында;
- оқытушылар мен ата-аналар арасында

Жаңа өзара қарым-қатынастардың негізін қалаушы ережелер қатарына төмендегі қағидаттарды енгізу:

- оқушылар мен мұғалімдер арасындағы әріптестік;
- өзара көмек және әрбір тараптың өзін-өзі дамытуға көмек көрсету.

Мамандар университеттер мен институттардың қабырғасында даярланады дегенді ескірген стереотип деп тану керек және мектеп қабырғасында даярланып жатқан бүгінгі болмысты көрсететін жаңа кадрларды қабылдау;

3) жұмысқа орналасу кезінде сыбайлас жемқорлыққа жол бермеу және бос жұмыс орындарына барынша ашық іріктеу жасау;

4) елде қаржыгерлердің, менеджерлердің, экономистердің жоғары беделі бар және осы бағыттардың табысты өкілдері танымал адамдар болып табылады. Сонымен қатар техникалық мамандықтардың имиджі болмайды, ал басқа елдерде инженерлік мамандықтар беделді дәрежеге ие, өйткені әлемдік нарықты дамытудың бірінші жоспарына техникалық мүмкіндіктерді шығаратын Бесінші өнеркәсіптік революцияны іске асыру жүріп жатыр.

4. Техникалық шешім

1) аудандардан/облыстардан деректер жинауды автоматтандыру;

2) ауданда/облыста/республикада дашбордтарда барлық деректерді қалыптастыру және шығару;

3) әрбір аудан/өңір көлемінде ұсынымдар топтамасымен бірге өсу желісі бойынша талдау және шешімдер қабылдау үшін алынған талдамалық ақпаратты жіберу (облыстық деңгейде - аудандық әкімдіктер "әлсіз" орындарды көрсете отырып және олардың шешімі бойынша ұсыныстар жібереді; республикалық деңгейде – облыстық және Республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері де осыған ұқсас ақпаратты жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Қоғамдық кеңестерді механизм түрінде қолдану, оған сарапшылар ретінде әр өңірде жұмысқа орналасудағы барлық проблемалық мәселелерді білетін адамдарды шақыру және көтерілген мәселелерді тыңдап, қарастыру үшін мәжілістер өткізу.

Бұдан әрі ұсыныстарды қарастыру және жергілікті билік осы аймақтың НПО-мен бірлесе отырып, оларды шешуге дайындықтарын қарастыру үшін ми шабуылын жүргізу.

Ұсынылады: жұмысқа орналасу мәселелері бойынша жұмыс

істейтіндердің өкілдерін қатыстырып сараптамалық панельді кеңейту.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын нақты сарапшыларды жұмысқа тарта алады.

Консультациялық-құқықтық көмек көрсетілетін "Азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану. Осы бюролардың базасында оқытуды, қосымша дағдыларды және т. б. меңгеруді ұйымдастыруға болады.

Ауылдық округ аудан орталығынан шалғай орналасқан жағдайда өзара қарым-қатынас жасау үшін телекоттедждердің шығуын ұйымдастыру. Телекоттедж бағдарламасы шеңберінде өзінің күнделікті өмірінде әлемнен оқшаулағандарға қарым-қатынас жасау және жеке даму үшін қосымша мүмкіндіктер беретін жаңа ақпараттық технологиялар туралы көмек көрсету мен әңгімелесуді жүзеге асыру.

Ұйымдастыру:

жылжымалы оқу орталығын (компьютерде жұмыс істеуге оқыту бойынша курстар, телекоммуникациялық жабдықтарды пайдалануға оқыту және т. б.);

- кітапхананы;

- поштаны;

- телекоммуникациялық техника дүкенін;

- байланыс орталығын

- сервистік орталық (хаттарды құрастыруға, бухгалтерияны жүргізуге, аудармалар жасауға және т.б. жергілікті фирмаларға көмек көрсету, шағын кәсіпорындарға арналған кеңсе функцияларын орындау және компьютерлерді сатып алу және бағдарламалармен қамтамасыз ету мәселелері бойынша кеңес беру)

Халықтың осы категориясымен жұмыс істеу кезінде кадрлық резервті қалыптастыру және креативті адамдарды анықтау арқылы өңірлік хакатондар орнату.

Конкурс өткізу арқылы талантты адамдарды анықтау және оларға өз ісін ашуға гранттар беру, бұл байқауға қатысқан адамның өзін дамытуға көмектеселі.

6. 4 мүдделер тобын ескере отырып шешім қабылдау:

1 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары, бірақ әсер ету деңгейі төмен тараптар.

2-топ-қызығушылық деңгейі жоғары және әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

3 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес және әсер ету деңгейі төмен тараптар.

4-топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес, бірақ әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

КЕЙС № 13 «ОТБАСЫН САҚТАУ БОЙЫНША МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

Халықаралық сарапшылар елдегі мықты отбасылар мен некелік қатынастар қоғам тұрақтылығының негізгі факторлары болып табылатынын атап өтті. Бұл жағдайда Қазақстан ажырасу саны бойынша көшбасшылар қатарында екіндігін атап өтуге болады.

2015 жылы "Economist" апталық ағылшын тілді журналы Қазақстанның алғашқы ондыққа енгендігі туралы статистиканы жариялады.

Бірінші орында Гуам аралы (АҚШ), екінші орында - Ресей.

Қазақстандық қоғам үшін ажырасу туралы мәселе шын мәнінде көтерілмеуге тиіс еді, өйткені қалыптасқан менталитет берік неке одақтарына және толық отбасында бала тууға бейім еді.

Қазіргі уақытта жуындыға тасталған балалар мен қарттар үйлеріндегі ата-аналар қазақтар үшін үйреншікті іс болды.

Мұндай жағдайдың себебі жергілікті билік жеке отбасын азаматтық қоғамның бір бөлігі ретінде қарастыруды тоқтатты. Әрбір отбасы экономикалық дағдарысты бірінші болып қабылдап, соның салдарынан тігісінен сөгілген «кұрақ көрпе» сияқты, ажырасып кетеді.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды бағыттары болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан/облыс деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

- неке қиюды (ерлі-зайыптылықты) тіркеу, оның ішінде азаматтық хал актілері жазбаларына өзгерістер, толықтырулар мен түзетулер енгізу;

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады:

- тұрмыстық зорлық-зомбылық жағдайларын анықтау;

- отбасында жалғыз асыраушы болып табылатын ерлерді жұмысқа орналастыруды қарастыру;

алкогольге, есірткіге немесе ойынға тәуелді болудың статистикалық көрсеткіштерін анықтау (өңірлердегі "нақты" орындарды анықтау және нақты өңір шеңберінде әрекет ететін шешім іздеу)

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдау және алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау:

- тұрмыстық зорлық-зомбылықты жою жөніндегі шараларды әзірлеу (осы проблемаларды шешу жөніндегі жеке меншік жобаларды әзірлеу немесе қолда бар республикалық жобалар шеңберінде қатысу, осы мәселелерді шешу жөніндегі халықаралық тәжірибені зерделеу және т. б.);

- некеде тұрған ерлердің жұмыспен қамтылуына арналған жұмыс орнын қарастыру (өз отбасыларын асырайтын ерлерге осындай көңіл бөлу олардың беделін, сондай-ақ өз отбасы үшін жауапкершілік алған әкенің рөлін арттырады; ұзақ уақыт некеде тұрған әкелердің қатысуымен мәдени іс-шаралар өткізу, әкелер клубтарын құру, онда психологтардан кеңес алуға мүмкіндік жасау немесе "тең теңімен" принципі бойынша ажырасуға әкелетін проблемалардың алдын алу);

- ерлі-зайыптылардың біреуінің алкогольге, есірткіге немесе ойынға тәуелділігінің пайда болу себептерін зерттеу (қоршаған орта жағдайы – жергілікті билік назарынан тыс қалған қала ауданы, онда алкоголь мен есірткі норма болып табылады, тұрғын үйлерде сыра және басқа да алкоголь өнімдері мен т. б. сатылатын тәулік бойы жұмыс істейтін дүкендердің болуы.);

4. Техникалық шешім

1) аудандардан/облыстардан деректер жинауды автоматтандыру;

2) ауданда/облыста/республикада дашбордтарда барлық деректерді қалыптастыру және шығару;

3) әрбір аудан/өңір көлемінде ұсынымдар топтамасымен бірге өсу желісі бойынша талдау және шешімдер қабылдау үшін алынған талдамалық ақпаратты жіберу (облыстық деңгейде - аудандық әкімдіктер "әлсіз" орындарды көрсете отырып және олардың шешімі бойынша ұсыныстар жібереді; республикалық деңгейде – облыстық және Республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері осыған ұқсас ақпаратты жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Қоғамдық кеңестерді механизм түрінде қолдану, оған сарапшылар ретінде әрбір өңірде осы санаттағы барлық проблемалық мәселелерді білетін адамдарды шақыру және көтерілген мәселелерді тыңдап және қарастырып, мәжілістер өткізу.

Бұдан әрі ұсыныстарды қарастыру және жергілікті билік осы аймақтың НПО-мен бірлесе отырып, оларды шешуге қалай дайын екендіктерін қарастыра отырып, ми шабуылын жүргізу.

Ұсынылды: сараптамалық панельге азаматтық қоғаммен қарым-қатынас жасау бойынша өз ұсыныстарын дәлелдеп жеткізе алатын

халықтың осы санаты өкілдерін кеңейту (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.).

Отбасыларға консультациялық-құқықтық көмек көрсетілетін "Азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану. Осы бюролардың базасында оқытуды, қосымша дағдыларды және т. б. меңгеруді ұйымдастыруға болады.

Телекоттедж бағдарламасы аясында отбасыларға көмек көрсету және қарым-қатынас пен жеке даму үшін қосымша мүмкіндіктер беретін жаңа ақпараттық технологиялар туралы айтуды жүзеге асыру.

Ұйымдастыру:

жылжымалы оқу орталығы (отбасы өмірін оқыту және отбасы ішіндегі жанжалдарды шешу бойынша курстар, жас отбасылар мен ажырасу және т. б. шектерінде тұрған адамдарды қолдау).

6. 4 мүдделер тобын ескере отырып шешім қабылдау:

1 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары, бірақ әсер ету деңгейі төмен тараптар.

2-топ-қызығушылық деңгейі жоғары және әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

3 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес және әсер ету деңгейі төмен тараптар.

4-топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес, бірақ әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

КЕЙС № 14 «СӘБИДІ САҚТА!»

Балаларды туу және тәрбиелеу мәселесін мемлекетте шешілетін бірқатар басым міндеттердің қатарына қою қажет. Балалық шақтың сапасы кез келген мемлекет тұрақтылығының кепілі бола алады.

Қазіргі Қазақстандағы балалық шақтың сапасын көтеру керектігі бәрімізге мәлім.

БАҚ-та сәбидің қоқыс тастайтын жерлерде табылатыны туралы жарияланымдардың пайда болуы қазақстандық қоғам үшін қалыпты жағдай болып, оқырмандарды таңқалдырмайды.

2018 жылғы 24 қазанда ғаламтор басылымдарының бірінде Павлодарда қоқыс тастайтын жерден табылған сәбидің ата-анасы іздестіріліп жатқаны туралы хабар берілді.

Полиция ведомствосының ақпараты бойынша, 2018 жылдың 29 қаңтарында, сағат 19.45 шамасында, Павлодарда Гагарин көшесіндегі 40 үйдің ауласындағы қоқыс контейнерінің жанында туғанына 7-12 күн болған келбеті азиаттық тірі сәби табылды.

Осы жағдайға дейін БАҚ еліміздің барлық өңірлерінде орын алған жаңа туған балаларға қатысты аналардың жауапсыздығы мәселесін

бірнеше рет көтерді:

1) 2015 жылдың қараша айының басында Орал қаласында екі жасар қызын тәрбиелеп отырған тұрмыстағы, жақсы отбасыдағы әйел өзінің жаңа туған ұлын гаражға тастап кеткен.

До этого случая также СМИ неоднократно поднимали вопросы безответственности матерей по отношению к новорожденным детям, имеющих место во всех регионах страны:

1) в начале ноября 2015 года в Уральске замужняя женщина из приличной семьи, воспитывающая двухлетнюю дочь, выбросила своего новорожденного сына за гаражами.

Әйел баланы полиэтилен пакетіне орап, асығыстқ кезінде баланың қолындағы бирканы алып тастауды ұмытып кеткен. Биркадағы мәліметтер бойынша полиция анасын тез іздеп тапты.

2) 2016 жылғы 3 қаңтарда Жамбыл облысындағы Абай ауылына жақын маңдағы автокөлік жолы бойында орналасқан дәретханадан жаңа туған қыз бвлв табылды.

Көлік жүргізушілері кездейсоқ тауып алғанға дейін қыз бала екі метрлік шұңқырда шамамен бір сағат бойы жатқан. Қыз баланы шұңқырдан алып шығу үшін құтқарушылар әжетхананың қабырғаларын сындырған.

3) осы айда, таңертеңгілік уақытта Жамбыл облысы Талас ауданы Ақкөл ауылының жол жиегінде жаңа туған ер баланың мәйіті табылды.

Баланы жоғары жылдамдықта келе жатқан көліктің терезесінен лақтырып тастаған. Баланы 16 жастағы оқушы машинада туған, ал одан құтылуға оның туған анасы көмектескен.

4) 2016 жылдың мамыр айында Жезқазғанда өзінің жаңа туған сәбиін қоқыс контейнеріне тастаған 18 жасар қызға үкім шығарылды.

17 мамырда Қарағанды облысы Жезқазған маңындағы Кеңгір ауылында дәретхана қағазына оралған жас нәресте қоқыс жәшігінен табылған. Бұдан соң полицейлер иттерінің көмегімен анасының ізіне түсті.

5) 2016 жылдың шілде айында жаңа туған сәбиді анасы Қапшағайда жеке үйдің жанындағы шөпке лақтырып жіберген.

6) 2016 жылдың шілде айында ғаламторға Тараз қаласынан туған анасы өлімше қылып ұрған алты жасар баланың бейнеролигі шықты.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған

деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды бағыттары болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

тууды тіркеу, оның ішінде азаматтық хал актілері жазбаларына өзгерістер, толықтырулар мен түзетулер енгізу

Талдау ақпаратын алу үшін өңірлер көлемінде осы тақырып бойынша мәліметтер алу мақсатында басқа көздерден ақпарат жинау.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады:

1) агрессияны анықтауға қабілетті ошақтарды анықтау, ерте алдын алу жұмысын жоспарлай отырып, жаңа туған нәрестелерді өлтіру жағдайларына жол бермеу;

2) қалалар мен аудандар көлемінде ең проблемалы учаскелерді түрлі түспен боялған картаны жасау (соңғы 5-7 жылда жаңа туған нәрестелер өлтірілген жерлер), кез келген проблеманы нақты қарау оны шешу жолдарын табуға мүмкіндік береді.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды сараптап және алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау:

1) отбасы құндылықтарының дағдарысы отбасынан басталады, мектептерде ол өте терең оқытылады және одан көбінесе толық емес отбасынан шыққан балалар зардап шегеді, олар бала кезінен бастап психологиялық жарақат алады, ол – өзінің ең жақын адамы – әкесінің немесе анасының одан бас тартуын жүрегімен қабылдайды.

Кәмелетке толмаған ата-анадан туған балаларды көбінесе әжелері мен аталары тәрбиелейді.

Мектептерде балаларға өте ұқыптылықпен қарап, ата – аналарды құрметтеуге үйретіп, оларды осы әлемге әкелген адамдар екенін санасына сіңіру керек, сонымен қатар оларға ұру және басқа да қатыгез жазалау түрінде ата-ананың сөзсіз сүйіспеншілігіне жол бермей, құрмет көрсету қажет- балалармен ерекше құпиялық белгімен жұмыс істейтін, консультанттар мен психологтардың жұмысы қажет болады;

2) кәсіби психологпен жасырын жағдайда өзінің проблемалық мәселелерін шеше алатын жасөспірімдерге арналған республикалық "сенім желісін" ашу.

4. Техникалық шешім

1) аудандардан/облыстардан деректер жинауды автоматтандыру;

2) ауданда/облыста/республикада дашбордтарда барлық деректерді қалыптастыру және шығару;

3) әрбір аудан/өңір көлемінде ұсынымдар топтамасымен бірге өсу желісі бойынша талдау және шешімдер қабылдау үшін алынған талдамалық ақпаратты жіберу (облыстық деңгейде - аудандық әкімдіктер "әлсіз" орындарды көрсете отырып және олардың шешімі бойынша ұсыныстар жібереді; республикалық деңгейде – облыстық және Республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері осыған ұқсас ақпаратты жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Қоғамдық кеңестерді механизм түрінде қолдану, оған сарапшылар ретінде әр өңірдегі тәрбиенің барлық проблемалық мәселелерін білетін адамдарды шақыру және көтерілген мәселелерді тыңдап және қарастырып мәжілістер өткізу.

Бұдан әрі ұсыныстарды қарастыру және жергілікті билік осы аймақтың ҮЕҰ-мен бірлесе отырып, оларды шешуге дайындықтарын қарастыра отырып, ми шабуылын жүргізу.

Ұсынылады: сараптама панеліне азаматтық қоғаммен өзара қарым-қатынас жасау бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде жеткізетін осы мәселелерді білетін адамдарды енгізу (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.).

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын нақты сарапшыларды жұмысқа тарта алады.

Консультациялық-құқықтық көмек көрсететін "Азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану. Осы бюролардың базасында оқытуды, қосымша дағдыларды және т. б. меңгеруді ұйымдастыруға болады.

Ауылдық округ аудан орталығынан шалғай орналасқан жағдайда өзара қарым-қатынас жасау үшін телекоттеждердің шығуын ұйымдастыру. Телекоттедж бағдарламасы шеңберінде қосымша мүмкіндіктер беретін жаңа ақпараттық технологиялар туралы көмек көрсету және әңгімелесуде жүзеге асыру.

6. 4 мүдделер тобын ескере отырып шешім қабылдау:

1 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары, бірақ әсер ету деңгейі төмен тараптар.

2-топ-қызығушылық деңгейі жоғары және әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

3 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес және әсер ету деңгейі төмен тараптар.

4-топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес, бірақ әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

КЕЙС № 15 «МАЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ БОЙЫНША МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

Агросекторды дамыту мәселелері Қазақстан үшін өте маңызды, бұл мұнайға тәуелді болудан бас тарту тәсілі ғана емес, сонымен қатар елдің жалпы әлеуметтік-экономикалық дамуының бөлігі ретінде де кіреді. Бұл мәселені шешуде жергілікті басқару органдары да үлкен рөл атқарады, олардың жұмысы жаңа уақыт талаптарына әрдайым сәйкес келмейді.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды бағыттары болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

- асыл тұқымды мал шаруашылығын дамытуды, мал шаруашылығы өнімінің өнімділігі мен сапасын арттыруды субсидиялау.

Өңірдің нақты фактілеріне және даму ерекшелігіне сүйене отырып, басқарушылық шешімдер қабылдау үшін асыл тұқымды мал шаруашылығы мен агросекторды өңірлер көлемінде дамыту бойынша ақпарат жинауды жүзеге асыру.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады:

- соңғы жылдары өңірлер көлемінде агроөнімнің көлемін қарастыру және динамиканың өзгеруіне әсер ететін себептерді анықтау

Түпкілікті өнім бағасының қалыптасуына әсер етуі мүмкін бірқатар себеп-салдарлық байланыстар бар екенін түсіну қажет. Мәселен, экспортқа сиыр еті кеткен кезде, ішкі нарықта оның тапшылығы сезіледі, бұл алдымен сиыр етіне, одан кейін жылқы етіне және тиісінше қой етіне бағаның өсуіне әкеледі. Бұдан әрі бұл ақ ет нарығының қарқынды өсуіне алып келеді, Ресейде ол барлық ет тұтынудың 56% - ын құрайды, Қазақстан да осы көрсеткішке жақындап келеді. Ішкі көздер есебінен мал басының өсуі инвестицияларға және мемлекеттік қолдауға қарамастан айтарлықтай жеткіліксіз.

- сатып алушылардың ұзақ тізбегі және сауда желілері.
- ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілердің жемшөп дайындаудан бастап өз өнімдерін сатуға дейін тікелей субсидияларға толық тәуелділігі;
- аудандар/облыстар бөлінісінде жайылымдық және шабындық алқаптарды ұтымды пайдалану;
- қалалар/аудандар көлемінде өнеркәсіптік өндіріс және етті қайта өңдеу үшін инфрақұрылымды дамытуды қамтамасыз ету;
- қалалар мен аудандар көлемінде мал шаруашылығын дамытуға жеке инвестицияларды тарту

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды сараптау және алынған ақпаратты талдау бойынша қандай қарым-қатынас жасауды анықтау:

- ет өндірісінің өзіндік құнын төмендету және өнімнің ірі партияларын тұрақты негізде жеткізуді қамтамасыз ету жөніндегі шаралар;
- ет және ет өнімдерінің сапасын арттыру және оны жалпы қабылданған әлемдік стандарттарға келтіру;
- мал популяциясының генетикалық әлеуетін және оның өнімділік сапасын жақсарту;
- ет мал шаруашылығын дамытуға инновациялық технологияларды енгізу;
- жайылымдық және шабындық алқаптарды ұтымды пайдалануға және жақсарту;
- мал азығын өндіру жүйесін дамытуды жақсарту;
- өнеркәсіптік өндіріс және етті қайта өңдеу үшін инфрақұрылымды дамытуды қамтамасыз ету;
- мал шаруашылығын дамытуға жеке инвестицияларды тарту

Бұрын қабылданған басқарушылық шешімдер Австралия, Канада, АҚШ және Еуроодақ қателерін ескермегенін назарға алу. Мысалы, 2008 жылы Еуроодақ өндірушілерді қолдаудың жанама шараларына көше отырып, тікелей субсидиялаудан толығымен бас тартты.

4. Техникалық шешім

- 1) аудандардан/облыстардан деректер жинауды автоматтандыру;
- 2) ауданда/облыста/республикада дашбордтарда барлық деректерді қалыптастыру және шығару;

әрбір аудан/өңір бөлінісінде ұсынымдар топтамасымен бірге өсу желісі бойынша талдау және шешімдер қабылдау үшін алынған талдамалық ақпаратты жіберу (облыстық деңгейде - аудандық әкімдіктер "әлсіз" орындарды көрсете отырып және олардың шешімі бойынша ұсыныстар жібереді; республикалық деңгейде – облыстық және Республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері осыған ұқсас

ақпаратты жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Әрбір өңірде мал шаруашылығын дамытудың барлық проблемалы мәселелерін білетін адамдарды сарапшылар ретінде шақыратын қоғамдық кеңестерді механизм түрінде қолдану және көтерілген мәселелерді тыңдай және қарастыра отырып мәжілістер өткізу.

Бұдан әрі ұсыныстарды қарастыру және жергілікті билік осы аймақтың НПО-мен бірлесе отырып, оларды шешуге қалай дайын екендіктерін қарастыра отырып, ми шабуылын жүргізу.

Ұсынылады: сараптау панеліне азаматтық қоғаммен өзара қарым-қатынас жасау бойынша өз ұсыныстарын дәлелдей беретін мал шаруашылығын дамыту мәселелерін зерттейтіндерді (одақтар құру, бастамаларды шешудегі шоғырландырылған қолдау және т.б.) қоса отырып кеңейту.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын нақты сарапшыларды жұмысқа тарта алады.

Мал шаруашылығын дамыту мәселелері бойынша консультациялық-құқықтық көмек көрсететін "Азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану. Осы бюролардың базасында мал шаруашылығымен айналысқысы келетіндерді оқытуды ұйымдастыруға болады. Ауылдық округ аудан орталығынан шалғай орналасқан жағдайда өзара қарым-қатынас жасау үшін телекоттеждердің шығуын ұйымдастыру.

6. 4 мүдделер тобын ескере отырып шешім қабылдау:

1 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары, бірақ әсер ету деңгейі төмен тараптар.

2-топ-қызығушылық деңгейі жоғары және әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

3 - топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес және әсер ету деңгейі төмен тараптар.

4-топ-қызығушылық деңгейі жоғары емес, бірақ әсер ету деңгейі жоғары тараптар.

№ 16 КЕЙС «ОРМАНДЫ ПАЙДАЛАНУ БОЙЫНША СҰРАҚТАРДЫ ШЕШУ»

Орманды пайдалану сұрақтары кейбір аймақтарда дұрыс шешімін таппай отыр. Көпмақсатты орманды пайдалану іске асырылмай отыр, себебі шаруашылыққа ағаш ресурсы пайдалануға берілген.

Осыған орай Қазақстанның кейбір аймақтарында орман қорының сапалық құрамы төмендеген. Орманды рационалды пайдалану, орманның табиғи өсімін молайту және орман қорын пайдаланғаны үшін төлем

жасау мәселесі шешілмеген.

Бүгінгі таңда мынадай мәселелерге қажеттілік туындап отыр:

- ормандардың қазіргі заманға сай жағдайын бағалау;
- Ормандарда шаруашылықты жүргізуді дамыту бойынша көптеген шараларды әзірлеу;
- Орманды аумақты рационалды пайдалану;
- Орман қоры мен сүрекдіңдердің құрылымын оптимальді құрастыру;
- Орман ресурстарының орта құраушы рөлі мен өнімділігін арттыру, төзімділігін сақтау.
- Осыған байланысты жылдам шара қолдану үшін оперативті ақпарат алып отыру ғана емес, әрі әр түрлі ақпарат көздерінен алынған деректер негізінде оқиғалардың болжамды сценарийлері болғаны дұрыс.

Шешім АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды аудан деңгейінде іске асыру:

- 1) мемлекеттік орман қорының учаскелерінде ұзақмерзімді орманпайдалану келісімшартының мемлекеттік тіркелуі;
- 2) жануарлар әлемін пайдалануға рұқсат беру.

Аймақтың даму спецификасы мен нақты дәлелдемелерге сүйене отырып басқару шешімдерін қабылдау үшін асыл тұқымды мал шаруашылығы мен аграрлық секторды түбегейлі әрі аймақ аралық дамыту бойынша ақпарат жинауды іске асыру.

Алынған ақпаратты сараптау және өңдеу

Облыстық деңгейде, әрі республикалық деңгейде кейбір стратегиялық міндеттер шешімін табады:

- орман қорының аумағы мен орман ресурстарын пайдалану, ормандардың қазіргі заманға сай жайының сараптамасын өткізу;
- ормандарда шаруашылықты жүргізуді жетілдіру бойынша шаралар әзірлеу;
- ағаштар мен сүрекдіңдердің жасын оларды шаппай анықтау және жас құрылымының түрлерін тауып бағалау;
- ормандарды табиғи молықтыру мен өсуіндегі циклдікті анықтау;
- сүрекдіңдердің қолда бар әдістерін нақтылау және орман ресурстарын және сүрекдіңдердің өнімділігін сандық, сапалық бағалау бойынша жаңа әдістер мен нормативтерді әзірлеу;
- өсуді модельдеудің өзара байланысты жүйесін құрудың, сүрекдіңдердің құрылымы мен сапалық құрылымының динамикасын

әзірлеу;

– ормандардың жай-күйін жақсарту және орманды ұтымды пайдалануды ұйымдастыру қағидаттарында шаруашылық жүргізуді жетілдіру жөнінде ұсыныстар әзірлеу.

3. Шешім қабылдау

Ақпаратты жинағаннан соң, оқиғаны жалпы республика бойынша талдау и мемлекеттік жүйесі органдарының өкілеттілігін шектей отырып, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер қабылданғанын анықтау.

Орман қорын пайдалануды қорғау;

– ормандарды молықтыру;

-орман өсіру үшін беріледі.

Сондай-ақ Қазақстан Республикасының экономикалық орындылығы мен экологиялық басымдықтарының қағидаттарын басшылыққа алу қажет.

4. Техникалық шешім

1) аудандардан/облыстардан деректер жинауды автоматтандыру;

2) ауданда/облыста/республикада дашбордтарда барлық деректерді қалыптастыру және шығару;

3) әрбір аудан/өңір бөлінісінде ұсынымдар топтамасымен бірге өсу желісі бойынша талдау және шешімдер қабылдау үшін алынған талдамалық ақпаратты жіберу(облыстық деңгейде-аудандық әкімдіктер әлсіз орындарды көрсете отырып және Республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері ұқсас ақпаратты жібереді.

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Әрбір өңірде орман шаруашылығын дамытудың барлық проблемалық мәселелерін білетін адамдарды сарапшылар ретінде шақыратын қоғамдық кеңес ретінде механизм қолдану және көтерілген мәселелерді тыңдай және қарай отырып, отырыс өткізу.

Бұдан әрі ұсыныстарды қарастыру және жергілікті билік осы аймақтың ҮЕҰ-мен бірлесе отырып, оларды шешуге қалай дайын екендіктерін қарастыра отырып, миға шабуыл жасау.

Сараптама панелін азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелдей беретін орман шаруашылығын дамыту мәселелерін зерттейтіндерді(одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б) қоса отырып кеңейтуді ұсынады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелр қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

Азаматтарға арналған кеңес беру бюросы моделін қолдану, онда орман шаруашылығын даму мәселелері бойынша консультациялық-құқықтық көмек көрсету. Осы бюролардың базасында мал

шаруашылығымен айналысқысы келетіндерді оқытуды ұйымдастыруға болады. Ауылдық округ аудан орталығынан шалғай орналасқан жағдайда өзара іс-қимыл жасау үшін телекоттеждердің шығуын ұйымдастыру.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-эсер етудің төменгі деңгейі бар, бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - эсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- эсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ, бірақ эсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар;

№ 17 КЕЙС «БАЛАБАҚШАЛАРДАҒЫ ОРЫНДАРДЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ МӘСЕЛЕЛЕРІН ШЕШУ»

Бала бақшалардағы орындарды қамтамасыз ету мәселесі өзектілігін жоғалтпайды. Мәселен, Қазақстанда 2018 жылы 10,3 мың мектепке дейінгі балалар ұйымы (МБҰ) жұмыс істеді, оның ішінде 6,6 мыңы - мемлекеттік меншікте және 3,7 мыңы - жеке меншікте.

МБҰ саны 2000 жылмен салыстырғанда 9,5 есеге - 1,1 мың бірліктен артты, онда 923 - і мемлекеттік, 162 - і жеке меншікте және төртеуі-шетелдік меншікте болды.

2017 жылы МБҰ тіркелді:

- 1) Түркістан облысы-1,4 мың ш. м.;
- 2) Алматы облысы-1,1 мың.;
- 3) Шығыс Қазақстан облысы-790 ДДО.

Бұл ретте ең аз болған жерлер: Нұр-сұлтан қаласында - 377, Атырау және Маңғыстау облыстарында - 325 және 273 ұйым.

18 жыл ішінде елімізде туу 79% - ға өсті-222,1 мыңнан 397,8 мың адамға дейін, бұл жақын арада өзінің корреляциялық әсерін береді және балабақшаларға деген үлкен қажеттілікті тудырады.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды сценарийлері болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау Аудан деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

1) мектепке дейінгі балалар ұйымдарына жіберу үшін мектепке дейінгі (7 жасқа дейін) жастағы балаларды кезекке қою;

2) мектепке дейінгі білім беру ұйымдарына құжаттарды қабылдау және балаларды қабылдау.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады, сонымен қатар балабақшаларға (қалалар мен аудандар бөлінісінде) орын қажеттілігі туралы жалпы ақпарат алған кезде орындарды алу кезінде белгілі бір жеңілдіктері бар адамдар алатындығын назарға алу қажет:

- әскери қызметкерлердің балалары;
- заңды өкілдері мүгедек болып табылатын балалар;
- жетім балалар;
- ата-анасының қамқорынсыз қалған балалар;
- көп балалы отбасынан шыққан балалар;
- ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

Мәселен, Статистика комитетінің деректері бойынша мектепке дейінгі білім беру қызметкерлерінің жалақысы ең төмен, 2018 жылы Қазақстан бойынша орташа жалақы - 63,5 мың теңгені құрады, бұл орташа республикалық деңгейден 2,6 есе аз. ҚР-да орташа статистикалық жалақы сол кезеңде 162,3 мың теңгеге тең болды.

2019 жылғы маусымдағы жағдай бойынша қалада 3 жыл өтілі бар тәрбиешінің жалақысы 55,9 мың теңгені құрады. Ауылдашамамен 69,8 мың теңге.

Жергілікті биліктің бала-бақшалар қызметкерлері үшін жалақыны көтеру үшін қаражат іздестіру немесе олар үшін белгілі бір жағдай жасау жөніндегі жұмысы аталған мамандықты кеңінен насихаттап, балалар мекемелерінде білім беру сапасын арттыра алар еді, оның ішінде олардың оқыту сапасы мен мектепке дайындығы бойынша рейтингін қосуы мүмкін. Мұндай мүмкіндіктер осы санаттағы қызметкерлердің еңбек беделін арттыруға ықпал етуі мүмкін.

4. Техникалық шешім

- 1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
- 2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;
- 3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары

мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді)

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Қоғамдық кеңестер түрінде механизм қолдану, оған сарапшылар ретінде әрбір өңірде балаларды балабақшаларда орынмен қамтамасыз ету бойынша барлық проблемалық мәселелерді білетін адамдарды шақыру және көтерілген мәселелерді тыңдай отырып және қарастыра отырып отырыстар өткізу.

Бұдан әрі ұсыныстарды қарастыру және жергілікті билік осы аймақтың ҮЕҰ-мен бірлесе отырып, оларды шешуге қалай дайын екендіктерін қарастыра отырып, ми шабуылын жүргізу.

Балаларды балабақшалардағы орындармен қамтамасыз ету бойынша мәселелерді зерттейтіндерді қоса отырып, сараптау панелін кеңейту, олар азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл жасау бойынша өз ұсыныстарын дәлелдеп береді (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын тар сарапшыларды тарта алады.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар, бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ, бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 18 КЕЙС «МЕДИЦИНАЛЫҚ КӨМЕКТИҢ ҚОЛЖЕТІМДІЛІГІ БОЙЫНША МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

Медициналық-санитариялық алғашқы көмек көрсететін медициналық ұйымға тіркеу бойынша сұрақтар, дәрігердің қабылдауына жазылу, дәрігерді үйге шақыру, стационарлық науқастың медициналық картасынан үзінді беру, маңызды болып табылады және әлеуметтік бөлікке кіреді, шешілуі тиісті мәселе болып табылады. Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды сценарийлері

болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

- 1) медициналық-санитариялық алғашқы көмек көрсететін медициналық ұйымға тіркеу;
- 2) дәрігердің қабылдауына жазылу;
- 3) дәрігерді үйге шақыру;
- 4) стационарлық науқастың медициналық картасынан үзінді көшірме беру.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Алынған деректерді алғаннан және өндегеннен кейін облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бастапқы медициналық-санитарлық көмекке қатысты бірқатар стратегиялық міндеттерді шешуге болады:

- сауықтыру және алдын алу;
- ауруды ерте анықтау;
- медициналық көмек көрсету;
- созылмалы ауруларды бақылау.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдау және алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау:

- БМСК ұйымдарында сапалы медициналық қызметті көтеру бойынша;

– сапаны арттырудың экономикалық мотивациялау факторларын құруы;

– Кадрлармен жасақталуын қамтамасыз ету, медицина қызметкерлерінің құзыреттілігі мен уәждемесін арттыру, МСАК-тың 1 дәрігеріне бекітілген халық санын азайту;

– Мемлекеттік қызмет көрсету саласын мемлекеттік бақылаудың тиімділігін арттыру және БМСК қаржыландыру үлесін арттыру;

– ең аз шығынмен науқасқа тиімді көмек көрсету және жалпы денсаулық көрсеткіштерін арттыру;

– ауруды ерте кезеңінде анықтауға және аурудың алдын алуды жүргізуге;

– дәрігерлер, орта және кіші медицина қызметкерлерінің біліктілігін қалай арттыруға болады?

– мейіргерлік көмекті реформалауды қалай бастау керек, қолданбалы бакалавриат деңгейіндегі медбикелер пациенттерге өз

бетінше қызмет көрсете алады, мейірбикелік диагноз қойып, ғылыми зерттеулер жүргізе алады;

- бір емханада дәрігерлер, жалпы практика мамандарының болуын қалай қамтамасыз ету керек.

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;

2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді)

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Көмек картасы-азаматтар мен медициналық мекемелер өкілдерінің диалогтық алаңы.

Азаматтарға алғашқы көмек көрсету кезінде азаматтар мен мемлекеттің диалогтық өзара іс-қимылы. Көрсетілген алгоритмге сәйкес алғашқы көмек көрсету бойынша ақпаратты орналастыратын интернет-ресурс құру (немесе қолда бар базада) (жедел жәрдемді қалай дұрыс шақыру және қандай белгілері - талу, ұстама, есінен айрылу, жүректің тоқтауы және т. б.).

Өңірлер базасында волонтерлік қозғалыстар құру қажет (инсульт пен инфарктіден кейін адамдардың көп бөлігі мүгедек болады және оларға ұзақ оңалту қажет, одан кейін барлығы толық қалпына келтірілмейді).

"Көмек картасында" денсаулыққа қауіп төнген жағдайда көмек алуға болатын орынды, сондай-ақ Бірыңғай үйлестіру орталығын көрсетуге болады.

Бірыңғай үйлестіру орталығында операторлар ақпарат жинай алады, ал модераторлар еріктілерге қолдау қажет ететін адамдардың мекен-жайларын өңдеуге және көмектесуге болады.

Осылайша," көмек картасы " аурудың ұқсас түрлері бар азаматтарды шоғырландыра алады және қатысу дәрежесіне байланысты олардың проблемалық мәселелерін шешу тәсілдерін таба алады.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар,бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ,бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар;

№ 19 КЕЙС «ШЖК-ны ТАРТУ БОЙЫНША МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

Шетелдік жұмыс күшін тарту жергілікті билік шешетін мәселелердің бір бөлігі болып табылады және мұнда қолданыстағы заңнама нормаларының қатаң сәйкестілігі қажет.

Осыған байланысты жедел әрекет ету ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды сценарийлері болуы қажет.90-шы жылдардың басында шетелдік жұмыс күшіне сұраныс экономикалық дағдарыспен және халықтың бір бөлігінің кетуіне байланысты болды. Бұл мәселе 1993 жылдан бастап шетелден жұмыс күшін тартуға квота есебінен шешілді.

1994-1995 жылдары ТМД - за қатысушы елдердің еңбекші-мигранттарды Еңбек және әлеуметтік қорғау саласындағы ынтымақтастық туралы келісімге қол қоюына байланысты Достастық азаматтары ШЖК басым бөлігін құрады. 1996 жылдардан кейін квотамен келген жұмысшылар арасында алыс шетелден келген мамандар басым болды,ал 1997 жылы олар ШЖС барлық(5,5 мың. адам) 76,5% құрады.

Келушілердің басты күш салатын сфералары – құрылыс, ауыл шаруашылығы , тау-кен өндірісі.

2005 жылы ШЖК 25 мыңнан астам өкілдеріне Қазақстанға келіп жұмыс істеуіне рұқсат етілді,республикаға осыған орай 24 мыңнан астам жұмыскер келді,оларды 1345 жұмыс беруші жұмыспен қамтамасыз етті. 2006 жылы 1 922 жұмыс берушіде дүние жүзінің 103 мемлекетінен 40 897 шетел мамандары жұмыс істеді.

2010 жылы шетел жұмыс күшінің жалпы қысқары болды, керісінше 2556 ге тарта жұмыс берушінің саны өсе бастады.

ШЖС ұлттық құрамы бойынша бірінші рет Қытай алға шықты: Қытай жұмыскерлері 23,2% құрады. Бұл құбылыс Батыс Еуропа-

Батыс Қытай автокөлік магистралін салумен байланысты болды.

Жергілікті орындаушы өкілдерінің есебі бойынша 2012 жылдың 1 қарашасына сәйкес шетел жұмыскерлерін тартатын жұмыс берушілердің саны 2 918 бірлікті құрады. Оларда 401,8 мыңнан астам қазақстандық және 22,1 мыңнан астам шетел азаматтары жұмыс істеді.

ШЖК тартудың кемшілігі болып:

– техникалық ауыр мамандықтарды игеруге қызығушылығының жоқтығы;

– жұмысқа келушілер ең күшті жұмыс күші емес, әрі олар елге алдыңғы қатарлы технологияларды әкелмейді;

– ақша табуды көздеп келген адамдар өз білімдері мен біліктілігімен бөлісуге ықтияр емес, өйткені олардың тәжірибелері-олардың табысы.

Қазақстанда заңсыз миграциямен байланысты өткір проблемалар сақталып отыр.

Мамандардың баға беруі бойынша олардың саны әр жылдары 100 ден бастап 300 мыңға дейін өзгеріп отырған. Заңсыз еңбек миграциясының әсерінен контрабанда фактілері, анаша сату және жыныстық қанаушылық орын алып отыр.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Көрсетілген қызметтер бойынша аудан деңгейінде деректерді жинауды іске асыру:

1) әкімшілік бірлікке сәйкес аумақта еңбек қызметін іске асыру үшін жұмыс берушілерге шетел жұмыс күшін тарту әрі мерзімін ұзарту, немесе ішкі корпоративті аударуға рұқсат ету;

2. Алынған ақпаратты сараптау және өңдеу

Сәйкестендіру арқылы облыс және республика көлемінде стратегиялық міндеттер шешімін табады:

– ШЖК қатысуымен аумақ көлемінде тәртіп бұзушылықтың мөлшері ;

– аумақ көлемінде заңсыз ШЖК анықтау;

– мигрант-азаматтардың құқықбұзушылық саны;

– еңбек миграциясын реттеудің ұлттық нормативті-құқықтық базасы мен халықаралық сараптамасын өткізу, әрі мигранттардың еңбек және мәдени, әлеуметтік құқықтарын іске асыру тәжірибесін зерттеу.

– деректерді жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды сараптау және алынған ақпараттың сараптамасы бойынша қандай іс-әрекет қолдану керектігін анықтау:

– мигранттардың еңбек және мәдени, әлеуметтік құқықтарын іске асыруда қолданылатын тиімді тәжірибелерді пайдалану.

4. Техникалық шешім

- 1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
- 2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;
- 3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді)

5. Азаматтық қоғам шешіміне қатысу

Қоғамдық кеңес түрінде механизмді қолдану, оған әр аумақтағы ШЖК тартуға арналған проблемалы сұрақтарды білетін адамдарды эксперт ретінде шақыру және көтерілетін сұрақтарды тыңдап қарастыру үшін жиналыс өткізу. Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

ШЖС тартумен айналысатын адамдарды қосып эксперттік панельді кеңейту ұсынылады, олар өз тарапынан азаматтық қоғамның қатысуымен ақылға қонымды өз ұсыныстарын береді (орталық құру, бастамаларды шешуде шоғырландырылған қолдау және т.б)

Азаматтық қоғамның мүшелері осы сұрақты шешуде мамандарды тарта алады, олар өз тарапынан басқа мемлекеттерде сұрақтар қалай шешілуде, қандай кепілдіктерге ие бола алады және өз құқықтарын қалай іске асыратынын айта алады.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар, бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ, бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар;

№20 КЕЙС «Азаматтардың тұрақты тұруға кету себептерін түсіндіру»

Қазақстаннан басқа елдерге ТТК кетуі біртіндеп қарқын алуда және осы себепті аумақты тұруға лайықты ету үшін билік өкілдері қандай шаралар қолданатындығымен тығыз байланысты көкейтесті сұрақтардың бірі болып отыр. БАҚ материалдарынан мынаны көруге

болады: 2018 жылдың 5 айында Қазақстан ІІМ 39 891 қазақстандықтардың тұрғылықты тұруға кетуге құжаттарын рәсімдеді (LSM хабарламасы бойынша). Салыстыру үшін алсақ, Комитеттің статистикасына сәйкес 2017 жыл бойы Қазақстаннан 37 725 астам адам шетелге кетті.

Кетуге құжаттарды көп рәсімдеген Қостанай, ШҚО, Қарағанды, Павлодар облыстары мен Алматының азаматтары. Олардың көпшілігі Ресейге, Германияға, Польшаға, АҚШ, Канадаға және Израильге кетіп жатыр.

Негізінен деректерді ҚР ҰЭМ статистикасы бойынша Комитет жарыққа шығарады. Сол уақытта РФ статистикасы бойынша Федеральді қызмет өз деректерін береді, екеуі бір-біріне сәйкес келмейді. (эмиграция туралы ресейлік және қазақстандық деректердің салыстыру кестесін қараңыз.)

2005 жылдан бері Қазақстаннан Ресейге кеткен азаматтардың саны, ресейліктердің дерегі бойынша, Қазақстаннан кеткен эмигранттардың саны қазақстандық дерек көздерінен әлдеқайда көп.

Сонымен бірге 2000 жыл мен 2004 жылдар арасында бұл қатынас орташа есеппен алғанда Қазақстаннан кеткендердің 55% жартысынан сәл астамы Ресейде тұрады.

Соңғы жылдары деректердің айырмашылығы көрініс табуда. Ресей деректері бойынша 2005 жылдан 2006 жылға дейін РФ ТТК 565,6 мың қазақстандық кеткен. Сонымен бірге Қазақстанның айтуы бойынша 415 мың адам ғана шетелге кетті. Егер Ресейге Қазақстаннан кетуге шешім қабылдаған азаматтардың 70% кетіп жатса, онда 2005 жылдан 2016 жылға дейінгі жалпы эмиграция саны 200 мың адамнан асады деп есептейді. Ал егер Ресейдің деректеріне сүйенсек - бұл тек кетушілердің 55% құрайды деп санасақ, онда тіпті 600 мыңға жетеді.

Шамамен Қазақстаннан 200–600 мың адам кеткен, бірақ оны ешкім ресми статистикаға енгізбеген.

Егер Ресейден Қазақстанға кеткен адамдарды алсақ та сәйкеспеушілік байқалады: 2014 жылдан бері Ресейден Қазақстанға кеткен эмигранттар саны Ресейдің деректері бойынша жалпы мемлекетке иммиграция санынан артып отыр. Деректерді қайта тексеруге негіз бар. Тек Ресейге қатысты көрсеткіштер бойынша ғана емес.

Эмиграция бойынша ресей мен қазақстандық деректер

Год	Прибыло из Казахстана в Россию, по данным РФ	Выбыло из Казахстана всего, по данным РК	Выбыло из России в Казахстан, по данным РФ	Прибыло в Казахстан всего, по данным РК
2000	124 903	155 749	17 913	47 442
2001	65 226	141 710	15 186	53 548
2002	55 706	120 223	13 939	58 211
2003	29 552	73 890	14 017	65 584
2004	40 150	65 530	12 504	68 319
2005	51 945	52 139	12 437	74 807
2006	38 606	33 690	11 948	66 731
2007	40 258	42 435	10 211	53 397
2008	39 964	45 287	7 483	46 404
2009	38 830	33 985	7 232	41 511
2010	27 862	26 541	7 329	42 057
2011	36 474	32 920	6 176	38 016
2012	45 506	29 722	8 843	28 296
2013	51 958	24 384	11 802	24 105
2014	59 142	28 946	18 328	16 784
2015	65 750	30 047	30 983	16 581
2016	69 356	34 900	32 226	13 755
2017		37 725		15 595

Осыған орай жылдам әрекет етуді ұйымдастыру үшін тек оперативті ақпарат алу ғана емес, әрі кейбір ақпарат көздерінен алынған деректер негізінде оқиға дамуының болжамды сценарийі болу керек.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Жасалған қызметтер бойынша деректер жинауды аудан деңгейінде іске асыру:

– Қазақстан Республикасының шегінен тыс тұрақты мекенжайға кеткен азаматтарға анықтама беру.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және сараптау

Деректерді өңдеуде облыс және республика көлемінде стратегиялық міндеттер шешімін табады:

1) жұмыс орындарының сұранысын цифрландыру мен тұрғылықты халықтың өсуін ескере отырып есептеу;

2) тұрғылықты халықтың нақты кірісін есептеу;

3) жоғарғы білім сапасы мен оны алу бағасының қатынасы;

4) бюджет қаржысын рационалды пайдалану ;

5) әйелдердің зейнетке шығу жасын 63 ке дейін көтеру бойынша есептік көрсеткіштер;

6) үштілділікті енгізу арқылы орта білім сапасыкачество ;

7) медициналық ақпараттық жүйедегі қажеттілік;

8) су тасқынының алдын алу шаралары;

9) көмір тапшылығын жою бойынша шаралар.

3. Шешім қабылдау

Деректерді жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды сарапқа салу және алынған ақпарат бойынша сараптама негізінде қандай іс-әрекет қолдану керектігін анықтау.

Осы негізде кейбір факторлар бар, олардың айтуынша басшылықтың жергілікті орындаушылары әрдайым оперативті шешімдер қабылдамайды және дамудың болжамды сценарилерінің жоқтығынан болатын қауіптерге уақытылы көңіл аудармауынан жағдай қаншалықты өзгеретінін көрсетіп отыр:

1) жұмыс орнының жетіспеушілігі, ол цифрландыру мен халықтың өсуі есебінен одан әрі өседі;

2) экономиканың өсуіне қарамастан халықтың нақты өсімінің түсуі;

3) жоғары білім алу үшін бағаның өсуі жоғары білім сапасының түсуіне әкеледі

4) коррупция жоғарғы деңгейде және бюджет қаржысын тиімсіз пайдалану. Қаржылық бұзушылықтардың жалпы сомасы, қоса алғанда тиімсіз пайдаланылған қаражат тіркелмеген, Есеп комитеті Қазақстанның мемлекеттік бағдарламаларды жүзеге асыру кезеңінде 2013 жылдан бастап 2016 жылдарға, 6,7 трлн. теңгені құрады (немесе 2,07 млрд. доллар) бойынша қазіргі бағам бойынша*; әйелдер үшін зейнет жасын 63 ке дейін көтеру, ол кезең-кезеңімен өтеді, бірақ ол 2018 жылы басталды. БЖЗҚ ға Ұлттық банктің ақша бөлуіне байланысты, зейнетақы жүйесіне деген сенім, құлайды. Орта білім сапасының төмендеуі (үштілділікті енгізуге байланысты);

5) медицина реформасы (медициналық сақтандыру қорын енгізу, оған клиникалар дайын емес, себебі оларда медициналық ақпараттық жүйе жоқ).

6) тұрақты су тасқыны, олар соңғы бірнеше жыл ішінде елдің солтүстік, орталық және шығысындағы ауылдарды жоюда (қауіпсіздікті сақтау үшін шаралардың жоқтығы);

7) көмір өндіретін елде көмірдің тапшылығы .

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;

2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді)

5. АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМНЫҢ ШЕШІМІНЕ ҚАТЫСУ

Қоғамдық кеңес түрінде механизмді қолдану, оған әр аумақтағы ШЖК тартуға арналған проблемалы сұрақтарды білетін адамдарды эксперт ретінде шақыру және көтерілетін сұрақтарды тыңдап қарастыру үшін жиналыс өткізу. Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

ШЖС тартумен айналысатын адамдарды қосып эксперттік панельді кеңейту ұсынылады, олар өз тарапынан азаматтық қоғамның қатысуымен ақылға қонымды өз ұсыныстарын береді (орталық құру, бастамаларды шешуде шоғырландырылған қолдау және т.б.)

Азаматтық қоғамның мүшелері осы сұрақты шешуде мамандарды тарта алады, олар өз тарапынан басқа мемлекеттерде сұрақтар қалай шешілуде, қандай кепілдіктерге ие бола алады және өз құқықтарын қалай іске асыратынын айта алады.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ - әсер етудің төменгі деңгейі бар, бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ - әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ, бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар;

№ 21 КЕЙС «АВТОТҰРАҚ БОЙЫНША СҰРАҚТАРДЫ ШЕШУ»

Экономикалық дамудың көрсеткіші болып табылатын халықты автомобильмен қамтамасыз ету тренді, жергілікті басшылық үшін проблема болып отыр. Жеке көлікке ие болу артықшылығы айдан-аян жүріп-тұру бостандығы, күтіп тұрмай "есіктен-есікке жету", жеке отыру орны, жағымсыз көршіліктің жоқтығы.

Нәтижесінде азаматтардың көпшілігі жолаушы куәлігін және көлік алу үшін кредит алады.

Осыған орай жылдам әрекет етуді ұйымдастыру үшін тек оперативті ақпарат алу ғана емес, әрі кейбір ақпарат көздерінен алынған деректер негізінде оқиға дамуының болжамды сценаріі болу керек.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан деңгейінде жасалған қызметтер бойынша ақпарат жинау:

– жүргізуші куәліктерін беру;

Ақылы және ақысыз автотұрақ орындары бойынша ақпарат жинау

,әрі олардың стихиялы орындарынан.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және сараптау

Деректерді өңдеуде облыс және республика көлемінде стратегиялық міндеттер шешімін табады.

Ситуацияны білу үшін осындай деректерді жинау қажет және оны ситуативті картада көрсету керек, олар қазіргі жағдай қандай екенін, машинаның шоғырлану себептерін және машинаның шоғырланған жерлерін ескере отырып қалай шешуге болатынын көрсетеді. Мысалы, бизнес орталықтары, сауда орталықтары, ойын-сауық орындары және т.б.

Мегаполис үшін өзекті мәселе, сонымен бірге облыс орталықтарында да болуы мүмкін, себебі кеңес одағы кезінде салынған қалаларда архитектуралық қазіргі заманғы тенденцияларға аз бағдарланған құрылыс нысандары бар.

Суреттерде алматылықтар әр түрлі ақпарат көздерінен материалды қалай жинайтыны және тұрақ мәселесін шешу жолдарын ұсынып жатқандары көрінеді (Сурет 1).

<https://newtimes.kz/eksklyuziv/92343-u-almaty-problemy-s-ratsionalnym-ispolzovaniem-zemli-otkuda-berutsya-stikhiynye-parkovki-i-chto-s-nimi-delat>

3. Шешім қабылдау

Деректерді жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды сараптамаға салу және алынған ақпараттың сараптамасы бойынша қандай іс-әрекет жасағандарын анықтау.

1) атмосфералық ауаның ластануын төмендету бойынша түрлі нқұсқаларды қарастыру, әсіресе автокөліктің ауаны ластауының 80% шақ келеді ;

2) бизнес орталықтарындағы автотұрақ орындарын көздеу;

3) тұрғын үйлердің жанындағы автотұрақ орындарын көздеу;

4) орталықтарда және адамдардың көп шоғырланған жерлерінде қайта жоспарлау мүмкіндігін қарастыру;

5) стихиялы тұрақтардың виртуальді картасын жаңартып отыру,себебі осы сұрақтарды басқару шешімдері арқылы қалай шешуге болатынын бақылап отыру үшін.

6)жерді қтымсыз пайдаланудың ұлттық виртуальді картасын жасау;

7) жасыл екпелерде,тротуарларда тұрақты болмауын қарастыру үшін тұрақ ережелерін сақтауда жол полициясының жұмысын ұйымдастыру.

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;

2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3)алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық,облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне қатысу

Механизмді қоғамдық кеңес түрінде пайдалану,оған эксперт ретінде қалалық агломерациядағы автотұрақтардың өзекті мәселерін білетін адамдарды шақыру және көтерілетін сұрақтарды қарастырып тыңдау үшін жиналыс өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу,ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Қалалық агломерациядағы автотұрақтардың сұрақтары бойынша жұмыс істейтіндердің сараптама панелін кеңейту ұсынылады.Қоғамдық кеңес мүшелері осы сұрақты шешу барысында сараптаушыларды шақыра алады, олар өз тарапынан басқа елдерде бұл мәселенің қалай шешіліп жатқандығы туралы айта алады.

Хакатон ұйымдастыру, ол жерде қалалық агломерациядағы автотұрақтардың мәселесін шешу.

Қалалық агломерациядағы автотұрақтардың мәселесін шешудің ең тиімді жолын табатын адамдарды іздеу үшін қала тұрғындары арасында жарыс өткізу және оларға грант ұсыну.

6.4 Топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар,бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ,бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар;

№ 22 КЕЙС «ХАЛЫҚ АРАСЫНДАҒЫ ӨЛІМ-ЖІТІМДІ ТӨМЕНДЕТУ МӘСЕЛЕЛЕРІН ШЕШУ»

Он жыл көлемінде (1993 жылдан бері) тұрғындардың азаюы, 2002 жылы бала туу көрсеткішінің жоғарылау тенденциясымен және шетелге кетудің азаю көрсеткішімен ауысты. Орталық Азия елдерімен салыстырғанда Қазақстанға мыналар тән:

- бала туудың төмен көрсеткіші;
- өлім-жітімнің жоғары көрсеткіші;
- демографиялық қартаюудың анық процесі;
- елеулі көші-қон жылыстауы.

Осыған байланысты түрлі ақпарат көздерінен алынған деректер негізінде оқиғалар дамуының болжам сценарии болуымен қатар жылдам әрекет етуді ұйымдастыру үшін оперативті ақпарат алып отыру қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан деңгейінде атқарылған қызметтер бойынша ақпарат жинау:

– өлім-жітімді тіркеу,оның ішінде азаматтық жағдай актілерін тіркеу жазбасына өзгертулер мен толықтырулар енгізу

2. Алынған ақпаратты өңдеу және сараптау

Деректерді өңдеуде республикалық және облыстық деңгейде стратегиялық мәселелердің біразы шешуін табады,Қазақстандағы өлім-жітімнің көбеюіне не себеп болғанын назарға алу:

1) жағымсыз экологиялық жағдай, соның әсерінен иммунитет төмендейді және аурудың асқынуына әкеледі;

Иммунитет жүйесінің бұзылуы онкологиялық ауруға әкеп соғады.Иммунитеттің төмендеуі әсерінен десаулыққа зиян

тудырмайтын аурулардың өзі аурудың асқынуына әкеледі, кейде мүгедектікке әкеледі

2) әлеуметтік дамудың төмен деңгейі, адамның әлеуметтік тұрғыдан қорғалмауы;

Адамдар түрлі себептермен денсаулықтарына қарамайды (жұмыспен қамту, ақша жетіспеу, қайда шағымдануды білмеу, емхана мен дәрігерге деген сенімсіздік, дәстүрлі медицинаға мүлдем)

3) медициналық қызметтің төмен деңгейі, әсіресе ауылдық жерлерде;

Ауылда білікті дәрігерлердің жетіспеуі, әрі медицина саласы медицина кадрларымен қамтамасыз етілмеген. Көбінесе ауыл дәрігерлерінің жасы зейнет жасында немесе зейнетке дейінгі жаста. Дәрігерлер ұрпағы үзілген-жастар ауылға барғысы келмейді.

ФАП әр ауылдық жерде бар, бірақ білікті медицина маманы жоқ, әрі қазіргі заманға сай диагностика жоқ, зерттеу жүргізудің жаңа әдістері жасалмайды;

4) адамдар медициналық сауатсыздығынан уақытында дәрігерге қаралмайды.

3. Шешім қабылдау

Деректерді жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды сараптау, алынған ақпарат негізінде қандай аралар қолдану керектігін айқындау.

Мысалы, шешім қабылдамай тұрып тұрғындардың өлім-жітім себептерін пайдалану:

– қан айналым жүйесінің аурулары (инфаркт, жүректің ишемиялық ауруы, гипертоникалық ауру, жіті коронарлық синдром);

өлім-жітімнің жартысы осы аурулар категориясына жатады

– қан айналым жүйесі ауруларынан қайтыс болудың өсу факторлары;

– дұрыс емес, аз қозғалатын өмір салты;

– машинада жүруді қалайды, әсіресе ер адамдар, жаяу аз жүреді;

– аса майлы және тазартылған асты қолдану.

Осы топтағы өлім-жітімді төмендету үшін жергілікті орындаушы органдары әлеуметтік желілермен, БАҚ мен біріге отырып, салауатты өмір салтын насихаттау бойынша жұмыс жүргізуі қажет, Шығыс Қазақстан облысының үлгісін ала отырып, тұрғындарды демалыс орындарымен қамтамасыз ету («Самал» демалыс орны бұрын иттер

қыдыратын жер болған. Қазір ол жерде жақын көшелерде тұратын тұрғындар ұзақ шақырымға жүгіруді әдетке айналдырған).

– бақытсыздық жағдайлардан, улану мен жарақаттанудан өлім-жітім деңгейінің өсуі:

Осы категорияда әр үшінші жағдай-адам өлтіру,өз-өзіне қол жұмсау,көбінесе ер адамдарда кездеседіб.

– онкологиялық ауру.

4. Техникалық шешім

- 1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
- 2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;
- 3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық,облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне қатысу

Қоғамдық кеңес түрінде механизмді қолдану,оған әр аумақтағы тұрғындар арасындағы өлім-жітім себептері мен проблемалы сұрақтарды білетін адамдарды эксперт ретінде шақыру және көтерілетін сұрақтарды тыңдап қарастыру үшін жиналыс өткізу. Ары қарай ми шабуылын өткізу,ол жерде аталған аумақтың НПО мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Өлім-жітімнің себептері мен проблемалы сұрақтарды зерттеу бойынша жұмыс істейтіндердің сараптама панелін кеңейту ұсынылады.

Қоғамдық кеңес мүшелері осы сұрақты шешу барысында сараптаушыларды шақыра алады, олар өз тарапынан басқа елдерде бұл мәселенің қалай шешіліп жатқандығы туралы айта алады.

Өлім-жітімге әкелетін себептер мен проблемалы сұрақтарды іздеуге азаматтар арасында жарыс өткізу (суицид, ерте өлім және т.б) Жарыс аясында салауатты өмір сүру,көп қимылдау, гаджеттер мен компьютерлерге назар аудармау туралы видеолар құрастыру (емізіп отырған ананың қолынан телефон түсіп кетіп баланың басына ауыр жарақат тиген жағдайлар кездеседі және т.б.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар,бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы

деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ,бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар;

№ 23 КЕЙС «ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТКЕ ШАҚЫРЫЛУ БОЙЫНША МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

Жұмылдыру дайындығына байланысты көп сұрақтар әкімшілікке жүктеледі,олар өз тарапынан шақырылуға жататын азаматтарды алдын ала ескертіп,жеткізуді ұйымдастыру мен көлік құралдарын жеткізу қажет.Мекемелерде осы жұмысты атқару бойынша (2019 жылы) Астана, Алматы қ.қ. мен Қызылорда облысының әкімшіліктері алда жүр. Ақтөбе, Атырау, Қарағанды, Жамбыл, Шығыс Қазақстан, Солтүстік Қазақстан және Түркістан облыстары әскери қызметке шақыру бойынша жұмыс төмен дәрежеде болып отыр. Оның орын алу себебі жергілікті орындаушы органдардың қолдауының жоқтығы.

Осыған байланысты түрлі ақпарат көздерінен алынған деректер негізінде оқиғалар дамуының болжам сценаріі болуымен қатар жылдам әрекет етуді ұйымдастыру үшін оперативті ақпарат алып отыру қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1.Ақпарат жинау

Жасалған қызметтер бойынша деректерді жинау:

– әскери қызметке шақырылудан босату.

Басқа каналдар бойынша да ақпарат жинауды іске асыру.

2.Алынған ақпаратты өңдеу және сараптау

Деректерді өңдеуде республикалық,облыстық деңгейде стратегиялық мәселелер шешімін тауып басқа да кездесетін мәселелерді қарастырылады:

– әскерге шақырылушылардың саны бірнеше жыл бойы азайып кеткен;

– әскерге шақырылу жоспары басқа аудандардан келген шақырушылар арқылы толығып отыр;

– көктемгі/күзгі шақырылу құрамы іздестіру арқылы жүзеге асырылады.

Азаматтардың көбі тұрғылықты жері бойынша тұрмайды-олар басқа қалада оқуда немесе жұмыста болып табылады,немесе шетелде.

3. Шешім қабылдау

Деректерді жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды сараптап және алынған ақпараттың сараптамасы бойынша қандай шара қолдану керектігін анықтау.

Әскерге шақырылушыларды хабардар етудің қазіргі заманғы тәсілдерін пайдалану және мессенджерлер және хабарлама арқылы тарату

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне қатысу

Қоғамдық кеңес түрінде механизмді қолдану, оған әр аумақтағы тұрғындар арасындағы өлім-жітім себептері мен проблемалы сұрақтарды білетін адамдарды эксперт ретінде шақыру және көтерілетін сұрақтарды тыңдап қарастыру үшін жиналыс өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың НПО мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Тұрғындар арасында әскери міндетінен бас тартудың себебін зерттейтін өкілдерді сараптама панеліне енгізуді кеңейту ұсынылады.

Қоғамдық кеңес мүшелері осы сұрақты шешу барысында сараптаушыларды шақыра алады, олар өз тарапынан басқа елдерде бұл мәселенің қалай шешіліп жатқандығы туралы айта алады.

Азаматтар арасында әскерге шақырылып отырғандардың жаңа имиджін көтеру үшін роликтер құрастыру.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар, бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ, бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 24 КЕЙС «ЖЕТІМ БАЛА АСЫРАП АЛУ БОЙЫНША МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

Қазіргі таңда көптеген сұрақтар бойынша аумақ деңгейінде шешім қабылдау қажет, олар денсаулыққа ғана емес тұрғындардың өміріне де қатысты сұрақтар. Осындай сұрақтардың бірі Қазақстан Республикасының азаматы болып табылатын ата-ананың қамқорынан айрылған жетім балаларды асырап алуға бақылау қою. Балалар қорғалмаған субъектілер болғандықтан, оларға жауапты адамдардың пайдаланып кету мүмкіндігі бар.

Шетел азаматтары асырап алатын науқасы бар балалардың Қазақстаннан кеткеннен кейін дені сау деп табылатын тенденция байқалады. прокурорлық тексеру барысында осындай қорытындыға келді. Асырап алатын балаларға ауыр науқасы бар деген жалған ақпарат беру фактілері байқалып отыр.

АҚШ азаматтары "балалар церебральді сал ауруы және спастикалық тетрапарез" диагнозы бар 11 айлық қызды асырап алған. Шымкент балалар үйінің дәрігерлері күрделі қимыл-қозғалыс бұзылыстары болғандықтан Қазақстанда асырап алғысы келмейді деген ақпарат берген.

*Бірақ асырап алғаннан кейін бес ай өткенде американдық дәрігерлер баланың сау, өз жасына сай екенін анықтаған: «Мұндай өтірік ақпарат беру фактілері Астана, Атырау, Шығыс Қазақстан және Алматы облыстарының балалар үйі дәрігерлерінен де орын алған. Ойдан шығарған диагноздар асырап алу саласындағы бір ғана манипуляция тәсілі емес».*²

Осыған байланысты түрлі ақпарат көздерінен алынған деректер негізінде оқиғалар дамуының болжам сценарийі болуымен қатар жылдам әрекет етуді ұйымдастыру үшін оперативті ақпарат алып отыру қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Орындалған қызметтер бойынша аудан деңгейінде деректер жинау:

– Қазақстан Республикасының азаматтарын, Қазақстан Республикасынан сыртта тұратын азаматтарды, Қазақстан Республикасының азаматы болып табылатын ата-анасының қамқорынсыз қалған жетім балаларды асырап алғысы келетін шетел

---

²<https://expertonline.kz/a13127/>.

азаматтарын есепке алу.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және сараптау

Деректерді өңдеуде республикалық, облыстық деңгейде стратегиялық мәселелер шешімін табады.

Біріншіден асырап алушылардың көпшілігі 0 жастан 5 жасқа дейінгі балаларды алғысы келеді, әсіресе қыздарды, әрдайым өз ұлтынан болғанын қалайды, әрі дені сау болғанын. Сондықтан асырап алушыларда «кезек» бар.

Осы жастағы балалар перзентханада немесе балалар үйінде.

Екіншіден балалар үйіндегі балалардың 80% дан астамы өз құқықтық статусына байланысты асырап алуға келмейді: олардың ата-аналары бар (жиі біреуі бар), бірақ олар кейбір себептермен өз баларын қамқорлыққа алғысы келмейді немесе ала алмайды.

Үшіншіден балалар үйінде ағалы/қарындасты балалар бар, заң бойынша екеуін бірге алу керек, ажыратуға болмайды. Бірнеше бала алғысы келетін отбасылар өте аз.

Төртіншіден, асырап алу кезегінде тұрғандықтан және интернатты балалар мекемесінің жабық түрде болатындығынан (заң бойынша) коррупцияға жағдай жасайды, сонда жұмыс жасайтын адамдар балаларды «сатуы» мүмкін.

Бесіншіден, балалар үйі мемлекет тарапынан қаржыландырылады, сондықтан барлық қайырымдылық сонда барады.

Тағы да осы мекемелердің жабық түрде болатындығынан қайырымдылық қоры өз мақсатына жетпей, жасыруға мүмкіндік береді.

Бұған мемлекеттік сатып алуды қосуға болады және оларды ұрлауға пайдалануға жол беріледі.

3. Шешім қабылдау

Деректерді жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды сараптау және алынған ақпараттың сараптамасы бойынша қандай іс-әрекет қоланатынын анықтау.

Қалыптасқан жүйеде балалар үйінің мамандары балалардың асырап алушы ата-аналарын табуға қызығушылық танытпайды. Балалар үйінің жабық түрде болатындығынан әлеуетті асырап алушыларға/қамқоршыларға/патронатты тәрбиешілерге бала туралы толық ақпаратты білуге мүмкіндік бермейді.

Балар үйінің жұмысын ашық түрде болуын қарастыру қажет.

4. Техникалық шешім

- 1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
- 2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық

деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне қатысу

Қоғамдық кеңес түрінде механизмді қолдану, оған әр аумақтағы жетім балаларды тәрбиелеуге беру туралы проблемалы сұрақтарды білетін адамдарды эксперт ретінде шақыру және көтерілетін сұрақтарды тыңдап қарастыру үшін жиналыс өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың НПО мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Сараптамалық панеліне, осы санаттағы халықтың жетім балаларды қорғайтын құқық саласындағы мамандарды енгізу, олар дәлелді түрде өз ұсыныстарын өзара іс-қимыл жөніндегі азаматтық қоғаммен бірлесіп береді (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т. б.) ұсынылады.

Қоғамдық кеңес мүшелері осы сұрақты шешу барысында сараптаушыларды шақыра алады, олар өз тарапынан басқа елдерде бұл мәселенің қалай шешіліп жатқандығы туралы айта алады. «Азаматтар үшін консультация бюросы» моделін пайдалану, ол жерде құқықтық-кеңес беріледі. Осы бюро базасында қосымша біліктілік алуға оқыту ұйымдастыруға болады.

Ауылдық округ аудан орталығынан шалғай орналасқан жағдайда, балаларды асырап алғандармен өзара іс-қимыл жасау үшін телекоттеждердің шығуын ұйымдастыру.

Осылайша, шет ауылда тұратын адамдармен жұмыс істеу мүмкін болады. Телекоттедж бағдарламасы шеңберінде өзінің күнделікті өмірінде әлемнен оқшау қалғандармен қарым-қатынас жасау үшін және жеке дамуы үшін қосымша мүмкіндіктер беретін жаңа ақпараттық технологиялар туралы әңгімелеуге және көмек көрсетуге болады.

Әрі телекоттедж аясында ұйымдастыруға болады:

– жылжымалы оқу орталығы (компьютерде жұмыс жасау курстары, телекоммуникациялық құралдарды пайдалануға үйрету және т.б.);

– кітапхананы;

– поштаны;

– телекоммуникациялық техника дүкені;

– байланыс орталығы;

– сервистік орталық (хаттарды құрастырумен, бухгалтерияны жүргізумен, аудармалармен және т. б. жергілікті фирмаларға көмек көрсету, шағын кәсіпорындарға арналған кеңсенің функцияларын орындау және компьютерлерді сатып алу және бағдарламалық қамтамасыз ету мәселелері бойынша кеңес беру).

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар,бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ,бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 25 КЕЙС «ШЕТЕЛДІК ИНВЕСТОРЛАРДЫ ТАРТУ ЖӨНІНДЕГІ МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

Жергілікті билік мәселелерінің шеңберіне өңірдің өмірін өзгертіп, тұрғындардың өмір сүру деңгейін арттыру есебінен өмір сүруге тартымды ете алатын шетелдік инвесторларды тарту да кіреді. Елдің әртүрлі пайдалы қазбалары бар: мұнай, табиғи газ, уран қорлары, минералдық шикізаттың 1 225 түрі, әртүрлі металл кендерінің бай кен орындары, сирек жер элементтері мен жанғыш және металл емес пайдалы қазбалар қоры арқасында мұндай жағдайды шындыққа айналдыруға болады. Қазақстан мырыш, вольфрам және бариттің барланған қорлары бойынша әлемде 1-ші орынды, 2-ші – ші-күміс, қорғасын және хромиттер, 3 – ші-мыс және флюорит, 4 – ші-ші – Молибден, 5-ші-алтын (Уикипедия көзі) алады.³

Ең көп инвестиция Нидерланды, АҚШ, Франция, Швейцария, Ресей және Қытай елдерінде жасалады. 2018 жылғы шілдеде негізгі капиталға тартылған инвестициялар сомасы 961 042 млн теңгені құрады. (ҚР МИР ақпарат көздерінен).

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1.Ақпарат жинау

Аудан деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

Қазақстан Республикасының резиденті емес болып табылатын және Қазақстан Республикасының аумағында инвестициялық қызметті жүзеге асыратын тұлғалар үшін инвесторлық визаны алуға өтініш беру.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

---

³<https://kursiv.kz/opinions/2018-09/privlekatelen-li-kazakhstan-dlya-inostrannykh-investorov>

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады. Инвесторларға осындай елеулі кепілдіктер беріледі:

- ҚР заңдарымен, сондай-ақ ҚР ратификациялаған халықаралық шарттармен қамтамасыз етілетін құқықтар мен мүдделерді толық және сөзсіз қорғау;

- ҚР заңнамасының өзгеруі кезіндегі тұрақтылық (салықтық, ШЖК тарту саласындағы халықты жұмыспен қамту туралы);

- ҚР азаматтық заңнамасына сәйкес мемлекеттік органдардың Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес келмейтін актілерді шығаруы, сондай-ақ осы органдардың лауазымды адамдарының заңсыз іс-әрекеттері (әрекетсіздігі) нәтижесінде оған келтірілген зиянды өтеу құқығы;

- жасалған шарттар талаптарының тұрақтылығына инвесторлар мен мемлекеттік органдар арасындағы ҚР (басқа жағдайлары болып табылады, қашан шарттарға өзгерістер тараптардың келісімі бойынша енгізілетін);

- кірістерді пайдалану (өз қалауы бойынша, салық міндеттемелерін төлегеннен кейін);

- инвесторларға қатысты мемлекеттік органдар қызметінің жариялылығы және инвесторлардың инвестициялық қызметті жүзеге асыруға байланысты ақпаратқа қол жеткізуін қамтамасыз ету;

- заңды тұлғаларды тіркеу, олардың жарғылары, жылжымайтын мүлікпен жасалатын мәмілелерді тіркеу, берілген лицензиялар туралы ақпаратқа, сондай-ақ олардың инвестициялық қызметті жүзеге асыруымен байланысты және коммерциялық және заңмен қорғалатын өзге де құпияны қамтымайтын ҚР заңдарында көзделген өзге де ақпаратқа еркін қол жеткізу;

- мемлекет меншігіне алу және реквизициялау кезінде инвесторға келтірілген шығындарды Қазақстан Республикасы толық көлемде өтейді, төлем мүліктің нарықтық құны бойынша жүзеге асырылады;

- инвестор құқықтарының басқа тұлғаға ауысуы (инвестор ҚР-да инвестицияларды жүзеге асырған және (немесе) ол белгілі бір шарттық - міндеттемелерді орындаған жағдайда ғана заңды деп танылады)

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

2019-шы бірінші тоқсанның қорытындысы бойынша елімізге шетелдік инвестициялардың тікелей ағыны 6 млрд. Ал өткен жылы көрсеткіштер 700 млн.нан көп.

Осылайша, инвесторлар өңірдің мүмкіндіктеріне байланысты неғұрлым тартымды жағдайлар жасауы қажет.

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне қатысу

Қоғамдық кеңес түрінде механизмді қолдану, оған осы аумақты дамыту үшін шетел капиталын тартудың артықшылықтарын білетін адамдарды эксперт ретінде шақыру және көтерілетін сұрақтарды тыңдап қарастыру үшін жиналыс өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Шетелдік капиталды тарту бойынша мамандарды сараптамалық панеліне енгізу және кеңейту, олар азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәйектілікпен береді (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар, бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ, бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 26 КЕЙС «КОНДОМИНИУМ ЖҰМЫСЫНЫҢ СҰРАҚТАРЫН ШЕШУ»

Кондоминиум объектілерінің жұмысы жергілікті биліктің қызметімен байланысты, себебі тұрғындар кері байланысты жергілікті әкімдіктер арқылы іздейді.

Бұл мәселелерді шешу үшін кондоминиум әртүрлі меншік иелері мен жалдаушыларды біріктіретінін түсіну қажет:

- пәтер иелері;
- жеке (жекешеленген) пәтерді жалдаушылар;
- мемлекеттік пәтерді жалдаушылар;
- тұрғын емес үй-жайлардың меншік иелері.

Пәтер иелерінің арасында әлеуметтік біркелкі емес, тұрғындар арасында әлеуметтік қатпарлар орын алуда.

Тұрғындардың мұндай контингенті теориялық тұрғыдан да, практикалық тұрғыдан да үйді бірлесіп иелену және басқару үшін біріге алмайды, ал сол кезде қазіргі заманғы тұрғын үй саласындағы басқару рөлі арта түседі.

Осыған байланысты жедел қызмет көрсетуді ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды сценарийлері болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Орындалған қызметтер бойынша аудан деңгейінде деректерді жинау:

- кондоминиум объектісін мемлекеттік тіркеу.

Ел өңірлерінің аумағындағы тұрғын үй қорының жай-күйі бойынша ақпарат жинаудың басқа да нысандары..

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады, оның ішінде тұрғын үй саласындағы мынадай мәселелерді қарастыру:

- кондоминиум қатысушыларының көпшілігінің құқықтық дайындығының әлсіздігі, меншік иелері тарапынан кондоминиум объектілерін басқаруды қоғамдық бақылау жүйесінің дамымауы, меншік иелерінің ортақ меншік міндеттерінен өзін - өзі таратуы;

– меншік иелерінің тұрғын үй қорын сақтау және күрделі жөндеу үшін жеткіліксіз ұстау;

– тұрғын үй қорын пайдалану және тиісті күтіп ұстау, тұрғын үй ғимараттарына күрделі жөндеу жүргізу, сондай-ақ тіршілікті қамтамасыз етудің ішкі инженерлік жүйелеріне толыққанды қызмет

көрсету нарығының болмауы;

– тозған тұрғын үйлерге жөндеу жүргізу және пайдалану сипаттамаларын арттыру қажеттілігі;

– тұрғын үй қорын нормативтік күтіп-ұстауға мемлекеттік бақылаудың және тұрғын үйді күтіп-ұстауды ұйымдастыратын қызметтерге ықпал ететін әкімшілік тетіктерінің болмауы;

– жергілікті атқарушы органдарға иесіз, меншік иелері тастап кеткен пәтерлерді пайдалануға мүмкіндік беретін заңнамалық актілердің болмауы.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

1) кондоминиум меншік иелері-қатысушылары үшін жалпыға бірдей құқықтық оқу ұйымдастыру;

2) меншік иелері тарапынан кондоминиум объектілерін басқаруға қоғамдық бақылау жүйесін қарастыру;

3) тұрғын үй қорын пайдалану және тиісті ұстау, тұрғын үй ғимараттарын, сондай-ақ тіршілікті қамтамасыз етудің ішкі инженерлік жүйелерін күрделі жөндеу жөніндегі қызметтер нарығын ұйымдастыру жөніндегі нұсқаларды қарастыру (өңірлердің жол карталарына мамандарды даярлауды енгізу және т. б.);

4) тозған тұрғын үйлерге жөндеу жүргізу және пайдалану сипаттамаларын арттыру мүмкіндігін қарастыру;

5) тұрғын үй қорының нормативтік ұсталуына мемлекеттік бақылауды жүзеге асыру;

6) тұрғын үйді ұстауды ұйымдастыратын қызметтерге әкімшілік ықпал ету тетігін әзірлеу;

7) Жергілікті атқарушы органдарға иесіз, меншік иелері тастап кеткен пәтерлерді пайдалануға мүмкіндік беретін заң актілерін әзірлеу.

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;

2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне қатысу

Қоғамдық кеңес түрінде механизмді қолдану, оған әр аумақта

кондоминиум сұрақтарын шешумен айналысатын адамдарды эксперт ретінде шақыру және көтерілетін сұрақтарды тыңдап қарастыру үшін жиналыс өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде беретін халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панеліне қосу және кеңейту (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) ұсынылады. Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

Консультациялық-құқықтық көмек көрсетілетін "азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану. Осы бюролардың базасында оқытуды, қосымша дағдыларды және т. б. меңгеруді ұйымдастыруға болады.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар, бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ, бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

КЕЙС № 27 «ЗЕЙНЕТ ЖАСЫН КӨТЕРУ МӘСЕЛЕСІН ШЕШУ»

Зейнеткерлікке шығу мәселелері және әйелдер үшін жас шегін біртіндеп арттыру қалай жүзеге асырылатынын болжау өңірлердің даму жоспарына да кіреді, өйткені халықтың жұмыс істеп тұрған бөлігі салық аударады.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды сценарийлері болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

- жасына байланысты зейнетақы төлемдерін тағайындау.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

Ақпаратты жинау кезінде қолданыстағы заңнамаға сәйкес зейнетке ерте шығуға құқығы бар азаматтардың санаттары туралы мәліметтерді енгізу қажет. Мәселен, Семей ядролық полигонындағы ядролық қарудың сынақтарынан зардап шеккен жерлерде кемінде бес жыл (1949 жылғы 29 тамыздан 1963 жылғы 5 шілдеге дейін) тұратын адамдардың мұндай құқығы бар: ерлер үшін зейнетақы жасы 50 жасты, әйелдер үшін-45 жасты құрайды. Бұдан басқа, 53 жаста зейнетке сегіз жасқа дейінгі бес және одан да көп бала тәрбиелеп отырған әйелдер шыға алады. Сондай ақ, қазақстандықтар зейнетке мерзімінен бұрын - 50 жас және алты айда шыға алады, егер олар осы жасына қарай зейнетақы жинақтарының белгілі бір сомасын жинап үлгерген жағдайда.

2018 жылы бұл көрсеткіш әйелдер үшін шамамен 13,5 миллион теңгені құрайды.

Осылайша, зейнетке шыға алатын адамдар туралы алдын ала деректерді жинау осы бағытта одан әрі қадамдарды болжауға мүмкіндік береді.

3. Шешім қабылдау

Деректерді жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды, алынған ақпаратты алған деректерді қалай пайдалану мүмкіндігін қарастыруды анықтау.

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Әр өңірде зейнетақы жасын арттыру жөніндегі барлық проблемалық мәселелерді білетін адамдарды сарапшылар ретінде шақыратын қоғамдық кеңестер түріндегі тетікті пайдалану және көтерілген мәселелерді тыңдай отырып әрі қарай отырып отырыстар өткізу.

Бұдан әрі ұсыныстарды қарастыру және жергілікті билік осы аймақтың ҮЕҰ-мен бірлесе отырып, оларды шешуге қалай дайын

екендіктерін қарастыра отырып, ми шабуылын жүргізу.

Азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде беретін халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панеліне қосу және кеңейту (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

Зейнет жасына жеткендерге және консультациялық-құқықтық көмек көрсетілетін жерде" азаматтарға арналған кеңес беру бюросы " моделін қолдану. Осы бюролардың базасында оқытуды, оқытуды қалаушылар үшін қосымша дағдыларды алуды ұйымдастыруға болады және т.б.

Ауылдық округ аудан орталығынан шалғай орналасқан жағдайда, балаларды асырап алғандармен өзара іс-қимыл жасау үшін телекоттеждердің шығуын ұйымдастыру.

Осылайша, шет ауылда тұратын адамдармен жұмыс істеу мүмкін болады. Телекоттедж бағдарламасы шеңберінде өзінің күнделікті өмірінде әлемнен оқшау қалғандармен қарым-қатынас жасау үшін және жеке дамуы үшін қосымша мүмкіндіктер беретін жаңа ақпараттық технологиялар туралы әңгімелеуге және көмек көрсетуге болады .

Әрі телекоттедж аясында ұйымдастыруға болады:

– жылжымалы оқу орталығы (компьютерде жұмыс жасау курстары, телекоммуникациялық құралдарды пайдалануға үйрету және т.б.);

– кітапхананы;

– поштаны;

– телекоммуникациялық техника дүкені;

– байланыс орталығы;

– сервистік орталық (хаттарды құрастырумен, бухгалтерияны жүргізумен, аудармалармен және т. б. жергілікті фирмаларға көмек көрсету, шағын кәсіпорындарға арналған кеңсенің функцияларын орындау және компьютерлерді сатып алу және бағдарламалық қамтамасыз ету мәселелері бойынша кеңес беру).

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар,бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ, бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№28 КЕЙС «ӘЛЕУМЕТТІК ҚАТЕР ЖАҒДАЙЛАРЫНА ӘЛЕУМЕТТІК ТӨЛЕМДЕР БОЙЫНША МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

Әлеуметтік бағыт мәселелері қазіргі заманғы саяси күн тәртібінде қаралады, бұл оларды өткір мәселе етеді, себебі олар көбінесе қазіргі жергілікті басқару жүйесіне қарайтындықтан, қазіргі заманның жаңа талаптарына әрдайым сәйкес келмейді.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды сценарийлері болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

- әлеуметтік тәуекелдер жағдайларына әлеуметтік төлем тағайындау;
- еңбекке жарамдылықты жоғалту;
- қамқоршысын жоғалту;
- жұмысынан айырылу;
- екіқабат кезінде және бала тууға байланысты табысын жоғалту;
- бала асырап алумен байланысты табысын жоғалту;
- бір жастағы бала күтіміне байланысты табысын жоғалту.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады. Әлеуметтік тәуекелдерге байланысты еңбек ету қабілетінен айырылған, асыраушысынан айырылуына, жұмысынан айырылуына, екіқабат кезінде және бала тууға байланысты табысын жоғалтуына, бала асырап алумен байланысты табысын жоғалтуына, бір жастағы бала күтіміне байланысты табысын жоғалтуына бірдей төленетін әлеуметтік төлемдер бойынша деректерді алу.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

4. Техникалық шешім

- 1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
- 2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық

деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Әлеуметтік тәуекелдер жағдайларына әлеуметтік төлемдер бойынша мәселелерді шешуді білетін адамдарды сарапшылар ретінде шақыратын қоғамдық кеңестер түріндегі тетікті пайдалану, әр өңірдегі осы санаттағы барлық проблемалық мәселелер және көтерілген мәселелерді тыңдай отырып және қарай отырып, отырыс өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде беретін халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панеліне қосу және кеңейту (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

Консультациялық-құқықтық көмек көрсетілетін "азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану. Осы бюролардың базасында оқытуды, қосымша дағдыларды және т. б. меңгеруді ұйымдастыруға болады.

Осылайша, шет ауылда тұратын адамдармен жұмыс істеу мүмкін болады. Телекоттедж бағдарламасы шеңберінде өзінің күнделікті өмірінде әлемнен оқшау қалғандармен қарым-қатынас жасау үшін және жеке дамуы үшін қосымша мүмкіндіктер беретін жаңа ақпараттық технологиялар туралы әңгімелеуге және көмек көрсетуге болады .

Әрі телекоттедж аясында ұйымдастыруға болады:

- жылжымалы оқу орталығы (компьютерде жұмыс жасау курстары, телекоммуникациялық құралдарды пайдалануға үйрету және т.б.);
- кітапхананы;
- поштаны;
- телекоммуникациялық техника дүкені;
- байланыс орталығы;

– сервистік орталық (хаттарды құрастырумен, бухгалтерияны жүргізумен, аудармалармен және т. б. жергілікті фирмаларға көмек көрсету, шағын кәсіпорындарға арналған кеңсенің функцияларын орындау және компьютерлерді сатып алу және бағдарламалық қамтамасыз ету мәселелері бойынша кеңес беру).

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар,бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ,бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№29 КЕЙС «МЕМЛЕКЕТТІК АРНАЙЫ ЖӘРДЕМАҚЫЛАР БОЙЫНША ШЕШІМ»

Әлеуметтік бағыт мәселелері қазіргі заманғы саяси күн тәртібінде қаралады, бұл оларды өткір мәселе етеді,себебі олар көбінесе қазіргі жергілікті басқару жүйесіне қарайтындықтан, қазіргі заманның жаңа талаптарына әрдайым сәйкес келмейді.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды сценарийлері болуы қажет. **ШЕШІМ АЛГОРИТМІ**

1. Ақпарат жинау

Аудан деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

-әлеуметтік тәуекелдер жағдайларына әлеуметтік төлем тағайындау:

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

**Мемлекеттік әлеуметтік жәрдемақы
(№1, №2 тізім бойынша жұмыстар)**

Жәрдемақы категорияларының атауы	АЕК нен мөлшері	АЕК да 1.01.2018, мөлшері 2405	АЕК 1.01.2019, мөлшері 2525	Айырмашылығы
Мемлекеттік әлеуметтік жәрдемақылар №1 тізім бойынша	9,42	22656	23786	1130
Мемлекеттік әлеуметтік жәрдемақылар №2 тізім бойынша	8,38	20154	21160	1006

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Әлеуметтік тәуекелдер жағдайларына мемлекеттік арнайы жәрдемақы бойынша мәселелерді шешуді білетін адамдарды сарапшылар ретінде шақыратын қоғамдық кеңестер түріндегі тетікті пайдалану, әр өңірдегі осы санаттағы барлық проблемалық мәселелер және көтерілген мәселелерді тыңдай отырып және қарай отырып,

отырыс өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде беретін халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панеліне қосу және кеңейту (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

Консультациялық-құқықтық көмек көрсетілетін "азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану. Осы бюролардың базасында оқытуды, қосымша дағдыларды және т. б. меңгеруді ұйымдастыруға болады.

Осылайша, шет ауылда тұратын адамдармен жұмыс істеу мүмкін болады. Телекоттедж бағдарламасы шеңберінде өзінің күнделікті өмірінде әлемнен оқшау қалғандармен қарым-қатынас жасау үшін және жеке дамуы үшін қосымша мүмкіндіктер беретін жаңа ақпараттық технологиялар туралы әңгімелеуге және көмек көрсетуге болады .

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар,бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ,бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 30 КЕЙС «СЕМЕЙ ЯДРОЛЫҚ СЫНАҚ ПОЛИГОНЫНДА ЯДРОЛЫҚ СЫНАҚТАРДЫҢ САЛДАРЫНАН ЗАРДАП ШЕККЕН АЗАМАТТАРДЫ ТІРКЕУ БОЙЫНША МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

Әлеуметтік бағыт мәселелері қазіргі заманғы саяси күн тәртібінде қаралады, бұл оларды өткір мәселе етеді,себебі олар көбінесе қазіргі жергілікті басқару жүйесіне қарайтындықтан, қазіргі заманның жаңа талаптарына әрдайым сәйкес келмейді.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды сценарийлері болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан/облыс деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

Семей ядролық сынақ полигонында ядролық сынақтардың салдарынан зардап шеккен азаматтарды тіркеу, біржолғы мемлекеттік ақшалай өтемақы төлеу, куәліктер беру

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Әлеуметтік тәуекелдер жағдайларына әлеуметтік төлемдер бойынша мәселелерді шешуді білетін адамдарды сарапшылар ретінде шақыратын қоғамдық кеңестер түріндегі тетікті пайдалану, әр өңірдегі осы санаттағы барлық проблемалық мәселелер және көтерілген мәселелерді тыңдай отырып және қарай отырып, отырыс өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде беретін халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панеліне қосу және кеңейту (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар,бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ,бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 31 КЕЙС «ЖАТАҚХАНАЛАР БЕРУ ЖӨНІНДЕГІ МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

Әлеуметтік бағыт мәселелері қазіргі заманғы саяси күн тәртібінде қаралады, бұл оларды өткір мәселе етеді,себебі олар көбінесе қазіргі жергілікті басқару жүйесіне қарайтындықтан, қазіргі заманның жаңа талаптарына әрдайым сәйкес келмейді.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды сценарийлері болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

1) жоғарғы оқу орнында оқитындарды жатақханамен қамтамасыз ету;

2) Техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарында білім алушыларға жатақхана беру

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;

2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары

мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Осы санаттағы барлық проблемалық мәселелерді (ЖОО, Оооо, колледж студенттері және т. б.) білетін адамдарды сарапшылар ретінде шақыратын қоғамдық кеңестер түріндегі тетікті пайдалану және көтерілген мәселелерді тыңдай отырып және қарастыра отырып отырыстар өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде беретін халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панеліне қосу және кеңейту (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар, бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ, бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 32 КЕЙС «БІЛІМ ТУРАЛЫ ҚҰЖАТТАРДЫ НОСТРИФИКАЦИЯЛАУ БОЙЫНША МӘСЕЛелЕРДІ ШЕШУ»

Әлеуметтік бағыт мәселелері қазіргі заманғы саяси күн тәртібінде қаралады, бұл оларды өткір мәселе етеді, себебі олар көбінесе қазіргі жергілікті басқару жүйесіне қарайтындықтан, қазіргі заманның жаңа талаптарына әрдайым сәйкес келмейді.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды сценарийлері болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан/облыс деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

-білім туралы құжаттарды тану және нострификациялау.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;

2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Осы санаттағы барлық проблемалық мәселелерді білетін адамдарды сарапшылар ретінде шақыратын қоғамдық кеңестер түріндегі тетікті пайдалану және көтерілген мәселелерді тыңдай отырып және қарастыра отырып отырыстар өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде беретін халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панеліне қосу және кеңейту (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ - әсер етудің төменгі деңгейі бар, бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы

деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ,бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 33 КЕЙС «ҮЛЕСКЕРЛЕРДІҢ АҚШАСЫН ТАРТУҒА РҰҚСАТ БЕРУ ЖӨНІНДЕГІ МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

Әлеуметтік бағыт мәселелері қазіргі заманғы саяси күн тәртібінде қаралады, бұл оларды өткір мәселе етеді,себебі олар көбінесе қазіргі жергілікті басқару жүйесіне қарайтындықтан, қазіргі заманның жаңа талаптарына әрдайым сәйкес келмейді.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды сценарийлері болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

- үлескерлердің ақшасын тартуға рұқсат беру .

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;

2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық,облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Осы санаттағы барлық проблемалық мәселелерді білетін адамдарды сарапшылар ретінде шақыратын қоғамдық кеңестер түріндегі тетікті пайдалану және көтерілген мәселелерді тыңдай

отырып және қарастыра отырып отырыстар өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде беретін халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панеліне қосу және кеңейту (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

Консультациялық-құқықтық көмек көрсетілетін "азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар, бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ, бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар;

№ 34 КЕЙС «КАДРЛЫҚ РЕЗЕРВ БОЙЫНША МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ»

Әлеуметтік бағыт мәселелері қазіргі заманғы саяси күн тәртібінде қаралады, бұл оларды өткір мәселе етеді, себебі олар көбінесе қазіргі жергілікті басқару жүйесіне қарайтындықтан, қазіргі заманның жаңа талаптарына әрдайым сәйкес келмейді.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды сценарийлері болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

- мемлекеттік әкімшілік қызметтің кадр резервіне алу.

- мемлекеттік қызметшілерді, мемлекеттік әкімшілік лауазымының бос орнына орналасуға үміткерлерді және құқық қорғау қызметіне алғаш кіретін азаматтарды тестілеу .

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Әкімшілік лауазымдарға орналасуға үміткер ретінде сарапшыларды пайдалануға болатын қоғамдық кеңестер түрінде тетікті пайдалану.

6. 4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар, бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ, бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 35 КЕЙС «ЖКО САРАПТАМАСЫ»

Әлеуметтік бағыт мәселелері қазіргі заманғы саяси күн тәртібінде қаралады, бұл оларды өткір мәселе етеді, себебі олар көбінесе қазіргі жергілікті басқару жүйесіне қарайтындықтан, қазіргі заманның жаңа талаптарына әрдайым сәйкес келмейді.

Осыған байланысты жедел ден қоюды ұйымдастыру үшін жедел ақпаратты ғана емес, сонымен қатар бірқатар көздерден алынған деректер негізінде оқиғаларды дамытудың болжамды сценарийлері болуы қажет.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Аудан деңгейінде көрсетілген қызметтер бойынша деректерді жинауды жүзеге асыру:

- мас күйінде болған ЖКО саны;
- жаяу жүргіншілердің қатысуымен;
- қоғамдық көліктің қатысуымен.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

ЖКО себептерін талдау барысында мыналарды атап өтуге болады:

- жарықтың әсерінен;
- ауа-райының әсерінен.

Ақпаратты облыстың қалалары мен аудандары бойынша қарауға болады. Осылайша, қолда бар деректер негізінде облыс бойынша ахуалға кешенді талдау жасауға және жергілікті деңгейде қажетті шаралар қолдануға болады.

Егжей-тегжейлі талдауда ұсақ-түйектер болмайды, бұл әрбір нақты жағдайда әрекет ететін және жағдайды өзгертетін шараларды қарауға көмектеседі.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

4. Техникалық шешім

- 1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
- 2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;
- 3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Осы санаттағы барлық проблемалық мәселелерді білетін адамдарды сарапшылар ретінде шақыратын қоғамдық кеңестер түріндегі тетікті пайдалану және көтерілген мәселелерді тыңдай отырып және қарастыра отырып отырыстар өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

ЖКО сұрақтарымен айналысатын адамдарды сараптамалық

панеліне қосу және кеңейту ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

ЖКО кезінде Консультациялық-құқықтық көмек көрсетілетін "азаматтарға арналған кеңес беру бюросы" моделін қолдану.

Ауылдық округ аудан орталығынан шалғай орналасқан жағдайда, ЖКО кезінде құқықты қорғау туралы айту шеңберінде телекөрсетімдердің шығуын ұйымдастыру.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар,бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ,бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 36 КЕЙС «МЕКТЕПТЕГІ ҮЛГЕРІМ САРАПТАМАСЫ»

Бұл кейс мектептердегі үлгерімді талдау нәтижелерін бағалауға мүмкіндік береді. Қолда бар деректер негізінде қалалық және ауылдық мектептерде оқыту процесінің қаншалықты сапалы өтуі бойынша жағдайды кешенді талдау жасауға болады. Бұдан әрі бұл қосымша оқыту жүргізу немесе ынталандыру шараларын қабылдау және т. б. арқылы оқыту сапасын арттыру жөніндегі шараларды қарастыруға мүмкіндік береді.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

-нақты мектепке кірісу мүмкіндігі бар аудандар мен қалалар бойынша егжей-тегжейлі ақпаратты көрсете отырып, облыс мектептеріндегі үлгерім деңгейін көрсету;

- үлгерім деңгейі бойынша мектептегі оқушылар саны: «өте жақсы», «жақсы», «нашар».

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Мектептегі оқыту сапасының барлық проблемалық мәселелерін білетін адамдарды сарапшылар ретінде шақыратын қоғамдық кеңестер түріндегі тетікті пайдалану және көтерілген мәселелерді тыңдай отырып және қарастыра отырып отырыстар өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру. Мектептерде оқыту сапасын арттыру мәселелері бойынша жұмыс істейтін өкілдерінің сараптамалық панелін кеңейту ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар, бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ, бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар;

№ 37 КЕЙС «БЮДЖЕТТІҢ АТҚАРЫЛУЫ САРАПТАМАСЫ»

Бұл кейс жергілікті бюджеттің атқарылуы сараптамасы нәтижелерін көруге мүмкіндік береді.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

-қаржылық құю санаты бөлінісінде қажетті кезеңдегі бюджеттің атқарылуы бойынша жоспарлы және нақты көрсеткіштер (Салықтық

түсімдер, негізгі капиталды сатудан түсетін түсімдер және т.б.) .

-талданып отырған кезеңдегі бюджеттің тапшылығы мен профициті бойынша деректерді көрсету .

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

Қолда бар деректер негізінде бюджет қаражатын пайдалану тиімділігі бойынша жағдайды кешенді талдау жасауға болады. Сонымен қатар, сыртқы факторларға назар аудармай, уақыт кезеңдері арасында салыстырмалы баға беру және барлық көріністі алғаннан кейін ғана сыртқы факторлар өңірлер ішінде болып жатқан оқиғаларға қалай әсер ететінін көру (мысалы, қалалар мен аудандар әкімдерінің ауысуы, жылдар мен т. б. шешілмейтін бюджеттік өтінімдер).

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Жергілікті бюджеттің орындалуын қадағалайтын адамдарды сарапшылар ретінде шақыратын қоғамдық кеңестер түріндегі тетікті пайдалану және көтерілген мәселелерді тыңдай отырып және қарастыра отырып отырыстар өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде беретін (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панелін енгізу және кеңейту ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын

сарапшыларды тарта алады.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-эсер етудің төменгі деңгейі бар,бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - эсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- эсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ,бірақ эсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 38 КЕЙС «МЕМЛЕКЕТТІК САТЫП АЛУ МОНИТОРИНГІ»

Сараптама жасау үшін үшін мемлекеттік сатып алу порталынан кіріс деректер пайдаланылады: әкімшілер тізімі, сатып алу жоспары, сатып алу нәтижелері, жасалған шарттар, орындалған шарттар.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

- деректерді кешенді талдау;
- нақты Бюджеттік әкімшіге дейін және нақты объектіге дейін талдау түсіру;
- бюджеттің игерілу деңгейіне мониторинг жүргізу;
- жобаларды іске асыру кезеңдерін талдау;
- мемлекеттік сатып алу порталымен интеграциялау есебінен бюджеттің тапшылығы мен профицитін автоматты режимде бақылау;
- сатып алуды жүргізуге байланысты тәуекелдер мен бағаларды талдау.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

Осылайша, қолда бар деректер негізінде бюджетті игеру бойынша, жобаларды іске асыру сатылары бойынша ахуалға кешенді талдау жасауға, бюджеттің тапшылығы мен профициті автоматты режимде қадағалауға болады.

4. Техникалық шешім

- 1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
- 2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;
- 3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау

үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Мемлекеттік сатып алудың мониторингін қадағалайтын адамдарды сарапшылар ретінде шақыратын қоғамдық кеңестер түріндегі тетікті пайдалану және көтерілген мәселелерді тыңдай отырып және қарастыра отырып отырыстар өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде беретін (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панелін енгізу және кеңейту ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар, бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ, бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 39 КЕЙС «112-БІРЫҢҒАЙ КЕЗЕКШІ-ДИСПЕТЧЕРЛІК ҚЫЗМЕТ»

112-бірыңғай кезекші-диспетчерлік қызметті" іске қосуды қабылдау кезінде шұғыл жедел қызметтердің әрекет етуін және өзара іс-қимылын жақсартуды жеделдетуге мүмкіндік береді.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

– шақыруларды қабылдау кезінде шұғыл жедел қызметтердің әрекет ету және өзара іс-қимылын жақсартуды жеделдету;

– жедел қызметтерді "жалғыз терезе" қағидасы бойынша ыңғайлы

шақыруды ұйымдастыру – бірыңғай номерлер -112, 109;

– Төтенше жағдайлар мен оқиғалар салдарынан әлеуметтік-экономикалық залалдың азаюы.

-шұғыл өтініштерді қабылдау нәтижелерінің жоғары айқындылығы.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

Осылайша, қолда бар деректер негізінде бюджетті игеру бойынша, жобаларды іске асыру сатылары бойынша ахуалға кешенді талдау жасауға, бюджеттің тапшылығы мен профициті автоматты режимде қадағалауға болады.

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;

2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

"112-Бірыңғай кезекші-диспетчерлік қызметте" жұмыс істейтін адамдарды сарапшылар ретінде шақыратын қоғамдық кеңестер түрінде тетікті пайдалану және көтерілген проблемалық мәселелерді тыңдай отырып, қарау арқылы отырыс өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде беретін (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панелін енгізу және кеңейту ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

6. 4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім

қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар,бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ,бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 40 КЕЙС «ФОТОВИДЕОФИКСАЦИЯ ЖӘНЕ «СЕРГЕК» АНАЛИТИКА ЖҮЙЕСІ»

Жүйе тұрғын аудандарда да жол қозғалысы қауіпсіздігін арттыруға бағытталған.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

-қиылыстарда, желілік учаскелерде және үйлердің аулаларында орнатылған камералардан тазарту;

- процессинг орталығының деректері.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

Осылайша, қолда бар деректер негізінде бюджетті игеру бойынша, жобаларды іске асыру сатылары бойынша ахуалға кешенді талдау жасауға, бюджеттің тапшылығы мен профициті автоматты режимде қадағалауға болады.

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;

2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық,облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Қоғамдық кеңестер ретінде механизмді пайдалану, оған

сарапшылар ретінде жол қозғалысы қауіпсіздігін арттырумен айналысатын адамдарды және әрбір өңірде тұрғын үй аудандарын шақыру және көтерілген мәселелерді тыңдай және қарай отырып отырыстар өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде беретін (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панелін енгізу және кеңейту ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар, бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ, бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 41 КЕЙС «ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҚЫЗМЕТТЕР ОРТАЛЫҒЫ»

Сервис қызметтерді алуға арналған, қосымшада барлық нормативтік база, қызмет көрсету регламенттері мен стандарттары бар.

Сондай-ақ көрсетілетін қызметті алушыдан кері байланыстың тиімді нысаны ретінде қызметтерді бағалау функциясы іске асырылды. Мерзімін өткізіп алу және қызмет көрсету регламентін сақтау тәртібі бойынша есептерді қалыптастыру бойынша функция бар, бұл бақылаушы органдарға дер кезінде әрекет ету шараларын қабылдауға мүмкіндік береді.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

ЖАО мемлекеттік қызметтерінің бірыңғай порталы:

- қызметті алудың түсінікті және қарапайым алгоритмі;
- нормативтік база, қызмет көрсету регламенттері мен

стандарттары;

- барлық қызмет көрсетушілер бір картада;
- мобильді қосымша;
- 8 критерий бойынша қызмет көрсету сапасын бағалау (кері байланыстың тиімді нысаны);

-қызмет көрсету регламентін сақтау тәртібі және мерзімі өткен есептер (бақылау шараларын қабылдау үшін).

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

Осылайша, қолда бар деректер негізінде бюджетті игеру бойынша, жобаларды іске асыру сатылары бойынша ахуалға кешенді талдау жасауға, бюджеттің тапшылығы мен профициті автоматты режимде қадағалауға болады.

4. Техникалық шешім

- 1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
- 2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Телекоттедж бағдарламасы шеңберінде өзінің күнделікті өмірінде әлемнен оқшаулағандарға қарым-қатынас жасау және жеке даму үшін қосымша мүмкіндіктер беретін жаңа ақпараттық технологиялар туралы көмек көрсету және әңгімелеу.

Телекоттедж бағдарламасы аясында мыналарды ұйымдастыруға болады:

- жылжымалы оқу орталығы (компьютерде жұмыс жасау курстары, телекоммуникациялық құралдарды пайдалануға үйрету және т.б.);

- кітапхананы;
- поштаны;
- телекоммуникациялық техника дүкені;
- байланыс орталығы;

– сервистік орталық (хаттарды құрастырумен, бухгалтерияны жүргізумен, аудармалармен және т. б. жергілікті фирмаларға көмек көрсету, шағын кәсіпорындарға арналған кеңсенің функцияларын орындау және компьютерлерді сатып алу және бағдарламалық қамтамасыз ету мәселелері бойынша кеңес беру) .

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар,бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ,бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 42 КЕЙС «САЙЛАУШЫЛАР-ЖЕКЕ ТҰЛҒАЛАРДЫ ЕСЕПКЕ АЛУ»

Қолда бар деректердің негізінде сайлау алдындағы үгіт кезінде қандай сайлау учаскелері ең белсенді және олардың қайсысына халықпен түсіндіру жұмыстарын жүргізуге болатын жағдайға кешенді талдау жасауға болады, сондай-ақ статистиканың болуы экзитполдарды өткізуге арналған орындарды ұсынуға мүмкіндік береді. «Жеке тұлғаларды есепке алу» жүйесінде азаматтардың өзекті деректер базасы қалыптасады, онда көзі ЖТ МДҚ Республикалық жүйесі болып табылады.

Жүйе азаматтардың сайлау учаскелеріне жататындығы туралы деректерді сақтауға мүмкіндік береді. Осы ақпарат негізінде сайлау учаскелері үшін сайлаушылар тізімі қалыптастырылады.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

– электоралды жастағы жеке тұлғаларды есепке алу;
– республикалық және облыстық ТМ және округтер үшін сайлаушылар тізімін қалыптастыру;

– уақытша тіркеуді есепке алу, әрекет қабілеттілігі атрибуттары, жергілікті тізімдерден ЖТ МДҚ «кателерді» жедел жою;

– ЖТ МДҚ мен интеграциялау;

– «облыс-аудан-ауылдық округ» деңгейінің бөлінген жүйесі.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

Қолда бар деректердің негізінде сайлау алдындағы үгіт кезінде қандай сайлау учаскелері ең белсенді және олардың қайсысына халықпен түсіндіру жұмыстарын жүргізуге болатын жағдайға кешенді талдау жасауға болады, сондай-ақ статистиканың болуы экзитполдарды өткізуге арналған орындарды ұсынуға мүмкіндік береді.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

Осылайша, қолда бар деректер негізінде бюджетті игеру бойынша, жобаларды іске асыру сатылары бойынша ахуалға кешенді талдау жасауға, бюджеттің тапшылығы мен профициті автоматты режимде қадағалауға болады.

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Сайлау алдындағы үгіт кезінде қандай сайлау учаскелері ең белсенді және олардың қайсысына халықпен түсіндіру жұмыстарын жүргізуге болатын жағдайға кешенді талдау жасау, сондай-ақ статистиканың болуы экзитпол өткізу үшін орын ұсынуға мүмкіндік береді.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар, бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ, бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 43 КЕЙС «КРИМИНОГЕНДІК ЖАҒДАЙ»

Кейс картада оқиға орнын, олар бойынша анықтаманы (санаты, ауырлығы, бабы, КУИ нөмірі, тіркеу органы, қылмыс жасалған және ҚІ қозғалған күні) көруге мүмкіндік береді.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

Қылмыстар категориялары және қылмыстарды тіркеу органдары бөлігінде ұсынылған оқиғалар туралы ақпарат (Құқықтық статистика және арнайы есепке алу комитеті жүйесінің деректері бойынша).

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

Осылайша, қолда бар деректер негізінде криминогендік жағдай бойынша жағдайды кешенді талдауды жасауға және өзгерістер қандай себептер бойынша олардың экономикалық көрсеткіштерде және т. б. фондық түрде қалай көрініс табатынын қадағалауға болады.

4. Техникалық шешім

- 1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
- 2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;
- 3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Қоғамдық кеңестер түрінде тетікті пайдалану, оған сарапшылар ретінде әрбір өңірде қылмыс категориялары мен қылмыстарды тіркеу органдары бөлінісінде оқиғаларды білетін адамдарды шақыру және көтерілген мәселелерді тыңдау және қарау арқылы отырыстар өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде беретін (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панелін енгізу және кеңейту ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар,бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ,бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 44 КЕЙС «МЕКТЕПТЕРДЕГІ ОҚУ ОРЫНДАРЫНЫҢ ТАПШЫЛЫҒЫ МЕН ПРОФИЦИТІН ТАЛДАУ»

Аудандар, қалалар, сондай-ақ қалалардың шағын аудандары бөлінісінде оқу орындарының тапшылығы/профициті бар мектептерді анықтау.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

– тапшылық жүйемен автоматты түрде есептеледі (салынған жылын, жобалық қуатын және нақты толтырылуын ескере отырып), адам факторы төмендейді;

– мектептегі оқыту тілдері мен мектептегі ауысым деректері.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

– Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

3. Шешім қабылдау

– Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

Осылайша, қолда бар деректер негізінде үш ауысымды оқытуды болдырмау мақсатында оқушылар ағынын дұрыс қайта бөлу арқылы оқу процесін қалай құру бойынша жағдайды кешенді талдау жасауға болады. Сондай-ақ, мектептердің апатты жағдайында оқушыларды көрші мектептерге оқу процесіне зиян келтірмей қайта бөлуге мүмкіндік береді.

4. Техникалық шешім

1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;

2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;

3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Сарапшылар ретінде аудандар, қалалар, сондай-ақ қалалардың шағын аудандары бойынша оқу орындарының тапшылығын/профицитін білетін адамдарды шақыратын қоғамдық кеңестер түріндегі тетікті пайдалану және көтерілген мәселелерді тыңдай отырып және қарай отырып, отырыстар өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде беретін (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панелін енгізу және кеңейту ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар, бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ, бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар.

№ 45 КЕЙС «ИНФРАҚҰРЫЛЫМДЫҚ ОБЪЕКТІЛЕРДІҢ САНДЫҚ КАРТАСЫ»

Аудандардың, қалалардың, сондай-ақ қалалардың шағын аудандарындағы инфрақұрылымдық объектілерді анықтау (ГАЗ қабаттарын салу: су құбыры желісі, кәріз желісі, құдықтардың орналасуы).

Бұл мүмкіндік береді:

– инфрақұрылымдық объектілер және белгілі бір аумақтардың

желілері бойынша деректерді көрнекі түрде алу;

- инфрақұрылымды дамыту мен жаңартуды жоспарлау;
- проблемалы аймақтарды анықтау.

ШЕШІМ АЛГОРИТМІ

1. Ақпарат жинау

- жер учаскелерінің электрондық картасымен интеграциялау;
- инфрақұрылымдық объектілер бойынша деректер;
- белгілі бір аумақтардың желілері бойынша деректер.

2. Алынған ақпаратты өңдеу және талдау

Деректерді өңдеу кезінде облыс деңгейінде де, республикалық деңгейде де бірқатар стратегиялық міндеттер шешілетін болады.

3. Шешім қабылдау

Деректер жинағаннан кейін республика бойынша жалпы жағдайды талдап, алынған ақпаратты талдау бойынша қандай іс-әрекеттер жасауды анықтау.

Осылайша, қолда бар деректер негізінде облыс аумағының инфрақұрылымдық объектілері мен желілері бойынша ахуалға кешенді талдау жасауға болады.

Пайдалану уақытын, жөндеу күндерін және қалпына келтіруге немесе құрылысқа жұмсалған қаражатты көрсету арқылы неғұрлым терең талдау жүргізу.

Мұндай деректер осындай объектілерге жұмсалатын шығындарды болжауға және осы жұмыс учаскесіне жауапты қызметтер тарапынан салғырттықты анықтауға мүмкіндік береді.

4. Техникалық шешім

- 1) аудан/облыстардан деректерді жинауды автоматтандыру;
- 2) республика/облыс/аудандардың бақылау тақталарында барлық деректерді шығару және қалыптастыру;
- 3) алынған аналитикалық ақпаратты талдау және шешім қабылдау үшін әр аудан / аймақтағы ұсыныстар жиынтығымен өсу сызығында жіберу (облыстық деңгейде - облыстық әкімдіктер «әлсіз» орындары мен оларды шешуге арналған ұсыныстарды көрсететін ақпаратты шешуге жібереді; республикалық, облыстық және аймақтық деңгейде осындай ақпаратты республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктері жібереді).

5. Азаматтық қоғамның шешіміне тарту

Әрбір өңірде инфрақұрылымды дамыту мен жаңартуды жоспарлау мәселелерімен айналысатын адамдарды сарапшылар ретінде шақыратын қоғамдық кеңестер түрінде тетікті пайдалану және көтерілетін мәселелерді тыңдай отырып және қарай отырып отырыстар өткізу.

Ары қарай ми шабуылын өткізу, ол жерде аталған аумақтың ҮЕҰ мен бірге жергілікті басқарудың мәселені шешуге қаншалықты

атсалысатыны туралы сұрақтарды қарастыру.

Азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл бойынша өз ұсыныстарын дәлелді түрде беретін (одақтар құру, бастамаларды шешу кезінде шоғырландырылған қолдау және т.б.) халықтың осы санаты өкілдерінің сараптамалық панелін енгізу және кеңейту ұсынылады.

Қоғамдық кеңестердің мүшелері осы мәселені шешуде басқа елдердегі мәселелер қалай шешіліп жатқаны, қандай кепілдіктер бар және өз құқықтарын қалай іске асыратыны туралы айта алатын сарапшыларды тарта алады.

6.4 топтың қызығушылығын ескере отырып шешім қабылдау:

1 топ-әсер етудің төменгі деңгейі бар,бірақ қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

2 топ - әсер етудің жоғарғы деңгейі мен қызығушылықтың жоғарғы деңгейіне ие тараптар;

3 топ- әсер етудің төменгі деңгейі бар және қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ тараптар;

4 топ - қызығушылықтың жоғарғы деңгейі жоқ,бірақ әсер етудің жоғарғы деңгейі бар тараптар;

Қорытынды: іс жүзінде барлық кейстерді шешуде ЖАО ашықтығының үлгі моделіне сәйкес бірыңғай шешім алгоритмі қарастырылған:

- 1) ақпаратты жинау
- 2) алынған ақпаратты өңдеу және талдау – проблеманы анықтау.
- 3) шешім қабылдау
- 4) шешімді техникалық қамтамасыз ету
- 5) азаматтық қоғамның шешіміне тарту
- 6) 4 топ мүдделерін ескере отырып шешім қабылдау;
- 7) шешім қабылдағаннан кейін-іске асыру;
- 8) іске асыруды бақылау (ақпаратты автоматты түрде жинау арқылы);

9) бағалау (шешім қабылдау кезінде есептеу нүктесіне алынған нысаналы индикаторларды орындау);

10) процестің барлық қатысушыларын ақпараттандыру.

Қаржылық қамтамасыз ету тармағы жоқ, өйткені кейстерді шешу кезінде ақпаратты жалпы жинау қалай жүзеге асырылатынына, алынған ақпаратты өңдеу мен талдау шешім қабылдауға қалай әсер ететініне, шешімнің техникалық жағын қалай құруға және азаматтық қоғамды қандай тәсілдермен тартуға және бірлесіп қабылданған шешімге ортақ жауапкершілікті бөлуге баса назар аударылды, өйткені оған барлық мүдделі тараптар қатысты.